

Z P R A V O D A J

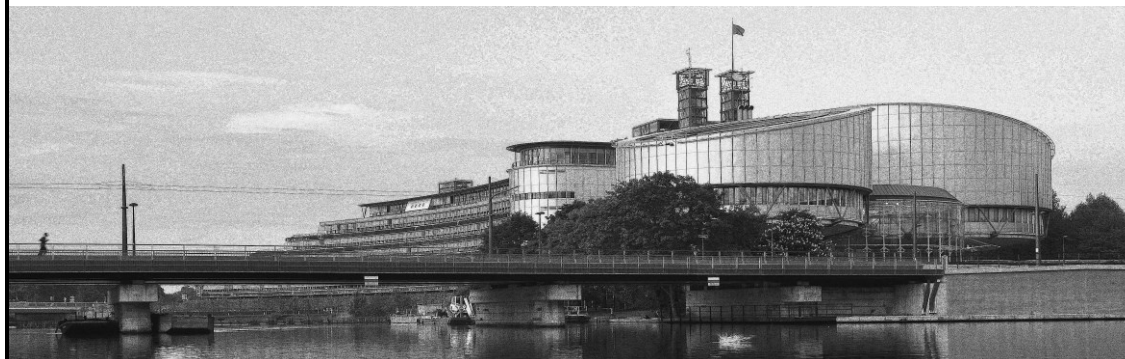
KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE
pro zastupování České republiky před
EVROPSKÝM SOUDEM PRO LIDSKÁ PRÁVA

Ročník 2 / Číslo 2
Červen 2014

Připravován ve spolupráci
s analytickými útvary
Ústavního soudu,
Nejvyššího správního
soudu a Kanceláře
veřejného ochránce práv a
zahraničním oddělením
Nejvyššího soudu.

Přináší ve formě anotací
informace o aktuální
judikatuře ESLP vydané
proti ČR i ostatním
státům Rady Evropy.

Vychází čtvrtletně
v elektronické formě
([archiv zde](#)).

„Soud opakuje, že Úmluva je nástrojem na ochranu lidských práv a že je nadmíru důležité, aby byla vykládána a používána způsobem, aby zaručovala práva praktická a účinná, a nikoli teoretická a iluzorní. To se týká nejen výkladu hmotně-právních ustanovení Úmluvy, nýbrž i procesních.“

(*El-Masri proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii*, č. 39630/09, rozsudek velkého senátu ze dne 13. prosince 2012, § 134).

KONTAKT

Kancelář vládního zmocněnce pro
zastupování ČR před ESLP
Ministerstvo spravedlnosti
Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2
e-mail: kvz@mzp.justice.cz
web: www.justice.cz

SLOVO ÚVODEM

Zásadu ochrany praktických a účinných lidských práv oproti pouhé ochraně teoretické a iluzorní, na níž poukazujeme ve vedlejším sloupci, Evropský soud pro lidská práva dávno pevně ukotvil ve své judikatuře. Je odrazem jinak známé zásady materiálního právního státu, jak ji známe z vnitrostátního prostředí, například z judikatury našeho Ústavního soudu. Spočívá v podstatě v tom, že je třeba nahlížet za vnější, zdánlivou slupku věcí ve snaze ověřit, zda bylo lidského práva či základní svobody skutečně šetřeno, a nikoli zda bylo toto právo či svoboda pouze předmětem proklamace a zajištěno toliko formálně, bez jakéhokoli praktického účinku.

Užijme konkrétního **příkladu**. Před deseti lety štrasburský Soud označil poněkud nekompromisní reakci našeho Ústavního soudu na písařskou chybu advokáta za formalistický výstřelek, který kvalifikoval jako porušení práva na přístup k soudu, chráněného v čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Advokát totiž popletl různé rozsudky, jejichž přezkumu se jeho klienti domáhali, a ačkoli k ústavní stížnosti přiložil kopii správného rozsudku a později, aby bylo vše jasné, dokonce stížnost v tomto smyslu opravil, dospěl Ústavní soud k závěru, že sporný rozsudek byl napaden opožděně.

Podstata věci spočívá v tom, že by vnitrostátní orgány měly umět najít rovnováhu mezi formálními pravidly, jichž je neoddiskutovatelně třeba, a rizikem, že jejich uplatněním, zvláště v nejasnostech, může dojít k odepření spravedlnosti a zajištění pouhé iluzorní soudní ochrany práv.

Vraťme se však do současnosti.

Evropský soud, v zájmu rychlého zpracování množství přicházejících podání, od ledna letošního roku změnil svůj jednací řád a zavedl nový formulář stížnosti, jehož úplné vyplnění v souladu s doprovodnými **pokyny** až na výjimky striktně vyžaduje. Vadné podání je vráceno stěžovateli, a pokud ten nenechal tento úkon zcela na poslední chvíli, může mít ještě šanci situaci napravit v původní lhůtě plynoucí od posledního vnitrostátního rozhodnutí ve věci. Jinak má prostě smůlu.

Obávám se, že potrefených byla za první půl rok celá řada. Na jedné straně nelze uvedenému opatření upřít značnou tvrdost. Na druhé straně se pořád najde mnoho takových, včetně těch zastoupených advokátem, kdo zastávají procesní taktiku nebo jen spoléhají na to, že když nedodají vše potřebné, bude následovat výzva, a tedy možnost vše chybějící dodatečně doplnit. Jenže i ta výzva ke splnění povinnosti je další administrativou, která zdržuje od rozhodování jednotlivých kauz.

Akceptovat to snad lze, samozřejmě za předpokladu, že požadavky, jež mají být splněny, jsou předem jasné, a tudíž předvídatelně, nastaveny. Přesto se proslychá, že riziko formalistického přístupu je tu srovnatelné jako ve výše uvedeném příkladu písařské chyby. Inu, jak říkali staří Římané, *quod licet iovi, non licet bovi*.

JUDr. Vít Alexander Schorm,
vládní zmocněnc

Obsah

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI ČESKÉ REPUBLICĚ	4
Policejní násilí	4
<i>Rozhodnutí ze dne 4. února 2014 ve věci č. 43442/11 – Svoboda a ostatní proti České republice</i>	4
ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI JINÝM STÁTŮM	6
Advokacie	6
<i>Rozsudek ze dne 14. ledna 2014 ve věci č. 1944/10 – Mateescu proti Rumunsku</i>	6
Cizinecké právo	6
<i>Rozsudek ze dne 16. ledna 2014 ve věci č. 43611/11 – F. G. proti Švédsku</i>	6
<i>Rozhodnutí ze dne 28. ledna 2014 ve věcech č. 14876/12 a 63339/12 – I. R. a G. T. proti Spojenému království</i>	8
<i>Rozsudek ze dne 27. února 2014 ve věci č. 70055/10 – S. J. proti Belgii</i>	9
Imunita států a jejich představitelů	12
<i>Rozsudek ze dne 14. ledna 2014 ve věcech č. 34356/06 a 40528/06 – Jones a ostatní proti Spojenému království</i>	12
Ochrana osobnosti	14
<i>Rozsudek ze dne 11. února 2014 ve věcech č. 4678/07 a 50591/12 – Tešić proti Srbsku</i>	14
Policie	15
<i>Rozsudek ze dne 16. ledna 2014 ve věci č. 5269/08 – Shchiborshch a Kuzmina proti Rusku</i>	15
Presumpce neviný	16
<i>Rozsudek ze dne 27. února 2014 ve věci č. 17103/10 – Karaman proti Německu</i>	16
<i>Rozsudek ze dne 11. února 2014 ve věci č. 69122/10 – Vella proti Maltě</i>	18
Promlčení	19
<i>Rozsudek ze dne 11. března 2014 ve věcech č. 52067/10 a 41072/11 – Howald Moor a ostatní proti Švýcarsku</i>	19
Regulace nájemních vztahů	20
<i>Rozsudek ze dne 28. ledna 2014 ve věci č. 30255/09 – Bittó a ostatní proti Slovensku</i>	20
Sdružování	22
<i>Rozsudek ze dne 14. ledna 2014 ve věci č. 47732/06 – Spolek obětí rumunských soudců a ostatní (Association of Victims of Romanian Judges and Others) proti Rumunsku</i>	22
Složení velkých senátů nejvyšších soudů	23
<i>Rozsudek ze dne 4. března 2014 ve věci č. 36073/04 – Fazli Aslaner proti Turecku</i>	23
Sociálně-právní ochrana dětí	24
<i>Rozsudek ze dne 21. ledna 2014 ve věci č. 33773/11 – Zhou proti Itálii</i>	24
Správní trestání	25
<i>Rozsudek ze dne 4. března 2014 ve věci č. 34129/03 – Microintelekt OOD proti Bulharsku</i>	25
Svoboda projevu	26
<i>Rozsudek ze dne 4. února 2014 ve věci č. 11882/10 – Pentikäinen proti Finsku</i>	26

<i>Rozsudek ze dne 16. ledna 2014 ve věci č. 45192/09 – Tierbefreier e. V. proti Německu</i>	27
Školství	29
<i>Rozsudek velkého senátu ze dne 28. ledna 2014 ve věci č. 35810/09 – O’Keeffe proti Irsku</i>	29
Trestní řízení	31
<i>Rozsudek ze dne 7. ledna 2014 ve věci č. 5592/05 – Prájină proti Rumunsku</i>	31
<i>Rozsudek ze dne 11. března 2014 ve věci č. 26827/08 – Abdu proti Bulharsku</i>	32
Uznání cizích rozsudků	33
<i>Rozsudek ze dne 25. února 2014 ve věci č. 17502/07 – Avotiņš proti Lotyšsku</i>	33
Vězeňství	34
<i>Rozsudek ze dne 6. února 2014 ve věci č. 2689/12 – Semikhvostov proti Rusku</i>	34
<i>Rozsudek ze dne 13. února 2014 ve věci č. 66393/10 – Tali proti Estonsku</i>	36
Zabezpečovací detence	38
<i>Rozsudek ze dne 18. února 2014 ve věci č. 8300/06 – Ruiz Rivera proti Švýcarsku</i>	38
SLOVO ZÁVĚREM	40

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI ČESKÉ REPUBLICE

POLICEJNÍ NÁSILÍ

Rozhodnutí ze dne 4. února 2014 ve věci č. 43442/11 – Svoboda a ostatní proti České republice

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že stížnost vznesená na poli článků 3, 5 a 13 Úmluvy v souvislosti se zásahem policistů vůči stěžovatelům je nepřijatelná částečně pro zjevnou neopodstatněnost a částečně pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelé, tři muži ve věku 26 až 40 let, byli dne 10. srpna 2010 v ranních hodinách v Uherském Brodě zadrženi příslušníky policie, kteří byli na místo přivoláni prostřednictvím tísňového volání pana M., který viděl z okna svého bytu tři muže, jak naskakují na projíždějící auta (jeden muž měl být dokonce autem zasažen). Ještě předtím došlo přitom v místních prodejně potravin k verbálnímu incidentu mezi stěžovateli a prodavačkami. Stěžovatelé, byť přiznali, že byli pod vlivem alkoholu, tvrdili, že na parkovišti nedaleko od prodejny pouze diskutovali. Podle jejich tvrzení byl první stěžovatel jedním z policistů fyzicky napaden a poté byli všichni stěžovatelé spoutáni a předvedeni na policejní stanici, kde byli ze strany policistů po dobu čtyř hodin drženi, bití, vystaveni verbálním útokům a nakonec převezeni do záchytné protialkoholní stanice nemocnice v Kroměříži. Zde měla být druhému stěžovateli proti jeho vůli odebrána krev a při tom vykloubeno pravé rameno. Ze záchytné stanice byli stěžovatelé propuštěni v pozdních hodinách téhož dne.

Stěžovatelé se po incidentu nejdříve obrátili na Okresní státní zastupitelství v Uherském Hradišti, odkud byli odkázáni na příslušné oddělení policie v Uherském Hradišti, kam se nakonec dne 25. srpna 2010 dostavili a byli zde vyslechnuti. O případu byla následně informována tehdejší Inspekce Policie České republiky (dále jen „Inspekce“), ta se však případem odmítla zabývat a věc byla vyřízena orgánem vnitřní kontroly policie. Ten dne 4. října 2010 případ odložil, s čímž stěžovatelé nesouhlasili, jejich trestní oznámení podané přímo k Inspekci i následná stížnost k příslušnému státnímu zastupitelství však byly neúspěšné. Stěžovatelé se následně obrátili na Ústavní soud, který jejich ústavní stížnost v lednu 2012 odmítl.

Žalobou podanou k Obvodnímu soudu pro Prahu 7 podle zákona č. 82/1998 Sb. se stěžovatelé na Ministerstvu vnitra domáhají finančního odškodnění a omluvy za zásah do jejich osobnostních práv. Obvodní

soud jejich žalobu v rozsahu požadavků na náhradu škody zamítl rozsudkem ze dne 14. června 2012 a Městský soud v Praze prvostupňový rozsudek potvrdil dne 26. dubna 2013. V srpnu 2013 se stěžovatelé s dovoláním obrátili na Nejvyšší soud.

V rámci řízení před Soudem předložili stěžovatelé jednak lékařskou zprávu ze dne 20. srpna 2010, podle které se první stěžovatel dne 13. srpna 2010 dostavil k lékaři a o týden později mu byla rentgenologicky zjištěna zlomenina žebra, jednak lékařskou zprávu ze dne 11. srpna 2010, podle které měl druhý stěžovatel vykloubené rameno, a nakonec záznamy o čtyřech lékařských prohlídkách, ke kterým se v období od 11. srpna do 16. listopadu 2010 dostavil třetí stěžovatel a v rámci kterých byla dotyčným zjištěna různá lehčí zranění.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatelé před Soudem zejména namítali, že byli ze strany policistů vystaveni špatnému zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy, přičemž následné vyšetřování nebylo účinné a nezávislé. V souvislosti s tvrzenou neexistencí prostředku nápravy, prostřednictvím kterého by příslušné námítky mohli uplatnit na vnitrostátní úrovni, namítali dále také porušení článku 13 Úmluvy a ve vztahu k jejich zajištění na policejní služebně, poutání a následnému převozu na záchytnou stanici rovněž porušení článku 5 Úmluvy.

a) K tvrzenému porušení článku 3 Úmluvy

V hmotněprávní rovině námítky na poli článku 3 Úmluvy Soud nejprve konstatoval, že mezi účastníky řízení před Soudem existovaly zejména rozpory stran rozsahu a původu jednotlivých zranění stěžovatelů. Soud v této souvislosti podotknul, že skutková tvrzení stěžovatelů narážejí na výpovědi množství policistů či zdravotnických pracovníků, kteří byli incidentu v jeho různých fázích přítomni. Při podrobnějším rozboru jednotlivých namítaných zranění Soud následně konstatoval, že první stěžovatel byl v průběhu zajištění dvakrát lékařsky vyšetřen (jednou přímo na policejním oddělení a jednou na záchytné stanici), přičemž ani jednou žádná zranění nebyla zjištěna a stěžovatel sám nepoukazoval na jakékoli potíže. Zatímco v řízení před Soudem první stěžovatel nevysvětlil, z jakého důvodu se nechal vyšetřit poprvé až tři dny po incidentu, na základě rentgenologického nálezu vyhotoveného o týden později podle Soudu nebylo možné konstatovat, že zlomenina žebra měla původ v jednání policistů. Druhý stěžovatel se sice nechal ošetřit hned následujícího dne, nicméně jeho tvrzení o tom, že k vykloubení ramene došlo při odběru krve na záchytné stanici, bylo zpochybněno zjištěními dvou lékařů,

podle kterých stěžovatel uváděl bolesti v rameni již před odebráním krve. Tvzení o tom, že vyjádření lékařů byla zfalšována, Soud označil za nepodložená, přičemž současně poukázal na výpovědi sester přítomných u odběru krve, které uvedly, že ke zranění stěžovatele při daném úkonu nedošlo. Ohledně namítaných zranění třetího stěžovatele Soud konstatoval, že v rozporu s tvrzením stěžovatele, že již den po incidentu navštívil lékaře, který konstatoval množství hematomů a vystavil stěžovateli potvrzení o pracovní neschopnosti, z lékařské zprávy ze dne 11. srpna 2010 nic takového nevyplývá. Naopak, podle této zprávy uváděl stěžovatel toliko bolesti zad, rukou a hlavy. Pohmožděniny konstatoval lékař až ve zprávě ze dne 13. srpna 2010 a existence dalších hematomů vyplývá až ze zprávy vyhotovené dne 26. srpna 2010. Podle Soudu tak nebylo z přiložených zpráv zřejmé, k jakému datu ke vzniku těchto později zjištěných zranění došlo. Za daných okolností proto nebylo přesvědčivě prokázáno, že stěžovatelé byli zraněni v průběhu jejich zajištění policií. Příslušnou část stížnosti proto prohlásil za zjevně neopodstatněnou.

V procesní rovině daného ustanovení Úmluvy Soud připomněl, že povinnost provést „veřejné a účinné vyšetřování“ vzniká v okamžiku, kdy určitá osoba předloží státním orgánům „hájitelné tvrzení“ o tom, že byla ze strany policie vystavena zacházení zakázanému

článkem 3 Úmluvy (viz *Slimani proti Francii*, č. 57671/00, rozsudek ze dne 27. července 2004, § 31). S odkazem na své závěry na poli uvedeného ustanovení v jeho hmotněprávní části Soud uzavřel, že příslušná povinnost státním orgánům v projednávané věci nevznikla, a proto je tato část stížnosti zjevně neopodstatněná. Ke stejnému závěru Soud v dané souvislosti následně dospěl i ve vztahu k námitce stěžovatelů na poli článku 13 Úmluvy.

b) *K tvrzenému porušení článku 5 Úmluvy*

Ohledně námitky vznesené na poli článku 5 Úmluvy Soud nepovažoval za nutné zjišťovat, zda měli stěžovatelé po dobu jejich omezení na svobodě k dispozici prostředek nápravy vedoucí k jejich propuštění, neboť byli zajištěni pouze po dobu několika hodin, a v dané situaci tudíž postačovalo, aby disponovali toliko prostředkem nápravy vedoucím k případné peněžité náhradě nemajetkové újmy (viz *Tupa proti České republice*, č. 39822/05, rozsudek ze dne 26. května 2011, § 38-39). Stěžovatelé využili postupu podle zákona č. 82/1998 Sb., přičemž řízení nyní probíhá před Nejvyšším soudem. Nelze přitom a priori vyloučit, že daný prostředek nápravy je účinný. Tuto námitku proto Soud prohlásil za nepřijatelnou pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI JINÝM STÁTŮM

ADVOKACIE

Rozsudek ze dne 14. ledna 2014 ve věci č. 1944/10 - Mateescu proti Rumunsku

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že došlo k zásahu do práva stěžovatele na respektování soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy tím, že mu nebyl umožněn současný výkon právnické a lékařské profese.

(i) Okolnosti případu

V roce 2006 stěžovatel, soukromý praktický lékař s mnohaletou praxí, autor několika odborných publikací a vyučující na lékařské fakultě, absolvoval právnickou fakultu. Po úspěšném složení příslušné zkoušky byl přijat za člena advokátní komory. Advokátní komora následně stěžovatele zapsala jako advokátního koncipienta u jisté advokátní kanceláře, když dvouletý výkon praxe u advokátní kanceláře byl podmínkou pro získání licence pro výkon vlastní praxe advokáta.

V roce 2008 se stěžovatel obrátil na advokátní komoru se žádostí o schválení jeho dvouleté koncipientské praxe u advokátní kanceláře za současného výkonu soukromé praxe lékaře. Stěžovatel měl za to, že tento postup je v souladu se zákonem upravujícím výkon právnické profese, jelikož výkon lékařského povolání není neslučitelný s důstojností profese právníka. Advokátní komora však jeho žádost zamítla s tím, že stěžovatel se má rozhodnout pro výkon jedné z profesí. Stížnost stěžovatele byla zamítnuta s poukazem na ustanovení uvedeného zákona, které obsahovalo údajně vyčerpávající výčet profesí, jejichž výkon byl slučitelný s výkonem právnické profese, ovšem povolání lékaře mezi nimi nebylo.

Stěžovatel se obrátil na soud, který jeho podání vyhověl. Soud konstatoval, že výkon profese lékaře nijak nenarušuje nezávislý výkon profese právníka a že profese neslučitelné s výkonem právnické profese jsou upraveny v zákoně, přičemž profese lékaře mezi nimi není a nic tudíž nebrání současnému výkonu obou profesí. Odvolací soud však rozhodnutí soudu prvního stupně zvrátil a negativní stanovisko advokátní komory potvrdil.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 8 Úmluvy

Stěžovatel poukazyval na to, že mu nebylo povoleno vykonávat současně praxi právníka a praktického lékaře poté, co úspěšně absolvoval právnickou fakultu,

složil vstupní zkoušku do advokátní komory a odmítl se vzdát výkonu zavedené lékařské praxe.

Soud nejprve zdůraznil, že případ stěžovatele spadá do oblasti soukromého života na poli článku 8 Úmluvy. Soud již v minulosti vyslovil, že článek 8 Úmluvy pokrývá zaměstnání, včetně práva na výkon určité profese, a to profese právníka (*Bigaeva proti Řecku*, č. 26713/05, rozsudek ze dne 28. května 2009, § 24).

Soud uvedl, že zásah do práva na respektování soukromého života stěžovatele byl sice proveden na základě zákona, avšak příslušná ustanovení zákona, která na žádném místě výslovně nezmiňovala profesi lékaře, ale stanovila toliko, že s výkonem advokátní praxe jsou neslučitelná povolání ohrožující důstojnost a nezávislost právnické profese nebo dobré mravy, nebyla dostatečně předvídatelná. Soud v této souvislosti poukázal především na skutečnost, že vnitrostátní soudy tato ustanovení použily zcela opačným způsobem a dospěly k naprosto protichůdným závěrům. Stěžovatel tedy nemohl rozumně předvídat, že mu nebude povolen současný výkon obou profesí, ačkoli byl přijat do advokátní komory, byl zapsán do seznamu advokátních koncipientů, zákon výslovně nestanovil, že výkon lékařské profese je neslučitelný s výkonem právnické profese, a na jeho situaci dopadala obecná právní zásada, podle níž co není zakázáno, je dovoleno.

Soud proto uzavřel, že příslušný zákon nesplňoval podmínku předvídatelnosti, k zásahu do stěžovatelových práv proto nedošlo na základě zákona ve smyslu článku 8 Úmluvy, který byl porušen.

CIZINECKÉ PRÁVO

Rozsudek ze dne 16. ledna 2014 ve věci č. 43611/11 - F. G. proti Švédsku

Senát páté sekce Soudu poměrem čtyř hlasů ku třem rozhodl, že realizaci vyhoštění stěžovatele, neúspěšného žadatele o azyl, do Íránu by nedošlo k porušení článků 2 a 3 Úmluvy, i když stěžovatel ve Švédsku přestoupil ke křesťanství.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel, íránský občan, požádal v listopadu 2009 ve Švédsku o udělení azylu a pobytu. Před správním orgánem (*Migration Board*) především uvedl, že byl činný v opozičním hnutí a byl opakovaně zadržen. Dále podotkl, že byl předveden před íránský Revoluční soud (*Revolutionary Court*), který ho propustil za podmínky příslibu spolupráce se státními orgány a špehování svých přátel. Stěžovatel nadto ujistil Revoluční

soud i o tom, že se již dále nebude účastnit opozičních akcí a bude reagovat na soudní předvolání. V mezidobí byly prohledány jeho podnikatelské prostory, kde se dle jeho tvrzení nacházely politicky citlivé materiály, přičemž jeho pas a některé další dokumenty zmizely. Následně byl znovu předvolán před Revoluční soud, rozhodl se však namísto toho uprchnout. Po přicestování do Švédska přestoupil ke křesťanství. Z těchto důvodů, jak uvedl, by mu hrozilo pronásledování, pokud by se vrátil do Íránu, přičemž předložil mimo jiné předvolání od Revolučního soudu, že se má dostavit do jisté teheránské věznice (*Evin prison*).

Jeho azylové žádosti správní orgán nevyhověl. Opoziční činnost stěžovatele totiž nenavštěvovala nebezpečí z pronásledování nebo špatného zacházení po návratu do Íránu. Nebylo ani patrné, že by orgány veřejné moci o stěžovatele v souvislosti s jeho opoziční činností projevovaly zájem. Tvrzení stěžovatele byla navíc v některých aspektech nekonzistentní. Co se týče jeho přestupu ke křesťanství, správní orgán mimo jiné uvedl, že stěžovatel nepředložil osvědčení o křtu a nebyl zpočátku ochoten uvést náboženské vyznání jako důvod k udělení azylu. Obdobně i Migrační soud (*Migration Court*) naznal, že stěžovateli není třeba ochranu poskytnout. Stěžovatel totiž dle soudu zveličoval důležitost svých politických aktivit a jejich možné následky. Tvrzení stěžovatele ohledně jeho politických aktivit považoval Migrační soud za vágní a nedostatečně přesná. Ani stěžovatelem předložené osvědčení o křtu soud nepřesvědčilo o nutnosti udělení mezinárodní ochrany.

Později stěžovatel žádal správní orgán a potažmo Migrační soud o pozastavení výkonu vyhoštění, a to pro nově nastalé okolnosti. Stěžovatel konkrétně mimo jiné uvedl, že za přestup od Islámu k jinému náboženství se v Íránu ukládá trest smrti. Správní orgán a posléze i Migrační soud shledaly, že se o novou skutečnost nejedná.

V říjnu 2011 vydal Soud předběžné opatření zamezující realizaci vyhoštění stěžovatele zpět do Íránu.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení článků 2 a 3 Úmluvy

Soud zkoumal namítané porušení článků 2 a 3 Úmluvy společně. Nejprve zopakoval základní zásady posuzování stížnosti v případech vyhoštění. Mimo jiné uvedl, že vzhledem ke specifické situaci, ve které se žadatelé o azyl nacházejí, je často nezbytné postupovat podle zásady „v pochybnostech ve prospěch“ stěžovatele, pokud jde o posouzení důvěryhodnosti tvrzení stěžovatele a podpůrných materiálů, které předloží. Nicméně za situace, kdy existují silné důvody pochybovat o pravosti materiálů předložených žadatelem o azyl, musí dotýčný poskytnout uspokojivé vysvětlení údajných nesrovnalostí (srov. *Collins a Akaziebie proti Švédsku*, č. 23944/05, rozhodnutí ze dne 8. března 2007). V zásadě platí, že stěžovatel musí předložit dů-

kazy, které prokazují existenci závažných důvodů domnívat se, že pokud bude namítané opatření provedeno (tj. bude-li realizováno vyhoštění stěžovatele), byl by vystaven reálnému nebezpečí zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Pokud je takový důkaz stěžovatelem předložen, je na vládě, aby veškeré pochybnosti rozptýlila (srov. *NA. proti Spojenému království*, č. 25904/07, rozsudek ze dne 17. července 2008, § 111).

Ve vztahu ke konkrétním okolnostem případu Soud na úvod uvedl, že azylová žádost stěžovatele byla důkladně přezkoumána vnitrostátními orgány. Nezdá se, že by řízení bylo stíženo vadami či že by se vyznačovalo nedostatkem účinných záruk k ochraně stěžovatele proti svévolnému *refoulement*. Soud se proto dále zaměřil na zkoumání, zda by informace jemu dostupné mohly vést k tomu, aby se odchýlil od závěrů vnitrostátních orgánů.

Pokud jde o politické aktivity stěžovatele v Íránu, Soud shledal, že byly pouze okrajového charakteru. Soud se ztotožnil s názorem Migračního soudu, že tvrzení stěžovatele ohledně jeho politických aktivit jsou vágní a nedostatečně přesná. Navíc stěžovatel kromě svých tvrzení nepředložil nic, čím by své konkrétní politické aktivity prokázal. Soud dále označil za pozoruhodné, že by íránské státní orgány politické aktivity stěžovatele tolerovaly a, ač si jich byly vědomy, nijak proti nim aktivně nezasáhly. Soud také poznamenal, že stěžovatel již od roku 2009 nebyl předvolán před Revoluční soud, jeho rodina nebyla pronásledována pro jeho politické aktivity a stěžovatel navíc ve své politické činnosti po přicestování do Švédska již nepokračoval.

Ke stěžovatelovu přestupu ke křesťanství Soud podotkl, že stěžovatel měl možnost uvést své náboženské vyznání jako důvod pro udělení azylu, ale rozhodl se tak neučinit. Tento postoj stěžovatele se změnil až ve chvíli, kdy příkaz k jeho vyhoštění nabyl vykonatelnosti. Vzhledem k tomu, že přestoupil ke křesťanství až po příchodu do Švédska a svou novou víru považoval za soukromou věc, nic dle názoru Soudu nenavštědčuje tomu, že by íránské státní orgány měly povědomí o jeho přestupu, a tudíž mu nebezpečí špatného zacházení pro jeho náboženské vyznání nehrozí. Soud z výše uvedených důvodů rozhodl, že stěžovateli se nepodařilo prokázat, že by čelil reálnému nebezpečí zacházení v rozporu s články 2 nebo 3 Úmluvy. K jejich porušení by proto vyhoštěním stěžovatele nedošlo.

(iii) Oddělené stanovisko

Ve společném nesouhlasném stanovisku soudci Zupančič a Lemmens a soudkyně Power-Forde kritizovaly rozhodnutí většiny ohledně otázky přestupu stěžovatele ke křesťanství ve dvou aspektech. Zaprvé, na vnitrostátní úrovni ani před Soudem nebylo důkladně posouzeno riziko, které hrozí stěžovateli z důvodu

přestupu ke křesťanství. Zadruhé, pokud z rozhodnutí Soudu nepřímě vyplývá, že jakémukoliv takovému riziku, pokud existuje, by bylo možné předejít tím, že by stěžovatel tajil své náboženské vyznání, je takový požadavek zcela nepřiměřený, přičemž v judikatuře Soudu nelze nalézt žádný základ pro takové východisko.

Nesouhlasící soudci nejprve odkázali na skutečnost prokázanou nevládními organizacemi a nezávislými lidskoprávními orgány, že přestupu ke křesťanství je v Íránu spojen se závažným porušováním základních lidských práv. To ostatně nepopírala ani žalovaná vláda, když mimo jiné potvrdila, že přestup od islámu ke křesťanství je v Íránu nezákonný a lze za něj uložit trest smrti.

V případě stěžovatele však i přes existenci řady zpráv a případů potvrzujících výše uvedené nedošlo k žádnému přezkumu, zda by stěžovatel takovému riziku mohl při návratu čelit. Na vnitrostátní úrovni k takovému přezkumu nedošlo ani přesto, že v řízení před Migračním soudem stěžovatel předložil osvědčení o křtu (z doby před podáním azylové žádosti) a smyslně vysvětlil, proč se ve své azylové žádosti zpočátku nechtěl o svém náboženském vyznání zmiňovat (tj. proto, aby nezlehčoval vážnost své víry). Nesouhlasící soudci uvedli, že takový nedostatek pečlivého posouzení vážného a potenciálně života ohrožujícího nebezpečí je v rozporu s předchozí judikaturou Soudu v dané oblasti, dle které mají vnitrostátní orgány „smysluplně posoudit námitky stěžovatele“ (srov. *Z. N. S. proti Turecku*, č. 21896/08, rozsudek ze dne 19. ledna 2010).

K druhému kritizovanému aspektu nesouhlasící soudci mimo jiné uvedli, že nepřímě potvrzení požadavku, aby stěžovatel tajil své náboženské vyznání, považují za nebezpečné. Odkázali přitom na nedávný rozsudek Soudního dvora Evropské unie ve věci *Spolková republika Německo proti Y a Z* (spojené věci C-71/11 a C-99/11), ve kterém Soudní dvůr tuto argumentační linii jednoznačně odmítl. Podle nesouhlasících soudců by stejně měl postupovat i Soud při zkoumání možného porušení článku 3 Úmluvy. Není totiž možné, aby státní orgány požadovaly po stěžovateli, aby se zdržel uplatňování základního práva na svobodu náboženského vyznání a svědomí a tím předešel zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

Věc byla na žádost stěžovatele postoupena velkému senátu.

Rozhodnutí ze dne 28. ledna 2014 ve věcech č. 14876/12 a 63339/12 – I. R. a G. T. proti Spojenému království

Senát čtvrté sekce Soudu dospěl k závěru, že přestože stěžovatelé nebyli v řízení před Zvláštní imigrační odvolací komisí seznámeni v plném rozsahu s důvody národní bezpečnosti, které vedly k rozhodnutí o záka-

zu jejich pobytu na území Spojeného království, příslušná právní úprava jim poskytovala z článků 8 a 13 Úmluvy dostatečné procesní záruky. Obě stížnosti proto odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelům, panu I. R. (dále jen „první stěžovatel“) a panu G. T. (dále jen „druhý stěžovatel“), byl rozhodnutím ministryně vnitra zakázán vstup na území Spojeného království z důvodu národní bezpečnosti: prvnímu stěžovateli bylo zrušeno oprávnění k pobytu, druhému stěžovateli byla zamítnuta žádost o vstupní vízum. Jelikož rozhodnutí byla přijata z důvodu národní bezpečnosti, odvolání stěžovatelů nebyla projednávána Tribunálem ve věcech azylové a imigrační politiky (*Asylum and Immigration Tribunal*), ale Zvláštní imigrační odvolací komisí (*Special Immigrations Appeals Commission*, dále jen „SIAC“). Části odvolacího řízení před SIAC se nemohli účastnit ani stěžovatelé, ani jimi zvolení právní zástupci; namísto nich byli stěžovatelům ustanoveni právní zástupci z řad zvláštních advokátů (*special advocates*), aby hájili jejich zájmy v tzv. uzavřeném řízení (*closed procedure*). SIAC podaná odvolání zamítla a její rozhodnutí následně potvrdil i odvolací soud.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení článků 8 a 13 Úmluvy

Stěžovatelé namítali, že v řízení o zákazu pobytu a následném řízení před SIAC neměli dostatek informací k tomu, aby se mohli účinně bránit a případně zpochybnit tvrzení úřadů týkající se důvodů národní bezpečnosti. Tím byla podle jejich názoru porušena jejich práva chráněná článkem 8 ve spojení s článkem 13 Úmluvy.

Jelikož stěžovatelé nenamítali nezákonnost nebo nepřiměřenost přijatého opatření, Soud se rozhodl zabývat toliko povahou a rozsahem procesních záruk dostupných stěžovatelům během řízení a jejich souladem s požadavky vyplývajícími z článku 8 Úmluvy samostatně a ve spojení s článkem 13 Úmluvy. Odkázal v této souvislosti na svoji judikaturu, podle které považuje procesní záruky vyplývající z článku 8 Úmluvy za nedílnou součást zákonnosti vydaného rozhodnutí o vyhoštění nebo zákazu pobytu. I v případech, kde je rozhodnutí založeno na důvodech národní bezpečnosti, zásady zákonnosti a právního státu v demokratické společnosti vyžadují, aby bylo možné takové rozhodnutí, které zasahuje do základních lidských práv, nechat přezkoumat v určité formě sporného řízení nezávislým orgánem, který bude oprávněn posoudit důvody rozhodnutí a příslušné důkazy. Vystane-li taková potřeba, mohou být v rámci tohoto řízení pro nakládání s utajovanými informacemi stanovena i příslušná procesní omezení (srov. *Al-Nashif proti Bulharsku*, č. 50963/99, rozsudek ze dne 20. června 2002, § 123; *C. G. a ostatní proti Bulharsku*, č. 1365/07, rozsudek ze dne 16. listopadu 2004, § 123).

dek ze dne 24. dubna 2008, § 40; *Amie a ostatní proti Bulharsku*, č. 58149/08, rozsudek ze dne 12. února 2013, § 92). V rámci řízení musí být možné zpochybnit závěry vnitrostátních orgánů o ohrožení národní bezpečnosti. Přestože posouzení věci provedené těmito orgány bude hrát důležitou roli, nezávislý orgán musí být schopen korigovat jejich závěry, které neodpovídají skutkovému stavu nebo vykládají pojem „národní bezpečnosti“ nezákonným nebo svévolným způsobem. V případech týkajících se národní bezpečnosti je někdy podle názoru Soudu nutné utajit části podkladů rozhodnutí a někdy dokonce i části vydaného rozhodnutí. Utajení celého rozhodnutí nicméně není přípustné. Veřejná povaha soudních rozhodnutí umožňuje kontrolu nad výkonem soudní moci ze strany veřejnosti a představuje základní ochranu před svévolí (srov. *Raza proti Bulharsku*, č. 31465/08, rozsudek ze dne 11. února 2010, § 53). Je povinností států vyplývajících z článku 8 Úmluvy, aby pro případy týkající se národní bezpečnosti zavedly zvláštní procesní pravidla, která nastolí rovnováhu mezi zájmem na utajení určitých materiálů a potřebou zajistit přezkum rozhodnutí v nějaké formě sporného řízení.

S poukazem na věc *A. a ostatní proti Spojenému království* (č. 3455/05, rozsudek velkého senátu ze dne 19. února 2009), ve které dospěl v dané souvislosti k závěru o porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy, Soud připomněl, že povinnost seznámit zajištěného s důvody zajištění či právo obviněného být seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu jsou zakotveny přímo v čl. 5 odst. 2, resp. čl. 6 odst. 3 Úmluvy a podle názoru Soudu zohledňují význam a důležitost práva na osobní svobodu. Oproti tomu z článku 8 Úmluvy nevyplývá cizincům právo na vstup a pobyt ve státě svého výběru a čl. 8 odst. 2 Úmluvy explicitně umožňuje zásah do práva na respektování rodinného a soukromého života v zájmu národní bezpečnosti. Procesní záruky vyplývající z článku 8 Úmluvy se budou lišit v závislosti na kontextu případu a za určitých okolností nemusí být tak přísné jako procesní záruky vyplývající z článků 5 a 6 Úmluvy. Záruky vyplývající z článku 8 Úmluvy je rovněž třeba nahlížet ve světle procesních záruk vyplývajících z článku 13 Úmluvy, přičemž Soud ve své předchozí judikatuře konstatoval, že okolnosti případu mohou rozsah přezkumu optikou článku 13 Úmluvy omezovat. Zatímco například ve věci *De Souza Ribeiro proti Francii* (č. 22689/07, rozsudek velkého senátu ze dne 13. prosince 2012, § 82-83) Soud konstatoval, že v případech vyhoštění článek 8 Úmluvy (na rozdíl od článku 3 Úmluvy) nevyžaduje, ve spojení s článkem 13 Úmluvy, automatický odkladný účinek prostředku nápravy proti vyhoštění, v případě vyhoštění cizinců z důvodů národní bezpečnosti uvedl, že účinný prostředek nápravy ve smyslu článku 13 Úmluvy by měl nezávislému odvolacímu orgánu minimálně umožnit, aby se seznámil s důvody přijatého rozhodnutí a přezkoumal závěry

vnitrostátních orgánů týkající se ohrožení národní bezpečnosti. Soud přitom nepovažoval za nezbytné, aby s důvody vyhoštění musel být seznámen také vyhošťovaný cizinec (srov. *Al-Nashif proti Bulharsku*, cit. výše, § 137).

V projednávané věci dospěl Soud k závěru, že řízení před SIAC poskytovalo stěžovatelům dostatečné procesní záruky z hlediska požadavků vyplývajících z článků 8 a 13 Úmluvy. Jednak již v minulosti dospěl Soud k závěru, že je SIAC plně nezávislým soudem (srov. *A. a ostatní proti Spojenému království*, cit. výše, § 219), jednak má SIAC přístup ke všem podkladům vydaného rozhodnutí. Řízení před SIAC má charakter sporného řízení s procesními omezeními týkajícími se nakládání s utajovanými informacemi, přičemž neexistují žádné poznatky o tom, že by SIAC někdy přijala nezákonný či svévolný výklad pojmu „národní bezpečnost“. Účastník řízení obdrží rozhodnutí (*open judgment*), ve kterém mu je sdělováno maximální možné množství informací. Utajované části rozhodnutí (*closed judgment*) jsou potom poskytnuty právnímu zástupci účastníka – zvláštním advokátům; institut zvláštních advokátů byl přitom Soudem již v minulosti aprobevován (srov. *A. a ostatní proti Spojenému království*, cit. výše, § 219). SIAC je rovněž oprávněna v plném rozsahu posoudit, zda v daném případě došlo k zásahu do práva na respektování rodinného a soukromého života, posoudit přiměřenost takového zásahu a případně zrušit přezkoumávané rozhodnutí. Z těchto důvodů proto Soud obě stížnosti prohlásil za nepřijatelné pro zjevnou neopodstatněnost.

Rozsudek ze dne 27. února 2014 ve věci č. 70055/10 – S. J. proti Belgii

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že došlo k porušení článku 13 ve spojení s článkem 3 Úmluvy v souvislosti s vyhoštěním stěžovatelky do Nigérie, neboť stěžovatelka nedisponovala účinným prostředkem nápravy s automatickým odkladným účinkem, prostřednictvím kterého by mohla uplatnit své námitky hrozícího špatného zacházení v Nigérii. Šesti hlasy proti jednomu Soud dále rozhodl, že vyhoštěním stěžovatelky by nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy. Konečně Soud jednomyslně konstatoval, že odmítnutím povolení k pobytu stěžovatelce ze strany belgických státních orgánů nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelka přicestovala do Belgie v létě 2007, přičemž v té době byla již v osmém měsíci těhotenství. V rámci vyšetření v srpnu 2007 byla u stěžovatelky zjištěna infekce HIV a v říjnu 2007 zahájena antiretrovirální terapie. V září 2007 stěžovatelka porodila své první dítě počaté s M. Nedlouho po příjezdu do Belgie podala žádost o azyl, kterou odůvodnila tím, že z Nigérie utekla, neboť byla nucena k potratu rodinou M.,

u kterého žila od svých jedenácti let. Vzhledem k tomu, že podle zjištění belgického cizineckého úřadu stěžovatelka požádala v červnu 2007 o azyl na Maltě, byly maltské orgány v souladu s nařízením Dublin II požádány o vyřízení žádosti. Když stěžovatelka v roce 2009 porodila v Belgii druhé dítě, přistoupily tamní orgány samy k posouzení její azylové žádosti, avšak v roce 2010 ji zamítly s tím, že obavy stěžovatelky nebyly potvrzeny. V listopadu 2012 porodila stěžovatelka třetí dítě.

V listopadu 2007 stěžovatelka rovněž požádala o povolení pobytu ze zdravotních důvodů a kvůli narození prvního dítěte. V srpnu 2008 byla její žádost zamítnuta s tím, že léčba její nemoci je dostupná i na Maltě. Stěžovatelka se proti tomuto rozhodnutí odvolala, příslušný cizinecký úřad však rozhodnutí stáhl zpět sám vzhledem k tomu, že sám rovněž převzal vyřízení stěžovatelčiny žádosti o azyl. V říjnu 2010 však nakonec žádost stěžovatelky o povolení k pobytu zamítl a nařídil stěžovatelce do 22. prosince 2010 opustit území státu. V listopadu 2010 požádala stěžovatelka o odložení výkonu jak rozhodnutí o zamítnutí její žádosti o povolení k pobytu, tak příkazu k vycestování a současně navrhla zrušení obou rozhodnutí. Dovolávala se přitom článků 3, 8 a 13 Úmluvy a poukazovala na nemožnost adekvátní léčby v případě návratu do Nigérie a na zásah do svého práva na soukromý a rodinný život. V listopadu 2010 byla nicméně její žádost o odložení výkonu rozhodnutí zamítnuta a stěžovatelka následně neuspěla ani s kasační stížností před Státní radou. V prosinci 2010 vydal Soud předběžné opatření, kterým zakázal vyhostit stěžovatelku po dobu řízení před ním.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

a) K torzenému porušení článku 13 ve spojení s článkem 3 Úmluvy

Stěžovatelka namítala, že na vnitrostátní úrovni nedisponovala prostředkem nápravy, prostřednictvím kterého by mohla uplatnit své námitky porušení článků 3 a 8 Úmluvy. Zatímco řízení o odvolání proti příkazu k vycestování, které stále probíhá, nemá odkladný účinek, její žádost o odklad výkonu předmětného příkazu byla neúspěšná. Jinými prostředky nápravy s odkladným účinkem stěžovatelka podle vnitrostátního práva nedisponovala.

Soud předně konstatoval, že příkaz k vycestování stěžovatelky je správním rozhodnutím, které bylo vykonatelné kdykoli po 22. prosinci 2010. Stěžovatelka proto měla na základě článku 13 Úmluvy právo na prostředek nápravy umožňující účinné posouzení jejích námitek. Soud při této příležitosti odkázal na obecné zásady týkající se náležitosti takového prostředku nápravy (viz *M. S. S. proti Belgii a Řecku*, č. 30696/09, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 2011, § 286-293) a konstatoval, že zatímco opravný prostředek proti příkazu k vycestování nebo odmítnutí žádosti o povolení

k pobytu nemá podle belgického práva odkladný účinek, lze žádat o odklad výkonu takových rozhodnutí, a to prostřednictvím „žádosti o odklad ve vysoce naléhavých případech“ nebo „běžné žádosti o odklad“. Stěžovatelka využila první uvedené možnosti, podle výkladu příslušného cizineckého úřadu lze však takového postupu využít pouze v případech, kdy je cizinec podroben donucujícímu opatření za účelem jeho vyhoštění. Podle vlády měla stěžovatelka využít nejprve běžné žádosti o odklad a teprve následně, v případě bezprostřední hrozby vyhoštění, podat žádost o odklad ve vysoce naléhavých případech. Soud nicméně podotknul, že ačkoli první z uvedených prostředků sám odkladný účinek nemá, cizinec je přesto nucen jej uplatnit (i v případě, že mu vyhoštění bezprostředně nehrozí) za účelem zachování možnosti druhého uvedeného prostředku nápravy. Tato kombinace prostředků nápravy je sice teoreticky možná, v praxi však příliš komplikovaná na to, aby vyhověla požadavkům vyplývajícím z článku 13 ve spojení s článkem 3 Úmluvy. Mohou navíc nastat situace (což byl i případ stěžovatelky), kdy je cizinec nesprávnou kombinací předmětných prostředků nápravy definitivně zbaven možnosti uplatnit prostředek nápravy s odkladným účinkem. Došlo tedy k porušení článku 13 ve spojení s článkem 3 Úmluvy.

b) K torzenému porušení článku 3 Úmluvy

Stěžovatelka dále tvrdila, že v případě jejího návratu do Nigérie by byla v souvislosti se svou smrtelnou chorobou vystavena nelidskému a ponižujícímu zacházení.

Soud předně připomněl, že článek 3 Úmluvy může být dotčen právě v případech, kdy je utrpení jedince spojené s určitou chorobou zvýšeno opatřeními (například v souvislosti s podmínkami zbavení svobody nebo s vyhoštěním), za něž lze činit odpovědné státní orgány. To však neznamená, že by se cizinci mohli automaticky domáhat setrvání na území dotčeného státu za účelem přijetí zdravotních či sociálních služeb. Rozhodnutí o vyhoštění určité osoby do státu, kde je úroveň takových služeb nižší, se může dostat do rozporu s článkem 3 Úmluvy pouze ve velmi výjimečných případech odůvodněných naléhavými humanitárními okolnostmi; samotná skutečnost, že by se vyhlídky na přežití určité osoby v cílové zemi podstatně zhoršily, porušení uvedeného ustanovení Úmluvy nevyvolává (srov. *N. proti Spojenému království*, č. 26565/05, rozsudek velkého senátu ze dne 27. května 2008, § 42). Ve věcech *N. proti Spojenému království* (cit. výše) a *Yoh-Ekale Mwanje proti Belgii* (č. 10486/10, rozsudek ze dne 20. prosince 2011) týkajících se rovněž stěžovatelky, které byly infikovány HIV, Soud konstatoval, že vyhoštění nebylo v rozporu s článkem 3 Úmluvy, protože zdravotní stav stěžovatelek byl díky léčbě, které byly do té doby podrobeny, stabilizován, stěžovatelky se nenacházely v kritickém stavu a byly schopny cestovat.

V projednávané věci byla léčba zahájena v roce 2007 a do současné doby stěžovatelka požívá tři druhy léků. Aniž Soud zkoumal dostupnost těchto konkrétních léků v Nigérii, podle zpráv o epidemii AIDS v Nigérii je antiretrovirální terapie v zemi dostupná. Soud si byl vědom toho, že z důvodu nedostatečných prostředků se léčby nedostane zdarma všem, kteří ji potřebují, i toho, že v případě vysazení léčby se mohou životní vyhlídky stěžovatelky výrazně zhoršit. Podotkl však, že vývoj choroby stěžovatelky byl díky dosavadní léčbě pod kontrolou, stěžovatelka není v kritickém stavu a může cestovat. Za daných okolností tedy nebyl dosažen práh závažnosti potřebný pro použití článku 3 Úmluvy. Tento závěr přitom Soud nepřehodnotil ani ve světle argumentu stěžovatelky, podle které byla její zranitelnost zvýšena o to více, že je doprovázena dětmi v nízkém věku, které by byly svědky zhoršování jejího zdravotního stavu a následně ponechány vlastního osudu v Nigérii bez sociálního či rodinného zázemí. Podle Soudu tyto okolnosti sice hrají ve prospěch zvážení udělení pobytového statusu stěžovatelky na území Belgie, nejsou však natolik zásadní, aby ve světle článku 3 Úmluvy znemožňovaly vyhoštění stěžovatelky do země jejího původu. V případě vyhoštění stěžovatelky do Nigérie by tedy k porušení článku 3 Úmluvy nedošlo.

b) K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy

Na poli článku 8 Úmluvy stěžovatelka namítala, že Belgie je jediná země, kde se svým partnerem M. a dětmi může vést běžný rodinný život v souladu s článkem 8. Od roku 2007 zde porodila tři děti, které nikdy nežily v Nigérii. Dvě z nich v Belgii chodí do školy. Se stěžovatelkou a dětmi v Belgii žije již nějakou dobu i otec dětí M., který se o děti stará, vodí je do školy a vytvořil si k nim vztah.

Soud nejprve podotkl, že stěžovatelka opustila Nigérii ve věku sedmnácti let, a jakkoliv tedy v Belgii žije již téměř sedm let, v Nigérii se narodila, byla zde vychována a strávila zde většinu svého života. Ihned po svém příjezdu do Belgie podala stěžovatelka žádost o azyl a žádost o povolení k pobytu. Po zamítnutí její žádosti o azyl v Belgii nikdy nepobývala legálně, a pokud byl odložen výkon příkazu k vycestování, pak tomu bylo pouze v návaznosti na předběžné opatření vydané Soudem. Stěžovatelka tedy nemohla mít legitimní očekávání, že jí povolení k pobytu bude nakonec uděleno. Skutečnost, že se zde stěžovatelka rozhodla porodit tři děti, by potom při poměrování dotčených zájmů neměla jít ku prospěchu zájmů stěžovatelky. Byť dvě z dětí chodily již v Belgii do školy, přičemž jejich vyhoštění do Nigérie by pro ně nebylo nutně prospěšné, s ohledem na jejich nízký věk (jeden rok, čtyři roky a šest let) existuje velká pravděpodobnost, že se životu v zemi původu svých rodičů přizpůsobí; skutečnost, že úroveň vzdělání je v Belgii vyšší, přitom z pohledu článku 8 Úmluvy nehraje roli. Soud v této souvislosti zopakoval zásadu, podle které z uvedeného

ho ustanovení nevyplývá obecná povinnost státu respektovat, kterou zemi si cizinec vybere pro svůj pobyt (viz např. *Abdulaziz, Cabales a Balkandali proti Spojenému království*, č. 9214/80 a další, rozsudek ze dne 28. května 1985, § 67). Partner stěžovatelky navíc na území Belgie pobývá pravděpodobně nelegálně, přičemž stěžovatelka neuvedla žádnou skutečnost, která by mu bránila v návratu do Nigérie za účelem zachování či rozvíjení rodinného života se stěžovatelkou a jejich dětmi. Tuto okolnost je nutné zohlednit v souvislosti s argumentem stěžovatelky, podle které by děti přihlížely jejímu zhoršujícímu se zdravotnímu stavu a nakonec byly ponechány vlastního osudu. Rodinné vazby mezi stěžovatelkou a jejími dětmi by vyhoštěním do Nigérie v každém případě nebyly přetrženy, přičemž ani z důvodu rizika předčasného úmrtí stěžovatelky a důsledků, které by s sebou toto pro rodinný život stěžovatelky neslo, nemají belgické státní orgány povinnost přiznat stěžovatelce povolení k pobytu. Při poměrování veřejného zájmu se zájmem stěžovatelky na její rodinný život přitom nepřekročily prostor pro uvážení, kterým v dané oblasti disponovaly, a k porušení článku 8 Úmluvy proto nedošlo.

(iii) Oddělená stanoviska

Soudce Lemmens připojil k rozsudku souhlasné stanovisko, ke kterému se připojila soudkyně Nußberger. Plně se ztotožnil s většinou senátu co do závěrů na poli článku 3 Úmluvy, odkázal však na společné souhlasné stanovisko šesti ze sedmi soudců senátu rozhodujícího ve věci *Yoh-Ekale Mwanje proti Belgii* (cit. výše) vyjadřujících přání, aby velký senát v budoucnu v podobných případech přehodnotil příliš přísně nastavený práh závažnosti, který způsobuje, že vyhostit smrtelně nemocnou osobu do země, kde jí nebude poskytnuta adekvátní léčba, není možné prakticky jen v případech, kdy se taková osoba nachází ve stádiu těsně před smrtí. Připomněl nakonec, že státní orgány sice nemají povinnost vyplývající za daných okolností z článku 3 Úmluvy udělit stěžovatelce povolení k pobytu, mají nicméně možnost (zakotvenou článkem 53 Úmluvy) tak učinit a nad rámec povinností výslovně vyplývajících z Úmluvy poskytnout ochranu širší.

Nesouhlasné stanovisko připojila k rozsudku soudkyně Power-Forde, podle které by v případě vyhoštění stěžovatelky došlo k porušení článku 3 Úmluvy; podle soudkyně totiž uvedené ustanovení chrání před zakázaným zacházením nejen umírající, ale i živé jedince. Zdůraznila též, že stěžovatelka ve věci *N. proti Spojenému království* (cit. výše) zemřela jen několik měsíců poté, co byla vyhoštěna. V obdobných případech se tedy podle soudkyně Power-Forde výrazně zužuje úvaha, jaký osud stěžovatele v obdobném postavení po návratu do země původu čeká. Jelikož je dostupnost antiretrovirální léčby v Nigérii v současnosti ještě horší, než byla v Ugandě v roce 2010, kam byla navrácena stěžovatelka N., je zřejmé, že stěžovatelku v pro-

jednáváné věci čeká téměř jistě po návratu do Nigérie brzká smrt. Stěžovatelka je navíc matkou tří malých dětí. Nebude tak trpět jen fyzicky z důvodu své nemoci, ale též psychicky, při vědomí toho, že její děti budou muset být svědky prudkého zhoršování jejího zdravotního stavu, aniž jim ona může jakkoli pomoci, a budou po její smrti sirotky. Vyhoštěním tedy bude stěžovatelka vystavena skutečnému a bezprostřednímu ohrožení života, kterému je Belgie povinna zabránit. Závěrem soudkyně Power-Forde poukázala na skutečnost, že v případě, že stěžovatel má být předán do vězeňského zařízení v jiném státě, je skutečné nebezpečí, že se jeho zdravotní stav z důvodu podmínek zbavení svobody výrazně zhorší, důvodem pro vyslovení rozporu realizace vyhoštění s článkem 3 Úmluvy (srov. *Aswat proti Spojenému království*, č. 17299/12, rozsudek ze dne 16. dubna 2013). Stejný přístup musí být dle soudkyně použit i v případech podobných projednávané věci. Tento vnitřní rozpor judikatury Soudu by měl být napraven velkým senátem, který by se měl přiklonit k lidštějšímu výkladu článku 3 Úmluvy v obdobných případech, a to již v projednávané věci, aby byl život stěžovatelky zachráněn.

IMUNITA STÁTŮ A JEJICH PŘEDSTAVITELŮ

Rozsudek ze dne 14. ledna 2014 ve věcech č. 34356/06 a 40528/06 – Jones a ostatní proti Spojenému království

Senát čtvrté sekce Soudu šesti hlasy proti jednomu rozhodl, že tím, že britské soudy odmítly žaloby stěžovatelů o odškodnění za mučení z důvodu imunity státu (Saúdské Arábie) i jeho konkrétních představitelů, nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

První stěžovatel byl dle svých tvrzení nezákonně zadržen v Saúdské Arábii a po dobu zadržení mučen konkrétním saúdským důstojníkem. Po návratu do Spojeného království zahájil řízení o odškodnění proti Ministerstvu vnitra Saúdské Arábie a proti danému důstojníkovi. Ostatní stěžovatelé tvrdili, že během vazby v Saúdské Arábii byli podrobováni trvalému a systematickému mučení. Následně i oni zahájili před britskými soudy řízení o odškodnění proti čtyřem konkrétním jednotlivcům, jež považovali za odpovědné. Saúdská Arábie se dovolávala imunity pro sebe i své představitele a argumentovala nedostatkem pravomoci britských soudů vůči nim. Britský soud prvního stupně potvrdil imunitu Saúdské Arábie a odmítl nároky vůči saúdskému státu i vůči jednotlivým saúdským představitelům. Odvolací soud připustil odvolání ve vztahu k žalobám proti jednotlivcům a shledal, že v případech mučení se imunita státu na jeho představitele neuplatní. Tento závěr byl však opět zvrácen

Sněmovnou lordů. Při posuzování případu soudy vycházely zejména ze závěrů Soudu ve věci *Al-Adsani proti Spojenému království* (č. 35763/97, rozsudek velkého senátu ze dne 21. listopadu 2001).

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy

Před Soudem stěžovatelé namítali, že přiznání imunity Saúdské Arábii a jejím jednotlivým představitelům britskými soudy bylo nepřiměřeným zásahem do jejich práva na přístup k soudu zaručeného čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Soud úvodem připomněl, že dle jeho ustálené judikatury není právo na přístup k soudu absolutní a dovoluje jistá omezení, neboť jeho samotná povaha vyžaduje, aby bylo upraveno jednotlivými státy, které mají v tomto ohledu určitý prostor pro uvážení. Právní úprava však nesmí omezovat přístup jednotlivce k soudu takovým způsobem či do té míry, aby byla zasažena samotná podstata práva zaručeného čl. 6 odst. 1 Úmluvy, musí sledovat legitimní cíl a zachovat rozumnou rovnováhu mezi použitými prostředky a sledovaným cílem (srov. *Fogarty proti Spojenému království*, č. 37112/97, rozsudek velkého senátu ze dne 21. listopadu 2001, § 32-33; *McElhinney proti Irsku*, č. 31253/96, rozsudek velkého senátu ze dne 21. listopadu 2001, § 33-34; *Al-Adsani proti Spojenému království*, cit. výše, § 52-53).

Soud dále připomněl, že v kontextu imunity státu a práva na přístup k soudu v minulosti přezkoumával mimo jiné, zda jednání žalovaného státu spadalo mimo rámec v současnosti akceptovaných mezinárodních standardů (*Fogarty proti Spojenému království*, cit. výše, § 37; *McElhinney proti Irsku*, cit. výše, § 38), zda odporovalo omezením všeobecně připouštěným společenstvím národů jakožto součást doktríny státní imunity (*Al-Adsani proti Spojenému království*, cit. výše, § 66) nebo zda mohlo být v rozporu s výjimkou ze státní imunity vyplývající z obyčejového mezinárodního práva (*Cudak proti Litvě*, č. 15869/02, rozsudek velkého senátu ze dne 23. března 2010; *Sabeh El Leil proti Francii*, č. 34869/05, rozsudek velkého senátu ze dne 29. června 2011), přičemž ve věci *Al-Adsani proti Spojenému království* došel k závěru, že v mezinárodním právu do té doby nebyl přijat názor, že státy by se nemohly dovolávat imunity vůči občanskoprávním nárokům na náhradu škody způsobené mučením spáchaným mimo stát fóra. Přesto nevyloučil další rozvoj obyčejového mezinárodního práva v tomto směru. V řadě pozdějších případů týkajících se imunity státu Soud konstatoval porušení čl. 6 odst. 1 z důvodu, že ustanovení Úmluvy OSN o jurisdikčních imunitách se na daný stát vztahovala podle obyčejového mezinárodního práva a že udělení imunity nebylo přiměřené, jelikož buď bylo v rozporu s obyčejovým mezinárodním právem, nebo bylo uplatněno bez řádného posouzení daného předpisu vnitrostátními soudy (*Cudak*

proti Lito, cit. výše, § 67-74; *Sabeh El Leil proti Francii*, cit. výše, § 58-67).

Soud nepovažoval za nezbytné postoupit případ velkému senátu a rozhodl se uplatnit test přiměřenosti formulovaný ve věci *Al-Adsani proti Spojenému království*.

Ve vztahu k námitce prvního stěžovatele týkající se odmítnutí jeho nároku vůči Saudské Arábii Soud shledal, že byla identická jako v případě *Al-Adsani*. V něm přiznání imunity sledovalo legitimní cíl, jmenovitě dodržování mezinárodního práva za účelem podpory zdvořilosti a dobrých vztahů mezi státy prostřednictvím respektování suverenity jiného státu, a bylo v souladu s čl. 6 odst. 1, protože odráželo v tom čase obecně uznávaná pravidla mezinárodního práva veřejného týkající se imunity státu. Soud nyní musel pouze zhodnotit, zda v mezidobí došlo k vývoji mezinárodně uznávaných pravidel, pokud jde o existenci výjimky z doktríny státní imunity pro případ mučení, který by vyžadoval jiný závěr. V té souvislosti odkázal na rozsudek Mezinárodního soudního dvora ve věci *Německo proti Itálii*, který podle Soudu autoritativně stanovil, že do roku 2012 se nevykryštalizovala výjimka z *ius cogens* v souvislosti s imunitou státu. Potvrzení imunity Saudské Arábie ze strany britských soudů tak nevedlo k neoprávněnému omezení práva stěžovatele na přístup k soudu. Článek 6 odst. 1 Úmluvy tedy nebyl porušen.

Všichni stěžovatelé dále společně namítali, že nemohli uplatnit občanskoprávní nárok na náhradu škody vyplývající z mučení spáchaného konkrétními státními představiteli. I zde Soud použil obecný přístup zvolený ve věci *Al-Adsani proti Spojenému království* a konstatoval, že imunita přiznaná v případě vedeném proti představitelům státu úředníkům zůstává státní imunitou. Přiznání imunity *ratione materiae* těmto představitelům sledovalo cíl zachování mezinárodního práva týkajícího se státní imunity a stejně jako v případě přiznání imunity státu samotnému byl cíl omezení přístupu k soudu legitimní. Soudu náleželo pouze posoudit, zda přijatá opatření reflektovala obecně uznávaná pravidla mezinárodního práva veřejného, neboť o těch nelze v zásadě tvrdit, že ukládají nepřiměřené omezení práva na přístup k soudu. Soud proto zkoumal, zda existovalo obecné pravidlo mezinárodního práva veřejného požadující po vnitrostátních soudech potvrzení imunity Saudské Arábie ve vztahu ke státním představitelům, a pakliže ano, zda existovala výjimka z tohoto pravidla týkající se případů údajného mučení.

S odkazem na vnitrostátní a mezinárodní judikaturu Soud konstatoval, že obecné pravidlo existuje a imunita *ratione materiae* se vztahuje na jednání státních představitelů, přičemž jim za jednání provedené jménem státu poskytuje ochranu v zásadě stejným způsobem, jakým chrání stát samotný.

Následně se Soud zabýval otázkou, zda mučení pro účely státní imunity spadá pod jednání v rámci výkonu úřední funkce, nebo se mu vymyká. S poukazem na Úmluvu OSN proti mučení z roku 1984, Basilejskou úmluvu o imunitách státu z roku 1972, Úmluvu OSN o jurisdikčních imunitách z roku 2004 a Návrh článků o odpovědnosti státu Soud konstatoval, že mezinárodní právo věnuje otázkám státní imunity ve spojení s mučením málo pozornosti, stejně jako vnitrostátní právo týkající se občanskoprávních nároků proti představitelům státu za porušení *ius cogens*. Lze sice identifikovat určitou nově vznikající podporu ve prospěch speciálního pravidla nebo výjimky v mezinárodním právu veřejném ve vztahu k takovým nárokům v případech mučení, převažuje však názor, že právo státu na imunitu nelze obcházet žalováním jeho zaměstnanců nebo představitelů. Existují důkazy o probíhající diskusi ohledně definice mučení v Úmluvě proti mučení, ohledně vztahu mezi imunitou státu a pravidly přičítání odpovědnosti v Návrhu článků o odpovědnosti státu a ohledně rozsahu článku 14 Úmluvy proti mučení. Praxe se však v daném ohledu stále vyvíjí a zahrnuje jak případy přiznání, tak odepření imunity *ratione materiae*. V projednávané věci nebyly závěry Sněmovny lordů zjevně chybné ani svévolné, naopak, byly založeny na rozsáhlém posouzení zdrojů mezinárodního práva, argumentů stěžovatelů a rozhodnutí nižšího soudu, přičemž jiné vnitrostátní soudy ve své rozhodovací praxi shledaly tyto závěry velmi přesvědčivými. Soud uzavřel, že za těchto okolností přiznání imunity představitelům státu odráželo obecně uznávaná pravidla mezinárodního práva veřejného, a proto nevedlo k neoprávněnému omezení práva stěžovatelů na přístup k soudu. K porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy tedy nedošlo. Soud nicméně zdůraznil, že vzhledem k probíhajícímu vývoji v této oblasti mezinárodního práva veřejného jde o záležitost, kterou musí smluvní státy nadále sledovat.

(iii) Oddělená stanoviska

Soudce Bianku zaujal k rozsudku souhlasné stanovisko. Dle jeho názoru však měl být případ postoupen velkému senátu za účelem posouzení, zda závěry učiněné v rozsudku *Al-Adsani* i po třinácti letech obstojí.

Soudkyně Kalaydjieva zaujala k rozsudku nesouhlasné stanovisko. Ve věci byla podle ní vznesena Soudem doposud neřešená otázka, zda představitelé státu mohou těžit z imunity státu před občanskoprávními nároky v případech mučení. Neměl být uplatněn obecný přístup vyložený ve věci *Al-Adsani*, neboť v něm se přezkum Soudu omezoval toliko na imunitu státu a netýkal se jejího rozšíření na konkrétní státní představitele. Závěry většiny jsou podle nesouhlasící soudkyně v rozporu se základními zásadami mezinárodního práva týkajícího se odpovědnosti mučitelů. Vyjádřila též obavu z toho, že stanovisko většiny nejenže rozšiřuje imunitu státu na konkrétní státní představitele

bez řádného rozlišení nebo odůvodnění, ale vzbuzuje dojem možnosti rozšíření beztrestnosti za mučení obecně.

OCHRANA OSOBNOSTI

Rozsudek ze dne 11. února 2014 ve věcech č. 4678/07 a 50591/12 – Tešić proti Srbsku

Senát druhé sekce Soudu rozhodl šesti hlasy proti jednomu, že uložení povinnosti k náhradě škody za pomluvu, které stěžovatelku uvrhlo do velmi obtížné finanční a zdravotní situace, nebylo v demokratické společnosti nezbytné a představovalo porušení práva stěžovatelky na svobodu projevu zaručeného v článku 10 Úmluvy. Námitky tvrzené nespravedlivosti a nepřiměřené délky řízení (článek 6 odst. 1 Úmluvy) Soud naopak jednomyslně odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

(i) Okolnosti případu

V roce 2006 byla stěžovatelka odsouzena za pomluvu k 6 měsícům odnětí svobody s odkladem na 2 roky. Městský deník totiž v prosinci 2002 zveřejnil článek založený na tvrzeních stěžovatelky, v němž bylo uvedeno, že advokát stěžovatelky v občanskoprávním řízení úmyslně nehájil řádně její zájmy. V obnoveném trestním řízení soudy rozhodnutí potvrdily a upřesnily, že státní zastupitelství v červenci 2002 stěžovatelku vyrozumělo o odmítnutí trestního oznámení, které na advokáta podala policie, z důvodu promlčení.

V následném občanskoprávním řízení soud stěžovatelce uložil zaplatit náhradu škody. S úroky z prodlení a náklady řízení činil dluh celkem 4 900 eur. V červenci 2009 soud nařídil výkon rozhodnutí postižením dvou třetin důchodu stěžovatelky. Stěžovatelce tak zůstávalo cca 60 eur měsíčně, přestože na úhradu nezbytných léků potřebovala minimálně 44 eur.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

a) K tvrzenému porušení článku 10 Úmluvy

Stěžovatelka namítala, že jí odsouzení za pomluvu, následný rozsudek o náhradě škody a jeho nucený výkon způsobily nesmírné finanční potíže, četné zdravotní problémy a téměř ji ohrozily na životě.

Soud nepochybnil, že občanskoprávní rozsudek a jeho nucený výkon zasáhly do práva stěžovatelky na svobodu projevu. Šlo však o zásah „stanovený zákonem“ sledující legitimní cíl v podobě „ochrany pověsti“ jiných ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy. Soud proto dále posoudil, zda byl i „nezbytný v demokratické společnosti“.

Soud upozornil na to, že celková platební povinnost dosáhla 4 900 eur a vyrovnala se tak šedesátinásobku měsíčního důchodu stěžovatelky. Nadto se blížila částce přiznané v samostatném řízení v téže věci proti

deníku a místní samosprávě, tedy subjektům finančně životaschopnějším.

Vyjádření stěžovatelky o jejím advokátovi Soud nepovažoval za pouhý bezdůvodný osobní útok, protože policie obviněním přikládala význam a soudy soukromou obžalobu stěžovatelky odmítly až v září 2004, tedy dlouho po zveřejnění článku (srov., *mutatis mutandis*, *Koprivica proti Černé Hoře*, č. 41158/09, rozsudek ze dne 22. listopadu 2011, § 67). Soud odmítl tvrzení vlády o neexistenci veřejného zájmu na diskusi o jednání advokáta při výkonu advokacie a zdůraznil roli advokátů při řádném výkonu spravedlnosti.

Právní úprava výkonu rozhodnutí sice umožňovala postihnout dvě třetiny důchodu, ale toliko jako horní hranici, zjevně tedy skýtala prostor pro odlišný postup. Po srážkách stěžovatelce zůstalo jen 60 eur na živobytí a léky. Protože měsíční náklady na léky činily zhruba 44 eur, nemohla si je stěžovatelka dále dovolit. Takovou situaci Soud označil za obzvlášť riskantní pro seniorku trpící množstvím závažných onemocnění.

Soud proto dospěl k závěru, že posuzovaný zásah nebyl nezbytný v demokratické společnosti, a došlo tak k porušení článku 10 Úmluvy.

b) K tvrzenému porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy

Stěžovatelka též namítala, že o její ústavní stížnosti nebylo rozhodnuto v přiměřené lhůtě.

Soud poznamenal, že jelikož ústavní soud vykonává úlohu strážce ústavy, je někdy nezbytné, aby při organizaci své činnosti vzal do úvahy i jiná kritéria, než je chronologické pořadí podání stížností, a upřednostnil věci, které jsou z politického a společenského hlediska důležité (srov. *Šikić proti Chorvatsku*, č. 9143/08, rozsudek ze dne 15. července 2010). V projednávané věci řízení před ústavním soudem trvalo bez jednoho měsíce 3 roky. Věc však byla do určité míry komplexní a stěžovatelka své podání opakovaně doplňovala. Občanskoprávní řízení, na které ústavní stížnost navazovala, trvalo jen 2 roky a 4 měsíce. Soud proto rozhodl, že ačkoli byla věc pro stěžovatelku důležitá a stěžovatelka navíc byla pokročilého věku, nebyla délka řízení před ústavním soudem nepřiměřená. I tuto námitku proto Soud odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

(iii) Oddělené stanovisko

Soudce Sajó připojil k rozsudku nesouhlasné stanovisko, v němž vyjádřil názor, že nedošlo k porušení článku 10 Úmluvy.

V projednávané věci šlo podle něj s ohledem na trest, který za jeho spáchání vnitrostátní zákon umožňoval uložit, o závažný trestný čin. Právo stěžovatelky na svobodu projevu je tak nutno důkladně poměřit s právem na ochranu soukromého života očerněného advokáta. Pokud střet těchto práv vnitrostátní soudy zvážily v souladu s judikaturou Soudu, může Soud toto hodnocení nahradit pouze ze závažných důvodů

(srov. *Axel Springer A. G. proti Německu*, č. 39954/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 87). Žádný z takových závažných důvodů, mezi něž patří zejména postavení údajně znevážené osoby (významná osoba), úloha mluvčího (funkce společenské kontroly), povaha projevu (věc veřejného zájmu), pravdivost prohlášení a dobrá víra, nebyl v projednávání věci dán.

Většina se podle nesouhlasícího soudce ve skutečnosti nezabývala ani tak zásahem do práva na svobodu projevu, ale přinesla nový pohled na test proporcionality tím, že se opřela výlučně o tvrzenou tvrdost uložené soukromoprávní sankce. Svoboda projevu však s sebou nese i odpovědnost, která nemůže být rozdílná v závislosti na finanční a sociální situaci. Poškozený by pak obdržel spravedlivé zadostiučinění za protiprávní zásah do svých osobnostních práv jen tehdy, byla-li by jeho původcem movitá osoba, což je v rozporu se základními zásadami moderního práva občanskoprávní odpovědnosti a se zásadou rovnosti.

POLICIE

Rozsudek ze dne 16. ledna 2014 ve věci č. 5269/08 – Shchiborshch a Kuzmina proti Rusku

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že policejní operace za účelem násilné hospitalizace muže trpícího duševní nemocí ústící v jeho smrt porušila článek 2 Úmluvy. Dále Soud dospěl k závěru, že i přes rozsáhlé vyšetřování incidentu nenaplnily příslušné orgány procesní požadavky článku 2 Úmluvy, jelikož nevěnovaly pozornost klíčovým otázkám případu. Konečně Soud rozhodl, že stěžovatelé neměli k dispozici účinný prostředek nápravy (článek 13 Úmluvy), jelikož občanskoprávní soudy rozhodující o žalobách na náhradu škody striktně vycházejí z rozhodnutí o odložení věci a na důkazy předložené žalobci neberou zřetel.

(i) Okolnosti případu

První stěžovatel přivolal policii, aby pomohla s hospitalizací jeho syna trpícího paranoidní schizofrenií do psychiatrického zařízení. Syn stěžovatelů v tu chvíli blouzl a nepouštěl k sobě nikoho s výjimkou prvního stěžovatele, neboť se obával zlodějů. Před policisty se syn stěžovatelů snažil utéct a zabarikádovat se v kuchyni, ohrožoval je nožem, přičemž jednoho z nich zranil. Zasahujícími policisty přivolaná zvláštní jednotka do kuchyně násilně vpadla, syna stěžovatelů přitlačila k zemi a spoutala. V bezvědomí byl převezen do nemocnice s četnými zraněními (traumatické poranění mozku, zlomená žebra, řezné rány), jimž následně podlehl.

Ještě téhož dne bylo nařízeno forenzní ohledání těla. Na jeho základě a na základě dalších expertních analýz bylo zahájeno trestní stíhání. V jeho průběhu byla

vyslechnuta řada zasahujících policistů, soudních znalců, oba stěžovatelé, byly zajištěny věcné a listinné důkazy, byl ohledán příslušný byt a vypracovány znalecké posudky. Po dvou letech byla věc odložena, neboť se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájení trestního stíhání vůči některému z policistů. Toto rozhodnutí bylo v průběhu dalších dvou let mnohokrát zvráceno, nicméně posledním úkonem známým Soudu bylo rozhodnutí z dubna 2010 o odložení věci. Jeho závěrem bylo zjištění, že syn stěžovatelů se dopustil trestného činu užití násilí proti policistům ve službě, v jehož důsledku byli čtyři z nich zraněni; výsledkem policejní operace bylo zadržení syna stěžovatelů a jeho okamžitý převoz do nemocnice, kde následně zemřel. Stěžovatelé v průběhu vyšetřování podali dvanáct stížností upozorňujících na neúčinnost vyšetřování, z nichž většina byla zamítnuta.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatelé namítali, že policie nese odpovědnost za smrt jejich syna, neboť její operace byla excesivní, použití síly neodůvodněné a neodpovídající synovu psychickému stavu. Dále stěžovatelé tvrdili, že po smrti jejich syna neproběhlo účinné vyšetřování a neměli k dispozici účinný prostředek nápravy, zejména nemohli požádat o náhradu škody v občanskoprávním řízení.

a) K tvrzenému porušení článku 2 Úmluvy

V prvním kroku se Soud zaměřil na otázku odpovědnosti za smrt syna stěžovatelů. Zopakoval základní zásady, podle nichž se článek 2 Úmluvy nevztahuje jen na úmyslné zabití, ale také na situace, v nichž je užití síly připuštěno, avšak ke zbavení života může dojít neúmyslně. Dle čl. 2 odst. 2 nesmí být užití síly víc než zcela nezbytné k dosažení povoleného účelu, z čehož vyplývá přezkum testem striktní proporcionality. Při posuzování policejních operací se Soud soustředuje na zkoumání, zda byly naplánovány a řízeny takovým způsobem, aby co nejvíce minimalizovaly ztráty na životech, a zda byla přijata dostupná preventivní opatření při volbě užitých prostředků a metod (srov. *McCann a ostatní*, č. 18984/91, rozsudek velkého senátu ze dne 27. září 1995).

Pokud jde o individuální situaci stěžovatelů, Soud podotkl, že na základě protichůdných soudnělékařských zpráv nemůže konstatovat, že smrt jejich syna byla způsobena postupem policie. I kdyby si ale smrt přivodil syn stěžovatelů sám, byla podle Soudu důsledkem způsobu, jakým byla provedena jeho nedobrovolná hospitalizace. Naléhavá psychiatrická pomoc byla přivolána 1) po neodůvodněném prodlení, 2) kdy ani jedna policejní jednotka neabsolvovala speciální výcvik na zacházení s duševně nemocnými osobami a v rozporu s vnitrostátními právy jim neasistoval kvalifikovaný zdravotnický personál, 3) policie se uchýlila k užití síly obdobnému jako při zasahování proti ozbrojenému útočníkovi, bez ohledu na duševní

stav syna stěžovatelů nebo skutečnost, že nepředstavuje bezprostřední hrozbu sobě nebo dalším, 4) vtrhnutí do kuchyně, v níž se syn stěžovatelů zabarikádoval, vedoucí k zraněním, jimž podlehl, nebylo nijak naplánováno a uváženo. Policejní operaci proto Soud označil za provedenou nekontrolovaným, neuváženým způsobem a postrádajícím obezřetnost, kterou lze od od policejních složek v demokratické společnosti očekávat. Nedobrovolná hospitalizace proto nebyla zorganizovaná způsobem, jenž by co nejvíce minimalizoval ohrožení života syna stěžovatelů. Došlo proto k porušení hmotněprávní složky článku 2 Úmluvy.

V druhém kroku Soud přezkoumal účinnost vyšetřování úmrtí syna stěžovatelů. Nejdříve připomněl požadavky na účinné vyšetřování, jako je jeho důkladnost, rychlost, nezávislost a nestrannost či náležitá dostupnost jeho závěrů pozostalým oběti (srov. např. *Asenov a ostatní proti Bulharsku*, č. 24760/94, rozsudek ze dne 28. října 1998). Ve vztahu k projednávané věci Soud dospěl k závěru, že vyšetřovací orgány urychleně provedly řadu důležitých vyšetřovacích kroků a i přes jeho délku tří let a osmi měsíců se nedomníval, že by v něm docházelo k bezdůvodným průtahům. Soud stejně jako vnitrostátní orgány shledal, že neexistuje dostatek důkazů k závěru, že by smrtelná zranění syna stěžovatelů byla způsobena postupem policistů. Vyšetřující orgány však podle Soudu pominuly prošetření plánování a vedení operace a přistupovaly k ní obdobným způsobem jako policie – jako by se týkala ozbrojeného útočníka bez ohledu na duševní nemoc syna stěžovatelů. Nijak ani neposoudily rozhodnutí o vtrhnutí do kuchyně. Soud proto rozhodl, že přes rozsáhlost vyšetřování absence pozornosti klíčovými otázkám vypovídá o nedostatečné důkladnosti vyšetřování. Došlo proto i k porušení procesní složky článku 2 Úmluvy.

b) K tvrzenému porušení článku 13 Úmluvy

Soud nejprve připomněl, že článek 13 Úmluvy vyžaduje, aby existoval prostředek nápravy, který umožní zabývat se podstatou hájitelného tvrzení na poli Úmluvy a poskytnout odpovídající nápravu. Tento prostředek musí být účinný v rovině jak právní, tak praktické (srov. např. *Anguelova proti Bulharsku*, č. 38361/97, rozsudek ze dne 13. června 2002, § 161-162).

V projednávané věci stěžovatelé předložili hájitelné tvrzení porušení článku 2 Úmluvy; Soud ostatně shledal porušení tohoto článku z důvodu nedostatečně naplánované a vedené operace ústící ve smrt jejich syna. Trestní řízení nemohlo být dle Soudu z důvodů uvedených na poli článku 2 Úmluvy považováno za účinné ani pro účely článku 13 Úmluvy. Za účinné dle Soudu nemohlo být považováno ani občanskoprávní řízení o náhradu škody. Na základě praxe ruských soudů Soud totiž dospěl k závěru, že při odložení věci v přípravném řízení nebo při jiném ukončení trestního stíhání bez konstatování viny konkrétní osoby má jakkoli nárok na náhradu škody jen teoretickou a ilu-

zorní šanci na úspěch a nemůže být považován za schopný poskytnout odpovídající náhradu. Byť jsou občanskoprávní soudy oprávněny nezávisle posoudit skutkové i právní otázky, příkládají v praxi závěrům orgánů činných v trestním řízení v rozhodnutí o odložení věci takovou důležitost, že na jakkoli přesvědčivý důkaz předložený žalobcem prokazující opak není brán zřetel. Stěžovatelé tedy neměli k dispozici účinný prostředek nápravy a došlo k porušení článku 13 Úmluvy.

PRESUMPCE NEVINY

Rozsudek ze dne 27. února 2014 ve věci č. 17103/10 – Karaman proti Německu

Senát páté sekce rozhodl většinou pěti hlasů, že zásada presumpce nevinny zaručená čl. 6 odst. 2 Úmluvy nebyla porušena, když byl stěžovatel zmíněn v rozsudku v trestním řízení proti osobám obviněným společně s ním, avšak souzeným samostatně.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel byl zakladatelem a členem představenstva turecké televizní stanice vysílající i v Německu. V roce 2006 německé úřady začaly vyšetřovat stěžovatele a další osoby pro podezření z podvodu v souvislosti se zneužíváním příspěvků pro dvě neziskové organizace spojené s uvedenou televizní stanicí. V roce 2008 bylo trestní řízení proti stěžovateli odděleno od trestního řízení proti dalším osobám a zároveň proti němu bylo ve vztahu ke stejným okolnostem zahájeno trestní řízení v Turecku. Německý soud stěžovatelovy spoluobviněné v roce 2008 odsoudil za podvod spáchaný v organizované skupině, přičemž dva z odsouzených před soudem vypověděli, že stěžovatel byl jedním z vůdců skupiny a musel dát souhlas ke každému významnému rozhodnutí ohledně použití příspěvků zmíněným spolkům. Tuto informaci převzala německá média, která rovněž uvedla, že předseda senátu při vyhlášení rozsudku pronesl, že darované prostředky byly osobami v pozadí použity pro osobní prospěch, a státní zástupce v řízení odkazoval na stěžovatele jakožto hlavního pachatele a vůdce celé organizace. Verze rozsudku publikovaná na webových stránkách soudu byla anonymizována a obsahovala pouze iniciály stěžovatele, číselné označení společností namísto jejich jmen a v úvodních poznámkách bylo výslovně zmíněno, že je závazný pouze ve vztahu k odsouzeným, zatímco odkazy na jiné osoby, zejména osoby zvláště stíhané, nejsou ve vztahu k těmto osobám závazné. Stěžovatel byl pro uvedené jednání obžalován v roce 2009 v Německu a v roce 2013 v Turecku. V době rozhodování Soudu nebyla tato řízení skončena.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy

Stěžovatel namítal, že odkazy na jeho osobu uvedené v trestních rozsudcích proti jiným osobám šly daleko za pouhý popis podezření na jeho úlohu v dané trestné činnosti, neboť ve skutečnosti implikovaly jeho vinu, čímž porušily zásadu presumpce nevinu, a předurčily průběh budoucích řízení proti němu samému.

Soud se na úvod vypořádal s námitkami nepřijatelnosti předloženými vládou. Zaprvé posuzoval, zda stěžovatelovo právo na respektování presumpce nevinu podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy může být dotčeno výroky v rozsudku, který není právně závazný ve vztahu k budoucím či probíhajícím trestním řízením proti stěžovateli. Konstatoval, že z presumpce nevinu jakožto procesní záruky, která je součástí práva na spravedlivý proces, vyplývá zákaz předčasných výroků soudu nebo veřejných činitelů o vině dotčené osoby činěných v souvislosti s trestním řízením proti ní. Presumpce nevinu může být dotčena i výroky veřejných činitelů ještě před tím, než daná osoba bude formálně obviněna. Podle Soudu však může být dotčena i výroky v řízení proti souběžně stíhaným spolupodezřelým. Ačkoli napadená vyjádření vnitrostátního soudu v tomto případě nebyla právně závazná ve vztahu k řízení proti stěžovateli, mohla toto řízení ovlivnit stejně jako případný předčasný výrok jakéhokoli jiného orgánu pronesený v souvislosti s trestním stíháním stěžovatele. V takovém případě rovněž není bez významu, že stěžovatel je v řízení, jehož není účastníkem, zbaven možnosti tvrzení o své účasti na trestné činnosti jakkoli zpochybnit. Dle Soudu je proto stěžovatel v postavení oběti možného porušení Úmluvy.

Soud dále odmítl námitku vlády, že stěžovatel nevyčerpal vnitrostátní právní prostředky nápravy, jelikož měl vyčkat výsledku svého vlastního řízení a poté se případně odvolat. Podotkl, že stěžovatel před Spolkovým ústavním soudem namítal totéž co nyní před Soudem a tato ústavní stížnost z důvodu nevyčerpání opravných prostředků odmítnuta nebyla. Vnitrostátní soudy tudíž měly příležitost údajnému porušení Úmluvy předejít nebo je napravit. Soud s ohledem na svůj závěr ohledně postavení stěžovatele coby možné oběti porušení zásady presumpce nevinu shledal, že stěžovatel byl oprávněn namítat porušení zásady presumpce nevinu již před skončením trestního řízení a jiné prostředky než ústavní stížnost mu nebyly k dispozici. Všechny prostředky nápravy tudíž vyčerpal.

Při posuzování odůvodněnosti stížnosti Soud podtrhl význam volby výrazů použitých veřejnými činiteli v projevech týkajících se osob, které nebyly zatím souzeny a odsouzeny za určitý trestný čin. Zda takový projev poruší zásadu presumpce nevinu, je třeba posuzovat s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu. Soud přijal argument vlády, že v komplexních případech, jako byl tento, může být pro účely posouzení viny souzených osob nevyhnutelné odkázat

na jednání třetích osob, které mohou být později souzeny odděleně. Připomněl, že německé právo jasně zakazuje vyvozovat závěry o vině souzené osoby na základě řízení, jehož nebyla účastníkem.

Ve vztahu k projednávané věci Soud připustil, že zmínění úlohy stěžovatele v trestné činnosti a jeho úmyslů bylo nevyhnutelné pro posouzení rozsahu, v jakém ostatní souzené osoby jednaly samostatně, a pro určení jejich viny. Byl však přesvědčen, že vnitrostátní soud dostatečně jasně vymezil, že nerozhoduje nepřímě o vině stěžovatele, neboť rozsudek odkazoval na stěžovatele jako na „samostatně stíhaného“ a právní posouzení, kde rozsudek odkazoval na „osoby v pozadí“, neobsahovalo žádné hodnocení stěžovatelovy viny. Soud dále připomněl, že úvodní poznámky k verzi rozsudku zveřejněné na stránkách vnitrostátního soudu i rozhodnutí Spolkového ústavního soudu zamítající stěžovatelovu ústavní stížnost zdůraznily, že by bylo v rozporu s presumpcí nevinu přičítat stěžovateli jakoukoli vinu, kterou je možné posoudit až v řízení proti němu. Soud proto dospěl k závěru, že vnitrostátní soudy v největší možné míře šetřily právo stěžovatele na presumpci nevinu a nic nevyklučovalo, aby se stěžovateli dostalo spravedlivého procesu. K porušení zásady presumpce nevinu ve smyslu čl. 6 odst. 2 Úmluvy proto nedošlo.

(iii) Oddělené stanovisko

Ve společném nesouhlasném stanovisku vyjádřili soudce Villiger a soudkyně Yudkivska názor, že k porušení zásady presumpce nevinu v projednávané věci došlo. Ani složitost případu, ani skutečnost, že vnitrostátní soudy v souladu s vnitrostátním právem byly povolány pouze k posouzení trestní odpovědnosti osob, proti nimž je konkrétní řízení vedeno, nestačí dle nich k závěru, že odkazy na osobu stěžovatele neporušily jeho právo zaručené čl. 6 odst. 2 Úmluvy. Soudci uvedli, že je zásadně třeba rozlišovat mezi pouhým konstatováním, že někdo je podezřelý z trestného činu, a jasným prohlášením, že dotčená osoba spáchala konkrétní trestný čin, aniž byla pravomocně odsouzena, přičemž ne vždy nevhodná vyjádření veřejných činitelů musí nutně znamenat zásah do zásady presumpce nevinu. Tato zásada vyžaduje, aby morální a právní posouzení jednání obviněného prováděl pouze soud a pouze v rámci kontradiktorního soudního řízení. V projednávané věci však soud stěžovatelovo jednání posoudil v odděleném řízení proti jeho spoluobviněným. Podle názoru soudců takový postup a jmenovitě odkazy na stěžovatelovu účast na organizované trestné činnosti a jazyk použitý vnitrostátním soudem i s přihlédnutím k okolnostem projednávané věci představovaly předběžné posouzení stěžovatelovy viny. Rozsudek vnitrostátního soudu šel za pouhý popis podezření stěžovatele; implikoval naopak, že úloha stěžovatele coby jednoho z hlavních pachatelů byla prokázána, čímž předurčil výsledek budoucího

řízení proti němu. Tyto výroky nemohly než utvrdit veřejnost ve vnímání stěžovatele coby vůdce organizované skupiny, přestože nebyl vůbec účastníkem řízení. Úvodní poznámky k publikované verzi rozsudku, jakož i jeho postavení „samostatně stíhaného“, tento účinek odůvodnění rozsudku nebyly s to zvrátit. Došlo proto k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

Rozsudek ze dne 11. února 2014 ve věci č. 69122/10 – Vella proti Maltě

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že občanskoprávní soudy rozhodnutími o uložení povinnosti stěžovateli, zproštěného obžaloby z krádeže a přechovávání kradených věcí, vydat žalobcům předmětné věci a uhradit jim škodu nezasáhly do jeho práva být považován za nevinného chráněného čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel byl v minulosti opakovaně odsouzen za krádeže a přechovávání kradeného zboží. V roce 1992 ho soud shledal vinným z několika trestných činů přechovávání kradeného zboží, ale zprostil ho obžaloby z krádeže. Odsoudil ho k pěti letům odnětí svobody. Odvolací soud ho v říjnu 2001 zprostil obžaloby z většiny trestných činů přechovávání kradeného zboží. Trest snížil na dvouletý podmíněný trest odnětí svobody.

Během trestního řízení se poškození v několika občanskoprávních řízeních domáhali určení vlastnictví věcí, z jejichž krádeže a přechovávání byl stěžovatel obviněn, a jejich vydání nebo přiznání náhrady škody. Odvolací soud potvrdil prvoinstanční rozhodnutí po pravomocném skončení trestního řízení.

Soudy za vlastníky většiny věcí určily žalobce (s výjimkou věcí, jejichž vlastnictví tvrdily třetí osoby). Přihlédly také ke svědectví policisty, podle kterého stěžovatel v průběhu trestního řízení připustil nepoctivé nabytí mnoha zabavených věcí. V řízení zahájeném baronkou B. (dále též „případ baronky“) se žalobci domáhali vydání věcí, za jejichž přechovávání byl stěžovatel později pravomocně odsouzen. Požadovali rovněž náhradu škody. Soud připustil jako důkaz stěžovatelovy výpovědi z trestního řízení. Dospěl k závěru, že žalobci byli vyloupeni, ukradené věci identifikovali a stěžovatel neprokázal jejich nabytí v dobré víře. Uznal stěžovatele odpovědným také za škodu způsobenou roztavením odcizených věcí (stříbrných soch). Odvolací soud rozsudek potvrdil s tím, že stěžovateli nelze nařídit vrácení věcí, které již nedržel.

Stěžovatel se neúspěšně domáhal ochrany ústavní stížností. V září 2009 ústavněprávní senát prvoinstančního soudu stížnost zamítl s tím, že občanskoprávní řízení nepředstavovala opakovaná trestní řízení a jejich cílem nebylo rozhodování o vině, ale o vlastnictví věcí a jejich vydání nebo přiznání náhrady škody. Zmínil neporovnatelnost řízení co do důkazní-

ho břemene. Článek 6 odst. 2 Úmluvy považoval za nepoužitelný a neshledal porušení presumpce nevinny. Ústavní soud rozhodnutí potvrdil. V občanskoprávním řízení podle něj uspěl ten, kdo s vyšší pravděpodobností prokázal vlastnictví sporných věcí.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy

Stěžovatel namítal, že rozsudky občanskoprávního odvolacího soudu a výroky v nich obsažené odporovaly jeho právu být považován za nevinného.

Soud poukázal na obecnou povahu presumpce nevinny jako procesní záruky v samotném trestním řízení ukládající povinnosti ve vztahu k důkaznímu břemenu, skutkovým a právním domněnkám, zákazu sebeobviňování, zveřejňování informací v průběhu vyšetřování a předčasným vyjádřením (srov. *Allen proti Spojenému království*, č. 25424/09, rozsudek velkého senátu ze dne 12. července 2013, § 93). Připomněl dále, že z důvodu zajištění její účinnosti má tato záruka i další aspekt, jejímž účelem je chránit osoby zproštěné obžaloby a ty, v jejichž věci bylo trestní řízení zastaveno, před tím, aby s nimi orgány veřejné moci zacházely, jako by ve skutečnosti byly vinny spácháním trestného činu.

Užší pojetí čl. 6 odst. 2 Úmluvy vyžaduje posouzení, zda předmětné řízení, v jehož průběhu došlo k namítanému zásahu, obnáší „trestní obvinění“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy (srov. *Allen proti Spojenému království*, cit. výše, § 95). Tento test však nepřipadá v úvahu při uplatnění druhého aspektu čl. 6 odst. 2 Úmluvy. V této souvislosti Soud zopakoval, že pokud se oběti domáhají odškodnění na stěžovateli, který byl zproštěn obžaloby v trestním řízení, a občanskoprávní rozhodnutí o náhradě škody mu přičítá trestněprávní odpovědnost, jde o vztah mezi dvěma řízeními, na který dopadá čl. 6 odst. 2 Úmluvy. Ve věci *Allen proti Spojenému království* (cit. výše, § 103 a 104) Soud stanovili pravidlo, že presumpce nevinny trvá i po skončení trestního řízení a zaručuje respektování nevinny v rozsahu jakéhokoliv neprokázaného obvinění.

V projednávané věci probíhala tři občanskoprávní řízení téměř současně s trestním (prvoinstanční soudy vynesly rozsudky před zproštěním obžaloby). Soud uplatnil komplexní přístup zahrnující druhý aspekt ochrany zaručené čl. 6 odst. 2 Úmluvy, a to na rozhodnutí odvolacího občanskoprávního soudu. Stěžovatel byl zcela zproštěn obžaloby z krádeže a obžaloby z většiny trestných činů přechovávání kradených věcí. Byl odsouzen pouze za přechovávání několika věcí, jež se staly předmětem jednoho z občanskoprávních řízení (případ baronky). V občanskoprávních řízeních se oběti domáhaly určení vlastnictví věcí a jejich vydání, v případě baronky také určení odpovědnosti za škodu. Soud proto uzavřel, že mezi trestním řízením a těmito občanskoprávními řízeními existovalo dosta-

tečné spojení, a proto se na tato řízení čl. 6 odst. 2 Úmluvy vztahuje.

Věcně stěžovatel napadl tvrzení soudů o jeho odpovědnosti za přechovávání určitých kradených věcí, včetně těch, které již neexistovaly v původní podobě, a výrok, že je zosobněním překupníka.

Soud zdůraznil, že povinnost ctít zproštění obžaloby v občanskoprávních řízeních o náhradu škody nesmí bránit určení soukromoprávní povinnosti k náhradě škody vycházející ze stejných skutkových okolností při uplatnění mírnějšího důkazního břemene. Byla-li by však v rozhodnutí o náhradě škody povinnému přičtena i trestní odpovědnost, vyvolalo by to z pohledu čl. 6 odst. 2 Úmluvy otázky. Zásadní je v tomto ohledu styl vyjádření tvůrce rozhodnutí, když např. výroky, že „je zjevně pravděpodobné, že povinný spáchal trestné činy, z nichž byl obviněn“ nebo že „trestní spis obsahuje dostatečné důkazy toho, že trestný čin byl spáchán“ či že „povinný nerozptýlil podezření ze spáchání trestného činu“ čl. 6 odst. 2 Úmluvy odporují (srov. *Y. proti Norsku*, č. 56568/00, rozsudek ze dne 11. února 2003; *Panteleyenko proti Ukrajině*, č. 11901/02, rozsudek ze dne 29. června 2006; *Sekanina proti Rakousku*, č. 13126/87, rozsudek ze dne 25. srpna 1993). Soud na druhou stranu dodal, že ani nešťastné vyjádření nemusí být vždy rozhodující (srov. *Allen proti Spojenému království*, cit. výše, § 126).

Ve vztahu k projednávané věci Soud poznamenal, že vnitrostátní soudy zjevně nepřezkoumávaly ani nepřehodnocovaly výsledek trestního řízení. Prvoinstanční soudy rozhodly před zproštěním obžaloby a odvolací soud hodnotil pouze řádnost hodnocení důkazů v občanskoprávním řízení. Soudy v podstatě posuzovaly, zda žalobci byli právoplatnými vlastníky sporných věcí, a v případě baronky soud rozhodl o soukromoprávní odpovědnosti stěžovatele. Přestože odvolací soud znal výsledek trestního řízení, nevycházel z něj ani v rozsahu odsouzení. Ani prvoinstanční soudy nezaložily rozhodnutí pouze na obsahu trestního spisu a dokazování v trestním řízení. Hodnotily také další předložené důkazy, a to v souladu s podmínkami sporného řízení. Soudy rozhodly v neprospěch stěžovatele, protože na rozdíl od žalobců neunesl důkazní břemeno ohledně vlastnictví sporných věcí. Rozhodnutí soudů vycházela z „pravděpodobnosti“ vyplývající z předložených důkazů. Dle Soudu se rozhodnutí o vlastnictví a odpovědnosti za škodu nerovná rozhodnutí o vině.

Odvolací soud ani v rozsahu odsouzení výslovně nezopakoval tvrzení prvoinstančního soudu, že by stěžovatel byl ztělesněním překupníka. Soud tak dospěl k závěru, že ani určité nešťastné výroky soudu stěžovateli nepřičítaly trestní odpovědnost nad rozsah odsouzení. Odvolací soud nezpochybnil ani výsledky trestního řízení.

Soud proto dospěl k závěru, že odvolací soud nezpochybnil zproštění obžaloby a ani se stěžovatelem jinak

nezacházel způsobem neslučitelným s jeho nevinou. K porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy proto nedošlo.

PROMLČENÍ

Rozsudek ze dne 11. března 2014 ve věci č. 52067/10 a 41072/11 – Howald Moor a ostatní proti Švýcarsku

Senát druhé sekce rozhodl většinou šesti hlasů proti jednomu, že tím, že vnitrostátní soudy odmítly nároky stěžovatelek na náhradu škody na zdraví z důvodu promlčení či prekluze, došlo k porušení jejich práva na spravedlivý proces chráněného čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelky, vdova a dcery muže zemřelého na nemoc z povolání způsobenou dlouhodobým vystavením azbestu, neúspěšně napadly několik rozhodnutí vnitrostátních orgánů (pojišťovny a soudů), které shledaly, že nároky stěžovatelek na různé formy náhrady škody zanikly či byly promlčené v důsledku marného uplynutí času. Objektivní desetiletou lhůtu pro uplatnění nároku přitom úřady a soudy počítaly od okamžiku, kdy došlo k poškozujícímu jednání (tedy vystavení azbestu), nikoli od okamžiku, kdy se nemoc projevila.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy

Stěžovatelky namítaly, že odmítnutím jejich nároků z důvodu promlčení nebo prekluze bylo omezeno jejich právo na přístup k soudu v takové míře, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy chránícího právo na spravedlivý proces.

Soud připomněl, že právo na přístup k soudu, které je součástí práva na spravedlivý proces, není absolutní a z povahy věci podléhá regulaci státem. Jeho omezení je však v souladu s čl. 6 odst. 1 Úmluvy pouze tehdy, sleduje-li legitimní cíl a použité prostředky jsou tomuto cíli rozumně přiměřené.

Soud konstatoval, že v případech náhrady škody u onemocnění s dlouhou latencí, jako tomu je v projednávané věci, desetiletá prekluzivní či promlčecí lhůta počítaná od okamžiku poškozujícího jednání, a nikoli zjištění újmy, vždy uplyne marně. Přestože pravidla promlčení a prekluze sledují legitimní cíle, zejména právní jistotu, jejich systematické a rigidní uplatňování může poškozené připravit o možnost uplatnit své nároky u soudu. Podle názoru Soudu v případech, kdy je vědecky prokázáno, že dotčená osoba se objektivně nemůže dozvědět o svém onemocnění dříve než po letech až desetiletích od události, která onemocnění způsobila, musí být tato skutečnost při počítání lhůt pro uplatnění nároku brána v potaz. V projednávané věci tomu tak nebylo, přičemž uplatněné opatření omezilo přístup stěžovatelek k soudu v míře zasahující

cí do samotné podstaty tohoto práva. Došlo proto k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

(iii) Oddělená stanoviska

Soudce Lemmens se ve svém nesouhlasném stanovisku neztotožnil s názorem většiny, přičemž svůj názor opřel především o přesvědčení, že státy mají s výhradou pozitivních závazků plynoucích z Úmluvy naprostou volnost určit rozsah subjektivních práv vytvářených ve svém vnitrostátním právním řádu a stejně tak omezit právo žaloby spojené s takovým subjektivním právem.

Soudce Spano ve svém souhlasném stanovisku vyjádřil názor, že pokud stát při stanovení objektivní propadné lhůty přiměřeně zohlední průběh většiny případů, takový postup může být v zásadě v souladu s čl. 6 odst. 1 Úmluvy. To bude platit i tehdy, jestliže žadatel následně bude připraven o možnost uplatnit svůj nárok před uplynutím této lhůty, neboť se o své nemoci z povolení nedozvěděl dostatečně brzy. Dalším faktorem při posouzení přiměřenosti opatření ve vztahu k čl. 6 odst. 1 Úmluvy je, zda vnitrostátní úprava skýtá jinou možnost získat odškodnění, např. prostřednictvím veřejných fondů. Závěr, ke kterému Soud došel v projednávaném případě, nevylučuje možnost stanovit ve vnitrostátním právu objektivní propadné lhůty vztahující se k datu dotčeného jednání. Vyžaduje však, aby tyto lhůty nebyly přehnaně krátké s ohledem na jejich obecnou působnost. V projednávaném případě soudce proto souhlasil s většinou, že lhůta 10 let byla ve smyslu čl. 6 odst. 1 nepřiměřená situaci stěžovatelek, neboť nebrala v potaz základní aspekty většiny případů onemocnění způsobených azbestem.

REGULACE NÁJEMNÍCH VZTAHŮ

Rozsudek ze dne 28. ledna 2014 ve věci č. 30255/09 – Bittó a ostatní proti Slovensku

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že regulací nájemních vztahů na Slovensku došlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1, neboť se tamním orgánům nepodařilo nalézt spravedlivou rovnováhu mezi obecným zájmem společnosti na regulaci nájemného a individuálními právy stěžovatelů, vlastníků dotčených bytů, na pokojné užívání majetku.

(i) Okolnosti případu

Po nástupu komunistického režimu v Československu v roce 1948 byla bytová politika státu orientována na potlačení soukromého vlastnictví. Vlastníci bytových domů tak byli nuceni převést své majetky na stát, aniž obdrželi odpovídající náhradu. Právní institut nájmu byl zrušen a nahrazen tzv. právem osobního užívání bytu, které vznikalo rozhodnutím správního orgánu, např. místního národního výboru, o přidělení bytu. Uživatel takového bytu byl povinen za jeho užívání

odvádět platby ve výši určené zvláštními právními předpisy. S obnovou demokracie v 90. letech byl zahájen restituční proces spočívající v navrácení bytových domů jejich původním vlastníkům, případně jejich potomkům. Došlo též ke zrušení práva osobního užívání bytu a jeho nahrazení tradičním institutem nájmu. S cílem ochránit stávající nájemce před skokovým navýšením nájemného zůstala jeho maximální přípustná výše omezena zákonem. Ačkoliv byla tato hranice postupně zvyšována, zůstala až do současnosti značně pod úrovní nájemného vybíraného ve srovnatelných bytech dle zásad svobodného trhu. Dle platné právní úpravy byli vlastníci regulovaných bytů rovněž omezeni v možnosti ukončit existující nájemní vztahy výpovědí, pokud zároveň nezajistili dotčeným nájemcům bytovou náhradu. V listopadu 2002 vydala slovenská vláda prohlášení, že učiní kroky vedoucí k deregulaci nájemného před očekávaným vstupem Slovenska do Evropské unie. Navzdory uvedeným prohlášením bylo k deregulaci nájemného přistoupeno se značným zpožděním, v důsledku čehož má regulace nájemného na Slovensku, i když ve zmírněné podobě, trvat až do konce roku 2016.

Projednávaná stížnost byla podána 21 vlastníky nájemních bytů dotčených regulací. Stěžovatelé nabyli vlastnické právo k předmětným bytům restitucí, darováním či děděním. Ve dvou případech se stěžovatelé stali výlučnými vlastníky bytů na základě kupní smlouvy uzavřené až v roce 2005.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

a) K tvrzenému porušení článku 1 Protokolu č. 1

Stěžovatelé především namítali, že výše regulovaného nájemného byla stanovena hluboko pod úrovní tržního nájemného, přičemž nepostačuje ani k pokrytí nákladů prosté reprodukce předmětných bytů. Znaleckými posudky pak dokládali, že utrpěli majetkovou škodu odpovídající rozdílu mezi vybraným regulovaným a obvyklým tržním nájemným. Dle jejich názoru není regulace nájemních vztahů po téměř dvaceti letech legitimní a není ani ve veřejném zájmu.

Vláda připustila, že systém regulace nájemného představuje zásah do práva stěžovatelů na pokojné užívání majetku, dodala však, že opatření je stanoveno zákonem a sleduje legitimní cíl v demokratické společnosti, totiž ochranu nájemců před skokovým zvýšením výdajů na bydlení, čímž brání nepříznivým sociálním dopadům urychlené deregulace. Vláda zdůraznila, že došlo opakovaně k navýšení hranice regulovaného nájemného. Zpochybnila též metodiku výpočtu náhrad navrženou stěžovateli a předložila vlastní znalecký posudek, z něhož mimo jiné vyplývalo, že statistická data vztahující se k relevantnímu období nejsou k dispozici, a proto není možné objektivně určit výši ušlého zisku na straně stěžovatelů. Za nejvhodnější pro určení výše případných náhrad označila postup obdobný

výpočtu náhrad za omezení vlastnického práva věcnými břemeny.

Soud s odkazem na svou dřívější judikaturu (viz zejména *Hutten-Czapska proti Polsku*, č. 35014/97, rozsudek velkého senátu ze dne 19. června 2006; *Edwards proti Maltě*, č. 17647/04, rozsudek ze dne 24. října 2006; *Nobel a ostatní proti Nizozemsku*, č. 27126/11, rozhodnutí ze dne 2. července 2013) úvodem připomněl základní zásady vztahující se ke státům přijatým opatřením upravujícím užívání majetku ve smyslu druhého odstavce článku 1 Protokolu č. 1. Taková opatření musí být stanovena zákonem, sledovat legitimní cíl v obecném zájmu a nastavit spravedlivou rovnováhu mezi zájmy společnosti a individuálními právy dotčených osob. Soud v této souvislosti uvedl, že zákonodárce požívá v zásadě širokého prostoru pro uvážení při uskutečňování sociální a hospodářské politiky, včetně politiky bytové, jakož i při určování toho, co je ve veřejném či obecném zájmu. Úloha Soudu je tak omezena na posouzení, zda byla nastolena spravedlivá rovnováha mezi protichůdnými zájmy, tedy zda nebylo na stěžovatele uvaleno nepřiměřené břemeno.

V projednávané věci Soud předně shledal, že zásah byl stanoven zákonem a s ohledem na široký prostor pro uvážení, které státy v oblasti bytové politiky požívají, sledoval legitimní cíl ochrany před skokovým zvýšením nájemného, a to tím spíše, že opatření bylo zavedeno v souvislosti s přechodem státu k tržnímu hospodářství.

Při posouzení přiměřenosti namítaného zásahu vzal Soud v úvahu, že vláda činila postupné kroky ke zmírnění tíživých dopadů regulace skrze pozvolné zvyšování maximální přípustné výše vybíraného nájemného. Dle názoru Soudu však nelze přehlížet, že většina stěžovatelů nabyla vlastnické právo k dotčeným bytům již na počátku 90. let a regulace nájemného má být dle platné právní úpravy uplatňována až do konce roku 2016, tedy celkem po dobu převyšující 20 let. Nadto vláda opakovaně vytyčila cíl dosáhnout úplné deregulace nájemních vztahů. Vládní prohlášení z roku 2002 v tomto ohledu uvádělo, že regulace nájemného má být ukončena před vstupem do Evropské unie, tj. nejpozději k 1. květnu 2004. Je tedy zjevné, že vláda nedostála proklamovaným cílům, ačkoliv vyvolala legitimní očekávání, že deregulace proběhne v dohledné době.

Soud dále zkoumal, jaký konkrétní dopad měla regulace nájemních vztahů na jednotlivé stěžovatele. Jelikož mu však nebyly poskytnuty podklady, na jejichž základě by bylo možné určit výši nákladů prosté reprodukce dotčených bytů, Soudu nezbyvalo než zkoumat rozdíl mezi maximální přípustnou výší regulovaného a obvyklou výší tržního nájemného u srovnatelných bytů. Aniž se Soud blíže vyjádřil k otázce, který ze způsobů výpočtu spravedlivé náhrady, v nichž se znalecké posudky předložené stranami rozcházejí, považuje za vhodný, konstatoval, že navzdory

četným zvýšením regulovaného nájemného po roce 2000 zůstalo regulované nájemné výrazně nižší než nájemné tržní. Je sice pravda, že počínaje koncem roku 2011 bylo přistoupeno k urychlené deregulaci spočívající v možnosti jednostranně navýšit regulované nájemné o 20 % ročně, toto opatření ale dle Soudu nebylo způsobilé zmírnit dopady regulace, které u stěžovatelů nutně vyvstaly v předcházejícím období.

Soud sice uznal, že při přechodu k tržnímu hospodářství bylo legitimním cílem ochránit stávající nájemce před skokovým navýšením nájemného, dodal však, že obecný zájem společnosti v dané situaci vyžadoval spravedlivé rozložení sociálního a finančního břemene. Toto břemeno nemohlo být uloženo výlučně nebo v převážné míře na jednu sociální skupinu. Soud přitom nepovažoval za potřebné odlišit situaci jednotlivých stěžovatelů dle způsobu a data nabytí dotčených bytů. I když dva stěžovatelé zakoupili byt až v roce 2005, a tedy s vědomím, že podléhá regulaci, což mohlo být promítnuto v jeho pořizovací ceně, nelze dle Soudu přehlížet, že i tito stěžovatelé mohli s ohledem na vládní proklamace legitimně očekávat, že bude v brzké době přistoupeno k deregulaci. Tyto skutečnosti však Soud označil za relevantní pro určení výše spravedlivého zadostiučinění, které by mělo být stěžovatelům přiznáno na základě článku 41 Úmluvy.

S ohledem na výše uvedené Soud rozhodl, že v projednávaném případě nebyla nastolena spravedlivá rovnováha mezi obecným zájmem společnosti a ochranou práva stěžovatelů na pokojné užívání majetku. K porušení článku 1 Protokolu č. 1 tedy došlo.

b) K tvrzenému porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1

Námitkou stěžovatelů na poli článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1, totiž že byli diskriminováni, neboť s nimi bylo bezdůvodně zacházeno odlišně od ostatních majitelů bytů, se Soud blíže nezabýval s ohledem na předchozí shledání porušení článku 1 Protokolu č. 1.

c) Ke spravedlivému zadostiučinění

S ohledem na možnost smírného urovnání, jakož i pro rozpory mezi znaleckými posudky předloženými stranami ohledně relevantního období a vhodné metody pro výpočet náhrad, se Soud rozhodl otázku přiznání spravedlivého zadostiučinění dle článku 41 Úmluvy prozatím odložit.

(iii) Výkon rozsudku

Podle článku 46 Úmluvy jsou smluvní strany povinny řídit se konečnými rozsudky Soudu. Z uvedeného ustanovení tak vyplývá povinnost přijmout vhodná opatření obecné či individuální povahy, kterými smluvní strana dostojí svým smluvním závazkům. Volba způsobu provedení rozsudku na vnitrostátní úrovni je zásadně věcí smluvní strany, přičemž dohled nad výkonem rozsudků Soudu vykonává Výbor mi-

nistrů Rady Evropy. Za mimořádných okolností je však Soud oprávněn s cílem napomoci smluvní straně s plněním jejích povinností dle článku 46 Úmluvy vyjádřit se také k otázce vhodné formy nápravy systémových nedostatků vnitrostátní právní úpravy.

Za situace, kdy na projednání čekalo dalších 13 obdobných stížností, které se týkaly 170 osob, se Soud domníval, že je nasnadě vhodnou formu nápravy nastínit. Vzal sice na vědomí, že dle platné slovenské právní úpravy bude dosaženo úplné deregulace v roce 2017, zdůraznil však, že dané opatření není bez dalšího způsobilé napravit situaci vzniklou před tímto datem. V daném případě proto Soud doporučil zavést do vnitrostátního právního řádu bezodkladně kompenzační prostředek nápravy, jehož prostřednictvím by se mohly dotčené osoby domoci náhrady za nepřiměřené omezení práva na pokojné užívání majetku dle článku 1 Protokolu č. 1.

SDRUŽOVÁNÍ

Rozsudek ze dne 14. ledna 2014 ve věci č. 47732/06 - Spolek obětí rumunských soudců a ostatní (Association of Victims of Romanian Judges and Others) proti Rumunsku

Senát třetí sekce Soudu shledal jednomyslně porušení článku 11 Úmluvy, neboť zásah do svobody sdružování spočívající v odmítnutí zapsat stěžovatele - Spolek obětí rumunských soudců - do spolkového a nadačního rejstříku nebyl přiměřený sledovanému cíli, a tedy ani nezbytný v demokratické společnosti.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel požádal v červnu 2005 o přiznání právní osobnosti a zápis do spolkového a nadačního rejstříku u okresního soudu. K žádosti byl připojen dokument vydaný ministerstvem spravedlnosti potvrzující, že vybraný název spolku je dostupný. Stěžovatel dále k žádosti připojil zakládací listinu a stanovy, z nichž byl patrný hlavní předmět činnosti spolku, tj. dohled nad výkonem soudní moci a informování příslušných úřadů, jakož i veřejnosti, o případech flagrantního porušování spravedlnosti.

V listopadu 2005 soud žádost zamítl s odůvodněním, že cíle spolku jsou v rozporu s čl. 40 odst. 2 rumunské ústavy, dle něhož „organizace, která svými cíli nebo činnostmi potírá politický pluralismus, principy právního státu, suverenitu, územní celistvost či nezávislost Rumunska, je protiústavní“. Soud nepovažoval za potřebné ponechat stěžovateli prostor pro nápravu problematických částí stanov, neboť shledal, že pokud by měl být předmět činnosti spolku uveden do souladu s ústavou, byla by tím popřena jeho samotná podstata.

Stěžovatel se proti rozsudku okresního soudu odvolal, přičemž zdůraznil, že veškeré činnosti spolku musí být dle stanov vykonávány v souladu se zákonem a cíl

spolku tak nemůže být označen za protiústavní. Odvolací soud se plně ztotožnil s odůvodněním okresního soudu, a tak odvolání stěžovatele zamítl. Soud v této souvislosti poukázal mimo jiné na ustanovení stanov, dle něhož je výboru spolku svěřena pravomoc přijímat či odmítat žádosti o spolkové členství, a to na základě vlastního posouzení, zda se zájemce o členství ve spolku stal či nestal obětí justiční zvrůle. Tím si dle názoru soudu výbor spolku přivlastňuje v podstatě diskreční pravomoc rozhodovat o tom, zda při výkonu soudní moci došlo v konkrétních případech k porušení práv účastníků řízení. Taková pravomoc však náleží v první řadě vnitrostátním a mezinárodním institucím, a proto je třeba dané ustanovení stanov považovat za protiústavní. Kromě toho odvolací soud konstatoval, že stanovy spolku neodpovídají zákonným požadavkům na úpravu nakládání s majetkem spolku v případě jeho zrušení. Stanovy daný případ řeší pouhým konstatováním, že v případě zrušení spolku rozhodne o nakládání s majetkem členská schůze, přestože zákonná úprava výslovně požaduje, aby postup nakládání s majetkem byl upraven přímo ve stanovách.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení článku 11 Úmluvy

V řízení před Soudem stěžovatel namítal, že došlo k porušení práva sdružovat se s jinými chráněného článkem 11 Úmluvy, jelikož jej příslušné orgány odmítly zapsat do spolkového a nadačního rejstříku, v důsledku čehož byla spolku *de facto* odepřena právní osobnost. Stěžovatel přitom vyzdvihl, že hlavním předmětem činnosti spolku byla dle stanov toliko podpora a ochrana práv a legitimních zájmů jeho členů v mezích zákona, a nikoliv přisvojování atributů soudní moci, jak tvrdila žalovaná vláda.

V úvodu Soud poznamenal, že mezi stranami panuje shoda v tom, že odepření zápisu do spolkového a nadačního rejstříku představuje zásah do svobody sdružování. Dané opatření bylo dle názoru Soudu stanoveno zákonem a byl jím sledován legitimní cíl v podobě ochrany veřejného pořádku a práv a svobod jiných ve smyslu druhého odstavce článku 11 Úmluvy.

Úvodem posouzení, zda byl zásah do práva stěžovatele nezbytný v demokratické společnosti, tedy zda pro něj existovala naléhavá společenská potřeba a byl přiměřený sledovaným legitimním cílům, Soud připomněl, že svoboda sdružování zahrnuje právo zakládat sdružení, spolky nevyjímaje, za účelem kolektivního prosazování zájmů jejich členů (srov. *Gozelik a ostatní proti Polsku*, č. 44158/98, rozsudek velkého senátu ze dne 17. února 2004, § 88-93). Mezi demokracií, pluralismem a svobodou sdružování existuje úzký vztah, přičemž pouze přesvědčivé a závažné důvody mohou ospravedlnit omezení této svobody. Každé takové omezení musí být podrobena pečlivému přezkumu ze strany Soudu [srov. *Refah Partisi a ostatní*

proti Turecku, č. 41340/98 a další, rozsudek velkého senátu ze dne 13. února 2003, § 86-89]. Při zkoumání, zda je dané opatření nezbytné v demokratické společnosti, tak státy požívají značně omezeného prostoru pro uvážení.

V projednávané věci Soud poznamenal, že vzhledem k tomu, že spolek nebyl před podáním žádosti o registraci aktivní, vnitrostátní soudy založily svá rozhodnutí pouze na posouzení ústavnosti předložených stanov. Soud tedy postupoval obdobně a při zkoumání, zda byl zásah nezbytný, vzal v potaz rovněž toliko znění stanov stěžovatele. Soud souhlasil s tím, že důvěra veřejnosti v soudnictví je velmi významnou hodnotou. Nenabyl však přesvědčení, že by cíle, které byly spolku vnitrostátními soudy vytýkány, ze stanov spolku skutečně vyplývaly. Nadto, tvrzení vnitrostátních soudů byla založena na pouhém podezření ohledně skutečných záměrů zakladatelů spolku a činností, které by spolek po své registraci pravděpodobně vykonával. Z ustanovení stanov rovněž nešlo dovodit, že by snad spolek usiloval o ustavení organizací či struktur, které by měly nahradit či působit souběžně se státními orgány. Naopak, ze stanov vyplývalo, že předmětem činnosti měla být spolupráce mezi členy spolku a orgány, které jsou zákonem povolány k ochraně práv a zájmů členů spolku. Soud rovněž zohlednil, že vnitrostátní právní úprava umožňovala zrušení spolku již registrovaného, pokud by vyvíjel činnost v rozporu s veřejným pořádkem nebo nad rámec předmětu činnosti vymezeného stanovami. Stran argumentu, že stanov spolku v rozporu se zákonem neupravovaly otázky nakládání s majetkem spolku v případě jeho zrušení, vzal Soud v úvahu, že stěžovatelé nebyla poskytnuta žádná lhůta k nápravě vytýkaných pochybení, přestože to příslušná právní úprava vyžaduje.

Vzhledem k výše uvedenému Soud dospěl k závěru, že důvody, pro které vnitrostátní soudy odmítly spolek zaregistrovat, nelze považovat za přesvědčivé a závazné. Přijetí takto radikálního řešení, které zjevně nebylo odůvodněno naléhavou společenskou potřebou, a to v situaci, kdy spolek nezačal ani fungovat, Soud označil za nepřiměřené ve vztahu ke sledovanému cíli (srov. *Koretskyj a ostatní proti Ukrajině*, č. 40269/02, rozsudek ze dne 3. dubna 2008, § 54-55). Zásah proto nemůže být považován za nezbytný v demokratické společnosti a došlo k porušení článku 11 Úmluvy.

SLOŽENÍ VELKÝCH SENÁTŮ NEJVYŠŠÍCH SOUDŮ

Rozsudek ze dne 4. března 2014 ve věci č. 36073/04 – Fazli Aslaner proti Turecku

Senát druhé sekce Soudu rozhodl čtyřmi hlasy proti třem, že tím, že členy velkého senátu Státní rady roz-

hodujícím ve věci stěžovatele byli i tři soudci, kteří v jeho věci rozhodovali dříve na úrovni sekce, přičemž jeden z těchto soudců jednání velkého senátu předsedal, došlo k porušení práva stěžovatele na nestranný soud ve smyslu článku 6 Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

Ačkoliv stěžovatel uspěl ve výběrovém řízení na místo vedoucího soudní kanceláře speciálního soudu v Ankaře, jeho výsledné pořadí mu neumožnilo získat dané pracovní místo. Byl tak zařazen na rezervní seznam kandidátů. Po určité době stěžovatel požadoval své jmenování na stejnou pozici na jiném místě. Protože mu ministerstvo spravedlnosti nevyhovělo, obrátil se, úspěšně, na správní soud. Ministerstvo spravedlnosti nicméně proti rozhodnutí soudu podalo opravný prostředek. Pětičlenná sekce Státní rady předmětné rozhodnutí soudu zrušila, jelikož zápis kandidáta na rezervní seznam ještě neopravňuje k přidělení pracovního místa. Sekce Státní rady pak odmítla po jisté době i navazující žádost stěžovatele o opravu svého rozhodnutí.

Jelikož si správní soud zachoval svůj právní názor, byl následný opravný prostředek ministerstva předložen velkému senátu Státní rady, jenž rozhodnutí správního soudu poměrem hlasů 22:9 zrušil. Projednávání případu se účastnili též tři soudci, kteří se podíleli na tvorbě rozhodnutí páté sekce, přičemž jedna taková soudkyně jednání velkého senátu předsedala. Ani následná žádost stěžovatele o opravu rozhodnutí nebyla úspěšná.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 6 Úmluvy

Stěžovatel především namítal nedostatek nestrannosti velkého senátu Státní rady rozhodujícího o druhém opravném prostředku ministerstva v důsledku účasti třech soudců, kteří rozhodovali i o prvním opravném prostředku ministerstva.

Soud na úvod poznamenal, že obavy stěžovatele ohledně nedostatku objektivní nestrannosti Státní rady se týkaly toho, že se tři soudci dříve podíleli na přezkoumání prvního podání stěžovatele. Při posouzení objektivní nestrannosti soudu vyvstává otázka, zda určité prokazatelné skutečnosti opravňují zpochybnit jeho nestrannost (srov. *Kyprianou proti Kypru*, č. 73797/01, rozsudek ze dne 15. prosince 2005, § 108). Pohled účastníků řízení je sice brán v potaz, ovšem není rozhodující. Určující prvek totiž spočívá v tom, zda obavy stěžovatelů mohou být považovány za objektivně odůvodněné. Prostý fakt, že soudce již před řízením přijal určitá rozhodnutí, nemůže sám o sobě odůvodnit pochybnosti o jeho nestrannosti; důležitá je totiž míra opatření přijatých soudcem před daným řízením.

Soud se v návaznosti na vymezené zásady zabýval otázkou, zda inkriminovaní tři soudci mohli při meri-

torním rozhodování ve věci stěžovatele objektivně působit jako předpojatí. Tak tomu bude zvláště tehdy, když postupně řešené otázky jsou analogické či odchylka mezi nimi je minimální.

Soud upozornil na to, že v projednávané věci soudci stále přezkoumávali správnost rozhodnutí správního soudu, na němž tento setrval. Předmětem řízení tak byla i nadále otázka, zda je státní správa vázána pořádkem kandidátů vzešlým z výběrového řízení. Tři soudci se již účastnili předchozího zasedání, a proto byli ve vztahu k předmětu řízení předpojatí. Tato skutečnost však ještě nestačí pro konstatování nedostatku nestrannosti celé kolegiální rozhodovací formace.

Soud se proto zabýval otázkou počtu dotčených soudců v rámci celé rozhodovací formace a jejich rolí při tvorbě rozhodnutí. Připomněl přitom, že v minulosti již odmítl řadu obdobných stížností kvůli zanedbatelnému poměru těchto soudců (srov. např. *Farragut Pallach proti Španělsku*, č. 1182/03, rozhodnutí ze dne 28. února 2006; *OOO Vesti a Ukhov proti Rusku*, č. 21724/03, rozsudek ze dne 30. května 2013). Na druhou stranu však v řadě případů shledal porušení práva na nestranný soud, a to z důvodu vysokého poměru těchto soudců v kombinaci s jejich rolí zpravodaje či předsedy v kolegiální rozhodovací formaci (srov. např. *Cardona Serrat proti Španělsku*, č. 38715/06, rozsudek ze dne 26. října 2010; *Olujić proti Chorvatsku*, č. 22330/05, rozsudek ze dne 5. února 2009). V projednávané věci nicméně Soud dospěl k závěru, že počet či poměr soudců, který nebyl nikterak významný (3 z 22), nebyl rozhodující, neboť dle Soudu neexistoval žádný vážný důvod, který by činil absolutně nutnou účast daných soudců na tvorbě rozhodnutí. Navíc jedna tato soudkyně řídila jednání ve věci, což je dle Soudu dodatečná okolnost, která narušuje zdání nestrannosti.

Jelikož obavy stěžovatele byly z těchto dvou důvodů objektivně odůvodněné, došlo porušení článku 6 Úmluvy.

K porušení práva na nestranný soud dle Soudu naopak nedošlo tím, že někteří soudci, kteří na úrovni sekce rozhodovali o stěžovatelově žádosti o opravu rozhodnutí sekce, zároveň zasedali ve velkém senátu rozhodujícím o druhé stížnosti ministerstva, ani tím, že o žádosti stěžovatele o opravu rozhodnutí velkého senátu rozhodovali i někteří soudci, kteří se podíleli na meritorním rozhodnutí velkého senátu. V projednávané věci totiž při rozhodování o opravě rozhodnutí nebylo přezkoumáváno meritum věci, ale toliko podmínky přijatelnosti žádosti o opravu. Tato rozhodování se tedy týkala odlišných otázek a o dotčených soudcích nemohlo být objektivně řečeno, že již před rozhodováním měli na věc utvořený názor.

(iii) Oddělené stanovisko

Soudce Raimondi, soudkyně Karakaş a Keller nesouhlasili s názorem většiny především ve dvou ohle-

dech. Zprv se podle nich projednávaná věc nízkým poměrem soudců ve velkém senátu blížila spíše těm případům, které Soud v minulosti odmítl pro nenaplnění objektivního důvodu zpochybňujícího nestrannost soudu. Zadruhé, předsedkyně velkého senátu měla za úkol toliko řídit jednání a vystupovala pouze jako první mezi rovnými. Nesouhlasící soudci svou kritiku zaměřili na názor většiny, který podle nich obsahuje nové, velice obtížné splnitelné kritérium posuzování objektivní nestrannosti, tj. (ne)existenci vážného důvodu, který činí absolutně nutnou účast soudců na tvorbě rozhodnutí. Podle tohoto kritéria by ostatně neobstál rozhodovací proces samotného Soudu. V případě Státní rady navíc jde o nejvyšší soud ve věcech správního práva, a proto není nijak překvapující, že se všichni soudci účastní rozhodování velkého senátu. Výsledek rozhodovacího procesu navíc ukázal, že by absence tří soudců na rozhodnutí nic nezměnila.

SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

Rozsudek ze dne 21. ledna 2014 ve věci č. 33773/11 – Zhou proti Itálii

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že vnitrostátní orgány tím, že určily syna stěžovatelky k osvojení, aniž předtím vyvinuly adekvátní a dostatečné úsilí, aby bylo umožněno zachovat běžný rodinný život a pouta mezi nimi, porušily právo stěžovatelky na respektování rodinného života (článek 8 Úmluvy).

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelka, samoživitelka původem z Číny, žila spolu se svým synem A. od jeho narození v domově pro matky s dětmi. Později v době, kdy si našla zaměstnání, byl její syn se souhlasem orgánu sociálně právní ochrany dětí umístěn po čas pracovní doby stěžovatelky do přijímací rodiny. Poté, co rodina příslušné orgány informovala, že se o A. již nemůže starat, svěřila stěžovatelka syna během pracovní doby bez vědomí orgánů sociálně právní ochrany dětí do péče sousedům. Jelikož sociální orgány nebyly spokojené s výběrem osob, které syna stěžovatelky hlídaly, na situaci upozornily státního zástupce, který následně podal návrh na zahájení řízení o určení A. k osvojení.

Soudy v průběhu řízení svěřily A. do péče přijímací rodiny a stěžovatelce postupně omezovaly právo styku s ním, a to především s odvoláním na názor znalce, podle něhož se A. v přijímací rodině dobře adoptoval, po setkáních se stěžovatelkou byl velmi rozrušený, tato setkání byla pro něj nevhodná a zneklidňující a k matce si nevytvořil žádný vztah. Později během řízení byl vypracován ještě další znalecký posudek, dle něhož stěžovatelka si nebyla schopna s A. naplánovat budoucnost, postarat se o něj a vykonávat roli matky. Setkání s ní byla pro A. nepřijemná a traumatizující. Soudy s ohledem na závěry znalců rozhodly, že A.

může být osvojen. Stěžovatelce nebylo přiznáno žádné právo styku s A.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 8 Úmluvy

Stěžovatelka namítala, že osvojením A. došlo k porušení jejího práva na respektování rodinného života a že vnitrostátní soudy porušily zásadu soudržnosti rodiny, když nezávázaly jinou formu osvojení, která by jí umožnila udržet si se synem pouto.

Soud konstatoval, že v projednávané věci je rozhodující, zda vnitrostátní orgány předtím, než zcela přerušily příbuzenský vztah mezi stěžovatelkou a A., přijaly všechna nezbytná a adekvátní opatření, jejichž přijetí bylo možné rozumně očekávat, aby dítě mohlo vést běžný rodinný život ve své biologické rodině.

Po rekapitulaci skutkových okolností případu Soud konstatoval, že se tak nestalo a že vnitrostátní orgány nevyvinuly dostatečné úsilí, aby usnadnily kontakty mezi stěžovatelkou a A. V této souvislosti Soud vyzdvihl, že A. nebyl vystaven násilí nebo psychickému či fyzickému týrání (srov., *a contrario*, např. *Dewinne proti Belgii*, č. 56024/00, rozhodnutí ze dne 10. března 2005) ani pohlavnímu zneužívání (srov., *a contrario*, např. *Covezzi a Morselli proti Itálii*, č. 52763/99, rozsudek ze dne 9. května 2003). Byť dle Soudu vnitrostátní soudy dospěly k závěru, že stěžovatelka nebyla schopna zajistit osobnostní vývoj A. a dokonce pro něj představovala trauma, ze znaleckých posudků nebylo možné učinit závěr, že její jednání mělo na A. negativní dopad.

Především však podle Soudu zahájení řízení o určení A. k osvojení, aniž předtím byla přijata konkrétní opatření, která by A. umožnila žít se svou matkou, nebyla v nejlepším zájmu A. Soud v této souvislosti připomněl, že úlohou orgánů sociální ochrany je právě pomoci osobám, které se ocitnou v nouzi, nasměrovat je v jejich krocích a poskytnout jim poradenství, mimo jiné i o tom, jaké jsou k dispozici sociální dávky, jaké jsou možnosti získat sociální bydlení a jaké existují další cesty k překonání obtíží (srov. např. *R. M. S. proti Španělsku*, č. 28775/12, rozsudek ze dne 18. června 2013). Osobám ve zranitelném postavení musí příslušné orgány věnovat zvláštní péči a zajistit jim zvýšenou ochranu (srov. např. *Todorova proti Itálii*, č. 33932/06, rozsudek ze dne 13. ledna 2009). V projednávané věci se však příslušné orgány omezily na to, že zjistily obtíže, které stěžovatelka s A. měla, a namísto poskytnutí cílené sociální podpory přistoupily rovnou k zahájení řízení o určení A. k osvojení. Zvolily navíc takový druh osvojení, který vylučoval, aby byl zachován jakýkoli kontakt mezi stěžovatelkou a jejím synem.

Příslušné orgány tedy nedostály své povinnosti předtím, než přistoupí k úplnému přerušování rodinného vztahu, vyvinout adekvátní a dostatečné úsilí k zajištění respektování stěžovatelčina práva žít se svým dí-

tětem, čímž porušily její právo na respektování rodinného života. Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

SPRÁVNÍ TRESTÁNÍ

Rozsudek ze dne 4. března 2014 ve věci č. 34129/03 – Microintelekt OOD proti Bulharsku

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně shledal, že jelikož vnitrostátní právo stěžovatelce neumožňovalo se účinně bránit proti zabavení svého majetku finančními orgány, došlo k porušení jejího práva na ochranu vlastnictví ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelka uzavřela s dvěma živnostníky smlouvu o provozování kulečnickové herny, resp. videoherny. Dle smluv měly být podniky provozovány smluvními partnery stěžovatelky a úkolem stěžovatelky bylo zajistit prostory a dodávat do podniků alkoholické nápoje. Stěžovatelka získala licenci k prodeji alkoholických nápojů, její smluvní partneri licenci neměli.

V obou podnicích provedly následně finanční orgány kontroly, při nichž kvůli chybějící licenci zabavily veškeré alkoholické nápoje, které se v podnicích nacházely. S oběma živnostníky bylo zahájeno správní řízení, v nichž jim byla udělena pokuta za správní delikt prodeje alkoholických nápojů bez licence a bylo vysloveno propadnutí zabavených lahví alkoholu. Rozhodnutí nebyla stěžovatelce doručena.

Smluvní partneri podali proti rozhodnutím finančních orgánů správní žalobu. Stěžovatelka se pokusila do soudních řízení vstoupit jako vedlejší účastník s tvrzením, že je vlastníkem alkoholu, jehož propadnutí bylo ve správních rozhodnutích vysloveno. Soudy však stěžovatelčině žádosti nevyhověly s odůvodněním, že nebyla účastníkem správního řízení a že obchodní vztahy mezi ní a danými živnostníky jsou pro posouzení věci irelevantní. Ve věci samé pak soudy rozhodnutí finančních orgánů potvrdily.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 1 Protokolu č. 1

Stěžovatelka namítala, že byla neodůvodněně zbavena svého majetku.

Soud v prvé řadě uvedl, že jelikož k zásahu do majetkových práv stěžovatelky došlo na základě zákona upravujícího výběr spotřební daně a prodej alkoholických nápojů, jedná se o opatření upravující užívání majetku a zajišťující výběr daní a poplatků ve smyslu druhého odstavce článku 1 Protokolu č. 1.

Ohledně zákonnosti zásahu Soud konstatoval, že rozhodnutí soudů byla v souladu s vnitrostátními právními předpisy, které jednoznačně stanovily, že alkohol, který je prodáván bez licence, bude zabaven, a nepřipouštěly, aby se řízení proti pachateli tohoto deliktu účastnila jiná osoba, která tvrdí, že je vlastníkem

předmětného zboží. K otázce, zda příslušná zákonná ustanovení vyhovují požadavkům na kvalitu zákona ve smyslu své judikatury, Soud uvedl, že ji posoudí v rámci hodnocení přiměřenosti namítaného opatření. Soud dále připomněl, že při přijímání zákonů týkajících se výběru daní státy požívají širokého prostoru pro uvážení a Soud rozhodnutí zákonodárce respektuje, ledaže nemají rozumný základ. Dále Soud podotkl, že stěžovatelka nepostupovala úplně pečlivě, jelikož si musela být vědoma toho, že k prodeji alkoholických nápojů je nutná licence, a neověřila si, zda ji její obchodní partneri mají. Soud vzal též v úvahu, že stěžovatelka mohla proti svým obchodním partnerům podat žalobu na náhradu škody.

Za klíčové však Soud v projednávané věci považoval, zda vnitrostátní právní předpisy stěžovatelce nabízely přiměřenou možnost účinně napadnout opatření, jimiž bylo zasaženo do jejích majetkových práv. V této souvislosti Soud předně vyzdvihl, že vnitrostátní zákony stěžovatelce neumožňovaly účastnit se správního řízení, v němž bylo vysloveno propadnutí jejího majetku. Z tohoto důvodu se stěžovatelka následně nemohla účastnit ani soudního řízení. Soudy ani finanční orgány navíc v řízení nebyly oprávněny se otázkou vlastnictví k předmětnému zboží zabývat. Právní předpisy stěžovatelce neposkytovaly ani jinou možnost, jak se vrácení věcí domáhat, když nepředvídaly ani řízení o vydání zabavených věcí. Stěžovatelka se ani nemohla vůči státu domáhat náhrady škody, jelikož postup finančních orgánů byl plně v souladu s právními předpisy. Stěžovatelka tedy nedisponovala žádným soudním přezkumem opatření zasahujících do jejích majetkových práv a ve vnitrostátním právu tak neexistovaly žádné záruky, které by poskytovaly ochranu proti neodůvodněným zásahům. Soud proto uzavřel, že přestože v dané oblasti státy požívají širokého prostoru pro uvážení, nelze vyloučení jakéhokoli soudního přezkumu namítaných opatření považovat za nezbytné v demokratické společnosti. Došlo proto k porušení článku 1 Protokolu č. 1.

SVOBODA PROJEVU

Rozsudek ze dne 4. února 2014 ve věci č. 11882/10 – Pentikäinen proti Finsku

Senát čtvrté sekce Soudu rozhodl pěti hlasy proti dvěma, že zadržením stěžovatele, fotografa a novináře, v policejní cele za neuposlechnutí policejní výzvy k opuštění prostoru demonstrace, již byl stěžovatel jakožto novinář a fotograf pasivním účastníkem, a následným odsouzením za současného upuštění od potrestání nedošlo k porušení práva na svobodu projevu dle článku 10 Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel, povoláním fotograf a novinář, byl zaměstnavatelem pověřen, aby pořídil snímky z demonstrace pořádané v září 2006 na protest proti zasedání ASEM (Asijsko-evropské setkání) v Helsinkách. Jelikož mělo jít na finské poměry o nebývale rozsáhlou a pravděpodobně též vyhrocenou demonstraci, které tamní média věnovala značnou pozornost, byl v místě jejího konání vyhrazen pro novináře zvláštní prostor k poklidnému pořízení snímků. Stěžovatel však této možnosti nevyužil a po dobu demonstrace splynul s davem. Dle očekávání byla demonstrace provázena četnými projevy násilí; vzduchem létaly nejen láhve, ale i kamení a dlažební kostky. Poté, co se rozvášněný dav pokusil proniknout skrze policejní zátaras, policie rozhodla o ukončení demonstrace. Demonstrující byli megafonem vyrozuměni o okamžitém rozpuštění shromáždění a opakovaně vyzváni k opuštění místa. Většina demonstrujících policejní výzvu uposlechla a prostor skutečně opustila. Pouze tvrdé jádro demonstrantů výzvu nerespektovalo; stěžovatel též setrval na místě. Policie demonstranty opětovně vyzvala k opuštění prostoru a poučila je, že v případě neuposlechnutí výzvy budou zadrženi. Stěžovatel se dle svého tvrzení domníval, že výzva je určena pouze demonstrujícím, a nikoliv zástupcům médií, a proto se poté, co situaci telefonicky konzultoval s kolegou, rozhodl setrvat na místě až do konce událostí. Stěžovatel byl tak spolu s ostatními demonstranty zadržen. V policejní cele strávil dohromady sedmáct a půl hodiny.

V prosinci 2007 byl stěžovatel rozsudkem okresního soudu uznán vinným z trestného činu neuposlechnutí policejní výzvy. Trest stěžovateli nebyl uložen. Soud shledal, že výzva policie byla jednoznačná a zjevně adresovaná všem přítomným osobám. Nadto zohlednil, že stěžovatel při zadržení policistům nesdělil, že je novinářem. Stěžovatel se odvolal namítaje, že jeho zadržení a kriminalizace jsou v rozporu s Ústavou, jakož i článkem 10 Úmluvy, neboť nelze taková opatření považovat za nezbytná v demokratické společnosti. Zdůraznil, že jako novinář vykonával toliko svou práci a demonstrace se v žádném případě aktivně neúčastnil. Odvolací soud se s námitkami stěžovatele neztotožnil a rozsudek nižšího soudu potvrdil. Dovolání stěžovatele k Nejvyššímu soudu bylo odmítnuto.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení článku 10 Úmluvy

Soud předně odmítl argument žalované vlády, že k zásahu do práva stěžovatele zaručeného článkem 10 Úmluvy nemohlo dojít, neboť stěžovatel nebyl zadržen a odsouzen z důvodů, jež souvisí s výkonem jeho profese, nýbrž pro neuposlechnutí výzvy policie. Dle mínění Soudu bylo zadržení a odsouzení stěžovatele důsledkem jeho jednání jakožto fotografa a novináře, a proto k zásahu do jeho práva na svobodu projevu do-

šlo (viz *Juppala proti Finsku*, č. 18620/03, rozsudek ze dne 2. prosince 2008, § 40). Jelikož mezi stranami nebylo sporu, že případný zásah do práva stěžovatele byl stanoven zákonem a sledoval legitimní cíl ve smyslu druhého odstavce článku 10 Úmluvy, omezil se Soud toliko na zkoumání, zda byl zásah nezbytný v demokratické společnosti. V tomto ohledu bylo úlohou Soudu ozřejmit, zda byl zásah ve vztahu ke sledovanému cíli přiměřený a zda důvody, na nichž spočívají rozhodnutí vnitrostátních soudů, byly relevantní a dostatečné [viz *Sunday Times proti Spojenému království* (č. 1), č. 6538/74, rozsudek pléna ze dne 26. dubna 1979, § 62].

Soud vyzdvihl, že stěžovateli nebylo v žádném ohledu bráněno v pořizování fotografií o průběhu demonstrace. Jeho fotoaparát ani ostatní vybavení mu nebyly odňaty a mohl si tak jím pořízené snímky bez omezení ponechat. Skutečnost, že stěžovatel nevyužil možnosti pořizovat snímky z prostoru, který byl pro tyto účely novinářům vyhrazen, a svobodně se rozhodl pobývat mezi demonstranty, nelze přičítat k tíži vlády. Navzdory násilnému průběhu demonstrace stěžovatel dav demonstrantů neopustil a setrval v něm i přes četné policejní výzvy, ačkoliv bylo prokázáno, že jiným dvěma novinářům, kteří výzvu uposlechli, bylo umožněno prostor bez jakýchkoli sankcí volně opustit. S ohledem na nepokojný průběh demonstrace byl přitom uvedený postup policie zcela legitimní. Pokud tedy stěžovatel i přes poučení o možných následcích na výzvy policie nereagoval, vědomě se vystavil riziku svého zadržení. Ačkoliv není zcela zjevné, kdy přesně se policie dozvěděla o tom, že stěžovatel je novinářem, zdá se, že stěžovatel nevyvinul dostatečné úsilí, které po něm lze rozumně požadovat, aby dal od počátku tuto skutečnost jasně najevo (srov., *a contrario*, *Najafli proti Ázerbájdžánu*, č. 2594/07, rozsudek ze dne 2. října 2012, § 68). Jakmile se tak stalo, bylo stěžovateli bezodkladně umožněno kontaktovat svého zaměstnavatele a policie podnikla nezbytné kroky k tomu, aby mohl být mezi prvními ze zadržovaných osob propuštěn na svobodu.

Soud se ztotožnil s tvrzením vlády, že všechny osoby jsou si bez rozdílu rovny před zákonem, a proto ani skutečnost, že je stěžovatel novinářem, mu nedává oprávnění setrvat na místě, zatímco jsou na základě policejní výzvy ostatní nuceni prostor opustit. Dále zdůraznil, že jelikož stěžovatel nebyl potrestán za žurnalistickou činnost jako takovou, nýbrž za neuposlechnutí policejní výzvy, a měl dostatečnou možnost průběh demonstrace zdokumentovat, zásah do jeho práva na svobodu projevu byl značně omezeného rozsahu. S odkazem na závěry vnitrostátních soudů Soud uvedl, že stěžovatel prokazatelně policejní výzvě porozuměl, a to i v tom smyslu, že je mu osobně určena. Přesto ji však odmítl uposlechnout. Soud zohlednil, že byl případ na vnitrostátní úrovni přezkoumán právě ve světle článku 10 Úmluvy, kdy soudy vyvažovaly

vzájemně protichůdné zájmy a dospěly k závěru, že v daném případě existovala naléhavá společenská potřeba po přijetí předemných opatření, avšak zároveň zohlednily, že stěžovatel jakožto novinář byl konfrontován s protichůdnými očekáváními svého zaměstnavatele a policie, a proto bylo jeho jednání omluvitelné. Nebyl mu proto uložen žádný trest a záznam o odsouzení nebyl zapsán do jeho trestního rejstříku.

Soud tak uzavřel, že důvody, na něž se soudy v dané věci spoléhaly, byly relevantní a dostatečné pro účely článku 10 Úmluvy. S ohledem na uvedené, jakož i prostor pro uvážení, který státy v těchto otázkách používají, Soud uzavřel, že vnitrostátní soudy našly spravedlivou rovnováhu mezi protichůdnými zájmy společnosti a stěžovatele. Jelikož byla opatření přijatá vůči stěžovateli nezbytná v demokratické společnosti, k porušení článku 10 Úmluvy nedošlo.

(iii) Oddělené stanovisko

K rozsudku připojili své nesouhlasné stanovisko soudci Nicolaou a De Gaetano. Dle jejich názoru stěžovatel nebyl povinen využít zvláštní prostor vyhrazený pro zástupce médií, neboť svoboda tisku vyžaduje, aby se novináři mohli volně pohybovat v místě dění, kde mohou mimo jiné pořizovat bezprostřední snímky, jakož i činit rozhovory s účastníky demonstrace. Bylo tedy toliko otázkou volby stěžovatele, zda této možnosti využije či nikoliv. Nadto stěžovatel jednal v souladu s posláním tisku, jakožto „hlídacího psa demokracie“, pokud se rozhodl vytrvat, neboť veřejnost má právo dozvědět se, co se na místě dělo až do samotného konce událostí. Soudci zdůraznili, že vnitrostátní orgány měly se stěžovatelem zacházet s přihlédnutím ke skutečnosti, že se shromáždění účastnil jako novinář a nikoli jako demonstrant, a policejní výzva měla být vykládána tak, že se na stěžovatele nevztahovala.

Rozsudek ze dne 16. ledna 2014 ve věci č. 45192/09 - Tierbefreier e. V. proti Německu

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že nedošlo k porušení práva stěžovatele na svobodu projevu chráněného článkem 10 Úmluvy ani zákazu diskriminace stanoveného v článku 14 ve spojení s článkem 10 Úmluvy tím, že Německo přikázalo stěžovateli, sdružení na ochranu zvířat proti týrání, aby upustil od šíření nezákonně pořízené nahrávky, která zachycovala praktiky společnosti C. při provádění pokusů na zvířatech.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel zpřístupnil na svých internetových stránkách ke stažení film, jenž byl vyroben na základě záběrů pořízených tajně novinářem M. Novinář, jakožto zaměstnanec společnosti C. provádějící pokusy na zvířatech, v roce 2003 v pracovní době zachytil skrytou kamerou praktiky svého zaměstnavatele a takto získaný záznam nabídl k odvysílání velké německé tele-

vizní společnosti. Nahrávka odsuzující jednání společnosti C. se v různých obměnách šířila dál, a to i s přispěním stěžovatele. Společnost C. se občansko-právní žalobou na ochranu pověsti domáhala vyslovení zákazu šíření předmětného filmu, a to jak vůči stěžovateli, tak vůči citovanému novináři a několika dalším aktivistům bojujícím za práva zvířat. Vnitrostátní soudy dospěly k závěru, že vzhledem k okolnostem případu (nezákonně pořízená nahrávka) a především k chování stěžovatele (podněcování k porušování práv společnosti C. vyjádřeními na svých webových stránkách) nebyla v daném případě respektována „pravidla intelektuální výměny názorů“ (*Regeln des geistigen Meinungskampfs*), a proto musí svoboda projevu v daném případě ustoupit osobnostním právům dotčené společnosti, která zahrnují mimo jiné právo nebýt sledován s použitím špionážní techniky. Vnitrostátní soudy přihlédly k tomu, že stěžovatel svými prohlášeními na webových stránkách vyzýval a schvaloval trestně postižitelná jednání třetích osob vůči poškozené společnosti. Odvolací soud přikázal stěžovateli upustit od šíření nezákonně pořízené nahrávky, aniž tím však bylo dotčeno jeho právo nadále vyjadřovat své kritické postoje vůči týrání zvířat, a to i společností C. Ostatním žalovaným, tj. novináři M. a dalším aktivistům bojujícím za práva zvířat, soudy zakázaly toliko publikaci a šíření předmětného filmu vycházejícího z nahrávky, který byl dle názoru soudu záměrně sestříhán a doprovázen komentáři tak, aby vyvolal dojem, že společnost C. systematicky a trvale porušuje platné právo. Propagaci samotné nahrávky nezakázaly, když shledaly, že způsob, jakým bylo se zvířaty nakládáno, je hoden odsouzení veřejnosti. Možnost jejího použití však připustily výlučně za předpokladu, že jí nebudou veřejnosti sdělovány informace v zavádějící podobě.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

a) K tvrzenému porušení článku 10 Úmluvy

Stěžovatel především namítal, že vydáním soudního příkazu zakazujícího další šíření nahrávky pořízené v prostorách společnosti C. došlo k porušení jeho práva na svobodu projevu chráněného článkem 10 Úmluvy. V tomto ohledu stěžovatel považoval vyslovení zákazu šíření nahrávky za nepřiměřené opatření, když pořizovateli nahrávky, jakož i jiným aktivistům, byla uložena toliko povinnost zdržet se šíření z ní sestříhaného filmu, a nikoliv nahrávky samotné. Navíc se domníval, že svým chováním nemohl porušit práva společnosti C., neboť ústavně zaručena ochrana zvířat musela v tomto případě převážit nad osobnostními právy společnosti. Stěžovatel dále uvedl, že neporušil „pravidla intelektuální výměny názorů“, neboť jeho výroky na webových stránkách byly pouze dezinterpretovány.

Soud předně konstatoval, že mezi stranami není sporu o tom, že vydáním soudního příkazu došlo k zásahu do práva stěžovatele na svobodu projevu. V dalším kroku seznal, že daný zásah byl stanoven zákonem a sledoval legitimní cíl spočívající v ochraně pověsti společnosti C. Následně se Soud zabýval nezbytností zásahu v demokratické společnosti. V tomto ohledu Soud připomněl obecné zásady, které vyplývají z jeho ustálené judikatury (srov. *Pedersen a Baadsgaard proti Dánsku*, č. 49017/99, rozsudek velkého senátu ze dne 17. prosince 2004, § 68-70), zejména že článek 10 Úmluvy se vztahuje nejen na informace a myšlenky, které jsou příznivě přijímané či považované za neškodné či bezvýznamné, ale i na ty, které zraňují, šokují nebo znepokojují. Z této svobody existují výjimky, které však musí být vykládány restriktivně (srov. *Axel Springer AG proti Německu*, č. 39954/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 78). Zvýšené míry ochrany požívají ty formy projevu, které přispívají k debatě o otázkách veřejného zájmu [srov. *Sürek proti Turecku (č. 1)*, č. 26682/95, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 1999, § 61].

V projednávané věci Soud shledal, že vnitrostátní soudy důkladně posoudily, zda by vydáním zákazu šíření nahrávky došlo k porušení práva stěžovatele na svobodu projevu. V této souvislosti hledaly spravedlivou rovnováhu mezi svobodou projevu stěžovatele na straně jedné a právem společnosti C. na ochranu pověsti na straně druhé, přičemž přihlédly k tomu, že předmětná nahrávka byla pořízena zaměstnancem společnosti, který při jejím obstarání zneužil svého profesního postavení. Soud dále vzal v potaz, že stěžovatel nepředložil žádné důkazy o tom, že by špatné zacházení se zvířaty na pozemcích společnosti porušovalo platné právní předpisy na ochranu zvířat proti týrání. Tvrzení obsažená ve filmu, dle kterých společnost C. systematicky a dlouhodobě porušovala platné právo, proto nebyla postavena na pravdivém základě. K otázce rozdílného rozsahu omezení, která byla uložena stěžovateli na rozdíl od novináře M. a ostatních aktivistů, Soud zopakoval argumentaci vnitrostátních soudů, dle nichž stěžovatel nerespektoval pravidla intelektuální výměny názorů, když brojil proti společnosti C. nekalými prostředky. Nadto bylo dle soudů možné důvodně usuzovat, že pokud by bylo stěžovateli umožněno i nadále šířit obsah původní nahrávky, pokračoval by v těchto praktikách, což ostatně dokládají silná vyjádření stěžovatele na jeho webových stránkách. V tomto ohledu se Soud ztotožnil s hodnocením vnitrostátních soudů, když konstatoval, že význam, který těmto vyjádřením přikládaly, nebyl nikterak přehnaný a nevykazoval znaky svévole. Soud dále připomněl, že při zvažování, zda přijaté opatření bylo přiměřené sledovanému cíli, je třeba vzít v úvahu též povahu a závažnost sankce, která byla stěžovateli uložena (srov. *Ceylan proti Turecku*, č. 23556/94, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 1999, § 37).

V této souvislosti Soud poznamenal, že stěžovateli nebyla na vnitrostátní úrovni uložena žádná sankce trestní povahy, nýbrž toliko povinnost zdržet se šíření předmětné nahrávky. Vnitrostátní soudy navíc výslovně uvedly, že stěžovatel se i nadále může kriticky vyjadřovat ke způsobu, jakým je se zviraty zacházeno na pozemcích patřících společnosti C.

S ohledem na výše uvedené, a zejména pečlivé přezkoumání věci ze strany vnitrostátních soudů, Soud rozhodl, že se v projednávané věci vnitrostátním orgánům podařilo nastolit spravedlivou rovnováhu mezi právem stěžovatele na svobodu projevu a právem společnosti C. na ochranu pověsti. K porušení článku 10 Úmluvy tedy nedošlo.

b) K tvrzenému porušení článku 14 ve spojení s článkem 10 Úmluvy

Stěžovatel dále namítal, že byl diskriminován ve vztahu k ostatním žalovaným, tj. novináři M. a ostatním aktivistům, jimž byla uložena v porovnání se stěžovatelem mírnější sankce, neboť soudní příkaz ve vztahu k těmto osobám zakazuje toliko šíření filmu, z čehož vyplývá oprávnění i nadále šířit původní nahrávku pořízenou v prostorách společnosti C. Soud s odkazem na své závěry na poli článku 10 zopakoval, že vnitrostátní soudy dostatečně odůvodnily rozdílné zacházení, a tedy i uplatnění rozdílných sankcí.

ŠKOLSTVÍ

Rozsudek velkého senátu ze dne 28. ledna 2014 ve věci č. 35810/09 – O’Keeffe proti Irsku

Velký senát soudu rozhodl jedenácti hlasy proti šesti, že došlo k porušení článku 3 Úmluvy, protože stát nesplnil svou povinnost ochránit stěžovatelku před zneužíváním. Stejným poměrem hlasů rozhodl o tom, že došlo k porušení článku 13 ve spojení s článkem 3 Úmluvy, protože stěžovatelka neměla k dispozici účinné vnitrostátní právní prostředky nápravy proti uvedenému pochybení státu.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelka byla v 70. letech zneužívána učitelem základní školy, kterou navštěvovala, v důsledku čehož následně trpěla dlouhodobými psychickými potížemi. Historicky většinu irského základního vzdělávání zajišťovaly tzv. národní školy, které financoval stát a jejich správu obstarávaly náboženské společnosti, nejčastěji katolická církev. Škola stěžovatelky byla vlastněna katolickým biskupem a jeho jménem ji spravoval kněz z místní farnosti. V roce 1971 podala matka jednoho z žáků správci stížnost na sexuální zneužívání dítěte zmíněným učitelem. Správce stížnosti nevyhověl ani ji nepředal policii nebo jinému státnímu orgánu; ostatní rodiče se o ní rovněž nedozvěděli. Školní inspekce hodnotila práci učitele jako vyhovující; uvedené stížnosti však nebyly inspektorovi sděleny. Když

v roce 1973 na učitele podali stížnosti i jiní rodiče, učitel odstoupil ze svého místa. Obvinění však opět nebyla ohlášena žádným státním orgánům. Od roku 1974 až do odchodu do důchodu v roce 1995 pak učitel pracoval na jiné národní škole. Poté, co bývalý žák podal v roce 1995 v souvislosti se sexuálním zneužíváním na učitele trestní oznámení, bylo zahájeno trestní řízení, v němž byl učitel obviněn z téměř 400 případů zneužití a v roce 1998 uznán vinným za vybrané případy a odsouzen k trestu odnětí svobody. V řízení vypovídala i stěžovatelka, které Tribunál pro kompenzaci újmy způsobené trestnými činy následně přiznal odškodné ve výši 27 000 eur. Dále proběhlo občanskoprávní řízení proti učiteli, v němž se učitel nehájil. Vrchní soud sice stěžovatelce přiznal odškodnění ve výši 305 000 eur, ale konstatoval, že stát nebyl nepřímo odpovědný za jednání učitele s ohledem na vztah mezi státem a náboženským subjektem spravujícím státní školu. Proti tomuto závěru se stěžovatelka odvolala k Nejvyššímu soudu, ten však její podání odmítl.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Před Soudem se stěžovatelka dovolávala především článku 3 samostatně i ve spojení s článkem 13 Úmluvy, protože jí stát neposkytl ochranu před sexuálním zneužíváním ze strany učitele ve státní škole a neměla v tomto ohledu vůči státu k dispozici účinný prostředek nápravy.

a) K tvrzenému porušení hmotněprávní složky článku 3 Úmluvy

Soud předně poznamenal, že případ je nutné posuzovat z hlediska situace v roce 1973, kdy se odehrály rozhodné skutečnosti, a bez ohledu na dnešní povědomí společnosti o riziku sexuálního zneužívání nezletilých v oblasti vzdělávání.

Soud dále konstatoval, že vzhledem k charakteru práv zakotvených v článku 3 jakožto práv skutečně základních, a zejména vzhledem ke zranitelnosti dětí, je povinností vlády zajistit jejich ochranu před zneužíváním prostřednictvím speciálních opatření a záruk, a to zvláště v kontextu základního vzdělávání. V té souvislosti připomněl, že Irsko již v době předmětných událostí podepsalo řadu mezinárodních nástrojů na ochranu dětí.

S odkazem na svou judikaturu Soud podtrhl, že z Úmluvy mohou státům vyplývat pozitivní závazky, přičemž odmítl tvrzení vlády, že skutkové okolnosti případu byly výjimečné a zákonná mezera nepředvídatelná. Ve vztahu k obsahu pozitivního závazku státu chránit osoby nacházející se v jejich jurisdikci Soud připomněl, že odrazení od závažných činů bude dosaženo je za existence účinného systému trestního práva, který je podpořen systémem jeho vynucování. Ke vzniku odpovědnosti státu pak postačuje, že stát nepřijal dostupná opatření, která mohla upravit výsledek jednání anebo zmenšit újmu. Soud dále konstatoval, že stát se nemůže vzdát svých závazků vůči nezle-

tilým tím, že deleguje určité povinnosti na soukromoprávní subjekty. Nemůže se zprostit odpovědnosti ani z důvodu, že dítě si vybere jeden ze státem uznaných způsobů vzdělávání, ať už jde o státní či soukromou školu, anebo domácí vzdělávání. Soud se tedy zabýval otázkou, zda právní rámec, zejména mechanismus odhalování a nahlašování trestných činů, poskytl v daném případě účinnou ochranu dětí navštěvujících státní školu před rizikem sexuálního zneužívání. S ohledem na organizaci irského školství nemělo ministerstvo školství kontrolu nad běžným vedením národních škol. Na základě předložených důkazů však Soud konstatoval, že v projednávané věci si stát byl vědom rozsahu sexuálních zločinů páchaných na nezletilých, dokonce přijal určité předpisy kriminalizující sexuální zneužívání nezletilých. Pokud přenechal kontrolu nad vzděláváním převážné většiny dětí nestátním subjektům, měl si rovněž být vědom potenciálního rizika pro jejich bezpečnost bez vhodného právního rámce skýtajícího účinnou ochranu. Toto riziko mel stát vyvážit dostatečnými zárukami, minimálně účinným mechanismem odhalování a hlášení jakéhokoli zneužívání státním orgánům. Soud shledal, že existující nástroje, jmenovitě podávání hlášení podle Řádu národních škol a systém školní inspekce, dětem na základních školách účinnou ochranu neposkytovaly. Svědčí o tom i okolnosti projednávané věci, kdy se státní orgány až do roku 1995 nezabývaly jedním daného učitele navzdory více než 400 případům zneužívání a stížnostem podaným již v letech 1971 a 1973. Jakýkoliv systém odhalování a hlášení, který umožnil tak dlouhé a závažné pokračování zneužívání nezletilých, je nutno označit za neúčinný. Soud dodal, že projednávaná věc se netýká přímo odpovědnosti učitele, nýbrž otázky, zda si stát byl vědom rizika zneužívání nezletilých a zda jim poskytl přiměřenou ochranu před zneužíváním. Irská vláda měla pozitivní povinnost ochránit děti před zneužíváním a tuto povinnost nesplnila, pokud kontinuálně svěřovala správu základních škol nestátním subjektům, aniž zavedla účinný mechanismus státní kontroly. Došlo tedy k porušení hmotněprávní složky článku 3 Úmluvy.

b) K tvrzenému porušení procesní složky článku 3 Úmluvy

Soud připomněl, že stát má povinnost vést účinné úřední vyšetřování tvrzeného zneužívání soukromými osobami, které musí být způsobilé objasnit relevantní skutečnosti případu a identifikovat a potrestat odpovědné osoby. Takové vyšetřování musí být vedeno nezávisle, bez prodlení, s přiměřenou rychlostí a s účinnou účastí oběti.

Soud konstatoval, že jakmile bylo proti dotčenému učiteli podáno trestní oznámení v roce 1995, bylo zahájeno vyšetřování, do kterého byla stěžovatelka zapojena. Otázku jejich možností dosáhnout uznání a odškodnění za porušení povinnosti státu ochránit ji je třeba projednat na poli článku 13 ve spojení s člán-

kem 3 Úmluvy. K porušení procesní složky článku 3 proto nedošlo.

c) K tvrzenému porušení článku 13 ve spojení s hmotněprávní složkou článku 3 Úmluvy

Soud shledal, že dostupné občanskoprávní prostředky nápravy jak ve vztahu k jednání nestátních subjektů, tak ve vztahu k jednání státu nebyly v případě stěžovatelky účinné. Jednak proto, že stěžovatelka měla nárok na prostředek posuzující odpovědnost státu, což prostředky nápravy proti nestátním aktérům nemohly naplnit, jednak proto, že dostupné prostředky proti státu neměly velkou šanci na úspěch z důvodů absence vztahu mezi státem a správcem školy, případně absence povinnosti péče o stěžovatelku ze strany státu, resp. výslovného zakotvení výše uvedeného školského systému v irské ústavě. Stěžovatelka tedy neměla k dispozici účinný právní prostředek nápravy před vnitrostátním orgánem, pokud jde o její námitky týkající se hmotněprávní stránky článku 3 Úmluvy, čímž došlo k porušení článku 13 Úmluvy.

(iii) Oddělená stanoviska

Soudkyně Ziemele zaujala k rozsudku souhlasné stanovisko, výhrady však uplatnila k otázce posouzení časové působnosti Úmluvy. Ačkoli nebyla proti posouzení případu vzhledem k situaci v roce 1973, domnívala se, že s ohledem skutkové okolnosti případu, na povahu Úmluvy coby živoucího instrumentu a evolutivní výklad lidských práv měl Soud v případě provést úplný test relevantního práva v průběhu času.

Částečně nesouhlasné společné stanovisko připojili soudci Zupančič, soudkyně Gyulumyan a Kalaydjieva a soudci De Gaetano a Wojtyczek. Podle nich i povinnosti státu stejně jako skutkové okolnosti měly být posouzeny v kontextu mezinárodního práva platného v dané době, přičemž tehdejší judikatura Soudu nezavádá domněnku, že pozitivní závazek chránit děti před zneužíváním ve smyslu požadavků Soudu existoval již v roce 1973. Jeho uplatnění v projednávané věci bylo proto retroaktivní. Většina navíc v rozsudku směšuje posouzení závazků státu na poli článku 3 a předpokládané odpovědnosti v kontextu vzdělávání podle článku 2 Protokolu č. 1 způsobem, který činí rozsah závazků podle Úmluvy nepředvídatelným. K tomuto závěru většina zjevně došla na základě neodůvodněných domněnek, přičemž podle nesouhlasících soudců nebylo prokázáno, že irská společnost či orgány v polovině 70. let věděly nebo měly vědět o riziku zneužívání ve školství. Soud zde v posouzení pozitivních závazků státu zašel daleko nad rámec pravidel formulovaných ve věci *Osman proti Spojenému království* (č. 23452/94, rozsudek velkého senátu ze dne 28. října 1998) a v pozdější judikatuře Soudu, přičemž svůj argument založil na údajných nedostacích systému, který odrazoval rodiče od hlášení případů zneužívání státním orgánům. Tehdejší právní úprava však podle soudců byla způsobilá zajistit účinnou ochranu dětí a reakce státních orgánů, jakmile se o

jednání učitele v roce 1995 dozvěděly, byla řádná a pohotová. Soudci nesouhlasili s retroaktivním použitím současného chápání pozitivních závazků státu na situaci, která se odehrála před čtyřiceti lety, a neshledali příčinnou souvislost mezi okolnostmi projednávané věci a skutečností, že škola stěžovatelky byla vedena katolickou církví. Většina zde zasáhla do otázky vnitřní organizace společnosti a státní správy, které jsou vyhrazenou doménou státu a měly by být ponechány na uvážení smluvních stran Úmluvy.

Nesouhlasné stanovisko zaujal i soudce Charleton. Za klíčové považoval, že rodiče nenahlásili trestný čin státním orgánům, ale toliko podali stížnost nestátním subjektům podle pravidel upravujících práci učitele. Irsko nelze uznat odpovědné za to, že nefungovaly programy ochrany založené na moderních zkušenostech již v sedmdesátých letech, když navíc nikdo neočekával, že právě učitel, který má děti chránit, je bude zneužívat. Nesouhlasící soudce dospěl k závěru, že ve vztahu k trestnímu jednání učitele došlo k selhání společnosti jako takové, nikoliv k selhání na straně státu.

TRESTNÍ ŘÍZENÍ

Rozsudek ze dne 7. ledna 2014 ve věci č. 5592/05 – Prájině proti Rumunsku

Senát třetí sekce Soudu rozhodl jednomyslně, že neposouzením důvěryhodnosti svědecké výpovědi porýzené státním zástupcem za situace, kdy tato výpověď byla rozhodujícím důkazem stěžovatelovy viny, svědkyni nebylo možno vyslechnout před soudem a obhajoba jí nemohla v žádném stádiu řízení klást otázky, došlo k porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel byl v dubnu 2003 obžalován z ublížení na zdraví s následkem smrti, jehož se měl dopustit na své známé P. M., která mu pronajímala pokoj ve společně obývaném bytě. Jako důkazy v neprospěch stěžovatele byly navrženy čtyři svědecké výpovědi, které zajistilo státní zastupitelství. Svědkyně M. E., jež byla v osudnou noc v bytě na návštěvě, tvrdila, že se stěžovatel pokoušel o sexuální styk s P. M. a že ji napadl; M. E. pak odešla přivolat policii. Uvedla také, že byla u několika dřívějších násilných jednání stěžovatele vůči P. M., která z něj měla obavy. Dalšími svědky byl policista přivolaný M. E., který posléze na místě sepsal protokol o přestupku kvůli rušení veřejného pořádku, a dva sousedé, kteří slyšeli hluk a křik vycházející z bytu. Stěžovatel popřel, že by po odchodu policisty napadl P. M., a tvrdil, že ji našel ráno mrtvou; dveře bytu však nebyly zamčené a P. M. často navštěvovali různí lidé.

Soud prvního stupně nařídil výslech svědků navržených státním zastupitelstvím. M. E. se však ani na

opakovanou výzvu nedostavila. Soud líčení několikrát odročil, vydal příkazy k předvedení M. E. a udělil jí pokutu. Policista pověřený výkonem příkazu do protokolu zaznamenal, že M. E. nebyla v bytě zastížena. Byl také učiněn marný pokus zjistit novou adresu M. E. Za dané situace soud nakonec rozhodl, že svědectví bude přečteno. Obhajoba nicméně na výslechu svědkyně trvala a alternativně se domáhala zproštění obžaloby. Soud prvního stupně rozsudkem z ledna 2004 dospěl s odkazem na veškerá svědectví a pitevní zprávu k závěru o stěžovatelově vině a odsoudil ho k pěti letům odnětí svobody.

K odvolání stěžovatele se i soud druhého stupně několikrát marně pokoušel zajistit výslech M. E. K návrhu obhajoby byl alespoň vyslechnut svědek N. G., který ohledně vztahů s P. M. vypovídal ve prospěch stěžovatele. Rozsudkem z června 2004 však odvolací soud vyhověl státnímu zastupitelství a trest pro stěžovatele zvýšil, přičemž svědectví N. G. vůbec nezmínil. Dovolání stěžovatele, v němž poukazoval na problematická místa ve výpovědi M. E., bylo v říjnu 2004 zamítnuto.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy

Stěžovatel především namítal porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy, tedy svého práva na spravedlivý proces a na výslech svědka, jehož výpověď před státním zástupcem byla podstatná pro výrok o vině.

Soud připomněl svoji ustálenou judikaturu, podle níž musí posoudit řízení společně ve světle odstavců 1 a 3 článku 6, avšak není povolán přezkoumat zákonost provádění důkazů, jejichž přípustnost má upravit především vnitrostátní právo, nebo rozhodnout o vině stěžovatele. Při posouzení spravedlivosti řízení je třeba ověřit nejenom dodržení práv obhajoby, ale i zájmu veřejnosti a obětí na řádném stíhání pachatelů trestné činnosti a případně též práv svědků. Článek 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy vyžaduje, aby byly důkazy v neprospěch obžalovaného kontradiktorně provedeny na veřejném soudním jednání, přičemž výjimky lze připustit s výhradou práv obhajoby, která obecně vyžadují, aby měl obžalovaný adekvátní a dostatečnou možnost zpochybnit svědectví ve svůj neprospěch, a to buď v okamžiku výpovědi, nebo v pozdějším stádiu. Soud ve věci *Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království* (č. 26766/05 a další, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2011) upřesnil kritéria pro posuzování námitek na poli čl. 6 odst. 3 písm. d) a ta uplatnil na projednávaný případ následovně.

Předně se zabýval otázkou, zda skutečnost, že obhajoba nemohla svědkyni M. E. klást otázky, byla odůvodněna závažnými důvody. M. E. byla vyslechnuta státním zastupitelstvím bez přítomnosti stěžovatele nebo jeho advokáta. Nelze-li místo pobytu svědka zjistit, lze výpověď jako důkaz připustit, avšak státní orgány musí splnit své pozitivní povinnosti, zejména

svědka aktivně hledat. Podle Soudu se o to rumunské soudy skutečně snažily.

Dále Soud řešil otázku, jaký byl pravý význam svědectví M. E. pro odsouzení stěžovatele, tedy zda se jednalo o jediný nebo rozhodující důkaz viny. Přestože rumunské soudy uvedly, že vyšly ze souhrnu provedených důkazů, je zřejmé, že podstatnou roli sehrála právě výpověď M. E., jež se rozhovořila o vztazích mezi stěžovatelem a obětí; ostatní důkazy, o které se soudy opřely, byly podružné.

Konečně Soud analyzoval, zda měla obhajoba k dispozici procesní záruky, které vyvážily nevýhody spojené s připuštěním svědectví M. E., zejména co se týče odpovídajícího posouzení věrohodnosti takového důkazu. Ani soud, ani obhajoba nemohly M. E. pozorovat při její výpovědi. Třebaže u odvolacího soudu navrhla obhajoba výslech jiného svědka ke vztahům mezi stěžovatelem a obětí, jeho výpověď nakonec nebyla vzata v úvahu. Stěžovatel se také ve svém dovolání bránil použitím sporného svědectví M. E. a poukazyval na jeho nespolehlivost. Rumunské soudy však na tyto argumenty nereagovaly a nesrovnaly výpověď M. E. s výpovědí svědka, který se vyjádřil ve stěžovatelův prospěch; neupřesnily tedy, jakým způsobem posoudily hodnověrnost výpovědi M. E.

Za daných okolností tedy došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy.

Rozsudek ze dne 11. března 2014 ve věci č. 26827/08 – Abdu proti Bulharsku

Senát čtvrté sekce Soudu pěti hlasy proti dvěma rozhodl o porušení zákazu mučení a nelidského a ponižujícího zacházení ve své procesní složce podle článku 3 Úmluvy (a to jak samostatně, tak ve spojení s článkem 14 Úmluvy zakazujícím diskriminaci), jelikož vnitrostátní orgány nepřezkoumaly tvrzení stěžovatele o rasistickém motivu útoku na něj.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel a jeho kamarád, oba súdánskému původu, se dostali do potyčky se dvěma mladými Bulhary u obchodního centra v Sofii. V rámci předběžného šetření vyvstaly tři skutkové verze události. Podle stěžovatele a jeho kamaráda byli napadeni dvěma mladými muži při východu z obchodního centra. Přitom na ně měli útočníci rasisticky pokřikovat. Zatímco stěžovatel byl uhozen, jeho kamarád byl ohrožován nožem. Podle prvního z útočnicků útok začal kvůli tomu, že jej jeden ze Súdánců odstrčil ramenem při vchodu do obchodního centra. S kamarádem utekli, když slyšeli příjezd policie. Podle druhého z Bulharů začal spor kvůli popostrčení jeho kamaráda. Rvačka pak skončila proto, že vytáhl nůž. Svědek popsal, že jeden z Bulharů podrazil nohy jednomu ze Súdánců, který ho na oplátku udeřil, a pak začala rvačka.

Po uvedené události byl stěžovatel vyšetřen lékařem, který ve zprávě konstatoval, že utrpěná zranění stěžovateli způsobila fyzickou bolest. Policie následně předložila výsledky šetření státnímu zástupci, jenž odmítl zahájit trestní stíhání. I když bylo prokázáno, že došlo k rvačce, její možný rasistický motiv není jasný. Vyskytly se totiž tři skutkové verze stran toho, jak rvačka vypukla, a nebylo potvrzeno, že by útok měl rasistický motiv. Stěžovatel se rozhodl obrátit se na nadřízené státní zastupitelství, jelikož podle něj nebylo vyšetřování úplné, neboť by útočníci měli být vyslechnuti ohledně motivace svého jednání a důvodů pro své oblékání, blízkému extremistické subkultuře. Ani nadřízený státní zástupce ovšem neshledal důvod pro zpochybnění rozhodnutí nižšího státního zástupce, neboť žádný důkaz nenapovídal tomu, že by násilí mělo mít rasistický podtext.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článků 3 a 14 Úmluvy

Soud připomněl, že špatné zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy musí dosáhnout určitého minimálního stupně závažnosti, který je však vždy závislý na konkrétních okolnostech případu. Mezi důležité faktory patří cíl, záměr a motivace jeho původce. Pocit strachu a bezmoci oběti vyvolaný určitým chováním jiné osoby je důležitým aspektem pro dosažení stupně závažnosti podle článku 3 Úmluvy. Diskriminační poznámky či rasistické urážky přitom bývají přitěžující okolností při posuzování určitého jednání. V projednávané věci po posouzení všech okolností případu (rvačka doprovázená údery pěstí, ohrožení nožem, drobná zranění stěžovatele potvrzená lékařskou zprávou, možnost rasistické motivace daného jednání) Soud shledal, že předmětný skutek spadl do působnosti článku 3 Úmluvy. Vyzdvihl přitom, že rasistický motiv násilí zasahuje do lidské důstojnosti oběti.

Soud se proto dále zabýval pozitivním závazkem státu zajistit každé osobě práva a svobody chráněné Úmluvou, tj. v kontextu dané věci přijmout opatření zabráňující tomu, aby osoby náležející do jeho jurisdikce byly podrobeny špatnému zacházení. Stát má především povinnost vytvořit adekvátní právní rámec chránící osoby před zacházením, jež je v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Tvrdí-li jedinec hájitelným způsobem, že se stal obětí jednání porušujícího článek 3 Úmluvy, má stát povinnost vést účinné vyšetřování této záležitosti. To by mělo umožnit jak zjištění skutkových okolností, tak identifikaci a potrestání viníků. Je tomu tak zvláště v případech, kde existuje podezření stran rasistické pohnutky útoku, kdy stát musí přijmout přiměřená opatření pro odhalení toho, zda byl útok rasisticky motivován. Jelikož je často mimořádně obtížné prokázat rasistickou motivaci, týká se povinnost státu nikoliv výsledku, ale toliko prostředků: státy musí přijmout přiměřená opatření s ohledem na okolnosti případu. Tato povinnost vyplývá přitom jak z článku 14

ve spojení s článkem 3 Úmluvy, tak je jedním z aspektů procesních závazků plynoucích z článku 3 Úmluvy. V projednávané věci Soud shledal, že zakotvením trestného činu násilí z důvodu rasy, které je postihováno trestem odnětí svobody, žalovaný stát splnil svoji mezinárodněprávní povinnost stíhat násilné skutky s rasistickým podtextem.

Ve vztahu k povinnosti státu vést účinné vyšetřování Soud konstatoval, že předběžné šetření sice bylo ihned zahájeno, nicméně státní zástupce odmítl zahájit trestní stíhání. Podle Soudu státní orgány nevedly vyšetřování způsobem, který by naplňoval procesní požadavky dle článku 3 Úmluvy. Státní zastupitelství se soustředila toliko na otázku, kdo vyprovokoval rvačku, ale nepovažovala za nutné vyslechnout svědka stran toho, zda zaslechl rasistické poznámky mladých Bulharů, a ani je nevyslechla ohledně možné rasistické motivace jejich útoku. Přestože stěžovatel upozorňoval nadřízené státní zastupitelství, že na něj útočníci křičeli „špinavej negře“, na způsob jejich oblékání a na nutnost se jich dotázat ohledně motivace útoku, byl tento aspekt zcela pomínut. Přestože tedy příslušné orgány měly k dispozici dostatečné indicie, že k útoku mohlo dojít z rasových pohnutek, nesplnily svoji povinnost učinit veškerá přiměřená opatření k vyšetření eventuálního rasistického motivu spáchaného násilí.

Stěžovatel sice měl možnost zahájit sám trestní řízení, ale pouze pro trestný čin drobného ublížení na zdraví, kde by nebyla nijak zkoumána zásadní otázka věci, tedy případná rasová motivace útoku. Jelikož šlo v projednávané věci o případ úmyslného násilí, není z pohledu článku 3 Úmluvy dostatečná ani případná občanskoprávní žaloba na náhradu škody.

Soud nakonec upozornil na výtky různých vnitrostátních i mezinárodních orgánů (zejm. Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti, Výboru OSN pro zabránění rasové diskriminace a veřejného ochránce práv) týkající se absence účinné realizace ustanovení zakazujících rasistické násilí.

Soud proto dospěl k závěru, že došlo k porušení procesní složky článku 3 Úmluvy, a to jak samostatně, tak ve spojení s článkem 14 Úmluvy.

(iii) Oddělené stanovisko

K rozsudku připojili nesouhlasné stanovisko soudci Mahoney a Wojtyczek, kteří vyjádřili názor, že práh špatného zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy je nižší v případě jednání ze strany představitelů státu, než v případech, je-li spácháno soukromými osobami, kdy se musí jednat o závažnější případy. Zranění stěžovatele přitom nebyla v projednávané věci nijak vážná. Nadto existovalo několik skutkových verzí případu. Postup většiny, která z případu drobného násilí udělala z důvodu předpokládané rasové motivace případ špatného zacházení, je podle disentujících soudců nesprávný a nepřesvědčivý a deformuje význam článku 3 Úmluvy. Práh závažnosti, který by vy-

žadoval zahájení vyšetřování, nebyl podle nesouhlasících soudců překročen. Soudci konečně upozornili na to, že nejprve je třeba si vyjasnit, zda stěžovatel byl obětí agrese, a až pak je možné zjišťovat její motiv.

UZNÁNÍ CIZÍCH ROZSUDKŮ

Rozsudek ze dne 25. února 2014 ve věci č. 17502/07 – Avotiņš proti Lotyšsku

Senát čtvrté sekce Soudu čtyřmi hlasy ku třem rozhodl, že nařízením výkonu kyperského rozsudku, vyнесенého v nepřítomnosti stěžovatele, lotyšské soudy neporušily čl. 6 odst. 1 Úmluvy (právo na spravedlivý proces).

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel podepsal v květnu 1999 dlužní úpis ve prospěch kyperské společnosti F. H. Ltd., kterým uznal, že si od jmenované společnosti půjčil obnos ve výši 100 tis. amerických dolarů (USD), a současně se zavázal, že dluh splatí do 30. června 1999. Uznání dluhu obsahovalo pro případ sporu volbu kyperského práva stejně jako klauzuli svěřující pravomoc k řešení sporů kyperským soudům. V roce 2003 žalovala společnost F. H. Ltd. stěžovatele před soudem v Limassolu na Kypru o zaplacení zapůjčené částky s příslušenstvím. Soud údajně doručil předvolání do Lotyšska na adresu uvedenou společností F. H. Ltd., což však stěžovatel rozporoval s tvrzením, že mu předvolání doručeno nebylo. Následně, v květnu 2004, vynesl limassolský soud v nepřítomnosti stěžovatele rozsudek, kterým mu stanovil povinnost uhradit žalující společnosti celý dluh s příslušenstvím a nahradit náklady řízení. Dle odůvodnění rozsudku byl stěžovatel náležitě informován o datu jednání, na které se však nedostavil. V únoru 2005 se společnost F. H. Ltd. obrátila na příslušný lotyšský soud se žádostí o výkon rozsudku limassolského soudu a o předběžné opatření. Lotyšský soud za nepřítomnosti stran uznal kyperský rozsudek a nařídil jeho výkon usnesením z února 2006. Stěžovatel se údajně o existenci kyperského rozsudku i o usnesení lotyšského soudu dozvěděl až v červnu 2006. Samotný rozsudek o zaplacení sporné částky před kyperskými soudy stěžovatel nerozporoval, bránil se pouze proti usnesení o nařízení výkonu. Krajský soud dal sice stěžovatelovým námitkám přisvědčit, ale Nejvyšší soud vyhověl společnosti F. H. Ltd, rozhodnutí krajského soudu zrušil a nařídil výkon kyperského rozsudku.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy

Na úvod Soud odmítl námitku žalované vlády, že stěžovatel neutrpěl podstatnou újmu ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. b) Úmluvy, přičemž podotkl, že projednávaná věc vznáší důležitou otázku jak na vnitrostátní, tak na evropské úrovni, a sice respektování poža-

dvakrát čl. 6 odst. 1 Úmluvy v kontextu nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech („nařízení Brusel I“) členskými státy, které jsou zároveň členy Evropské unie.

Při posouzení odůvodněnosti stížnosti Soud předně potvrdil, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy se vztahuje na výkon pravomocných zahraničních rozsudků, kterým je i rozsudek v projednávané věci. Dále s ohledem na působnost lotyšských soudů a předchozí rozhodnutí o nepřijatelnosti části stížnosti směřované proti Kypru konstatoval, že je *ratione personae* příslušný posoudit pouze soulad postupu lotyšských soudů při nařízení výkonu rozhodnutí s čl. 6 odst. 1 Úmluvy (srov., *mutatis mutandis*, *Pellegrini proti Itálii*, č. 30882/96, rozsudek ze dne 20. července 2001, § 40-41). Ke stěžovatelské námitce, že lotyšský Nejvyšší soud porušil čl. 34 odst. 2 nařízení Brusel I, Soud zdůraznil, že jeho kontrola se v daném případě omezuje na soulad s požadavky plynoucími z čl. 6 odst. 1 Úmluvy, přičemž zopakoval, že obecně je ochrana základních práv v rámci Evropské unie srovnatelná s ochranou poskytovanou Úmluvou (srov. *Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi proti Irsku*, č. 45036/98, rozsudek velkého senátu ze dne 30. června 2005, § 160-165).

Soud dále připomněl, že pojem spravedlivého procesu zahrnuje zásadu rovnosti zbraní, podle níž každá ze stran musí dostat rozumnou příležitost předložit svá tvrzení, a potvrdil, že tyto zásady se uplatní i při oznamování a doručování. Soud konstatoval, že nařízení Brusel I je založeno na zásadě vzájemné důvěry, a v tomto ohledu připomněl, že plnění právních povinností plynoucích z členství v Evropské unii je v obecném zájmu (srov. *Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi proti Irsku*, cit. výše, § 150-151 a *Michaud proti Francii*, č. 12323/11, rozsudek ze dne 6. prosince 2012, § 100). Lotyšský Nejvyšší soud tak měl zajistit rychlé a účinné uznání a výkon kyperského rozsudku. Před lotyšskými soudy stěžovatel namítal, že předvolání před soud v Limassolu ani žádost společnosti F. H. Ltd mu nebyly včas doručeny, takže se nemohl hájit. Nejvyšší soud tuto námitku neshledal opodstatněnou, neboť stěžovatel se proti kyperskému rozsudku neodvolal a jeho námitky tak neměly žádný význam. To je dle Soudu ve své podstatě v souladu s judikaturou Soudního dvora Evropské unie, konkrétně s rozsudkem *Apostolides proti Orams* (věc C-420/07, rozsudek ze dne 28. dubna 2009).

Naopak, stěžovatel se ani nepokusil rozporovat rozhodnutí soudu v Limassolu, přičemž své opomenutí přesvědčivě nezdůvodnil. Ze skutkových okolností plyne, že stěžovatel, investiční konzultant, dobrovolně převzal plnou smluvní odpovědnost za předmětný dluh. Bylo možné očekávat, že se obeznámí s právními důsledky nezaplacení dlužné částky, a to včetně pravidel řízení před kyperskými soudy. Skutečnost, že sporné rozhodnutí neobsahovalo zmínku o opravných

prostředcích, na tom nic nemění; dle Soudu stěžovatel svým vlastním jednáním ztratil možnost namítat neznanost kyperského práva a bylo na něm, aby prokázal neexistenci nebo neúčinnost prostředků nápravy, což neučinil ani před lotyšskými soudy, ani před Soudem.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti Soud rozhodl, že zamítnutím stěžovatelských námitek prostým poukazem na skutečnost, že se neodvolal proti rozsudku okresního soudu v Limassolu, senát Nejvyššího soudu Lotyšska práva plynoucí z čl. 6 odst. 1 Úmluvy zohlednil dostatečným způsobem. K porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy tak nedošlo.

(iii) Oddělené stanovisko

Společné nesouhlasné stanovisko k rozsudku přijala soudkyně Ziemele a soudci Bianku a De Gaetano, kteří zdůraznili důležitost otázky dodržování čl. 6 odst. 1 Úmluvy při výkonu rozhodnutí z jiných členských států EU a při používání nařízení Brusel I. S názorem většiny, založeným na zásadě srovnatelné ochrany lidských práv v Evropské unii a na argumentu, že stěžovatel mohl a měl znát své povinnosti, se soudci neztotožnili ze tří důvodů: zaprvé, posouzení dobré víry stěžovatele nepřisluší Soudu, ale vnitrostátním instancím, zadruhé, unijní právo nepředpokládá automatický výkon rozhodnutí orgánů jiných členských států, zatřetí a zejména, konstatování lotyšského soudu, že stěžovatelské námitky nemají žádný význam (i když se týkaly samotné podstaty otázky předložené lotyšským soudům) je ve zřejmém rozporu se zásadou rovnosti zbraní, která předpokládá spravedlivou rovnováhu stran, a jako odůvodnění zamítnutí je naprosto nedostatečné, a tudíž v rozporu s článkem 6 Úmluvy. I když soudci uznali, že Soud není oprávněn k výkladu unijního práva, neměl by implicitně schvalovat vnitrostátní praktiky, které jsou s ním možná v rozporu.

VĚZENSTVÍ

Rozsudek ze dne 6. února 2014 ve věci č. 2689/12 – Semikhvostov proti Rusku

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že s ohledem na stěžovatelské zdravotní postižení představovaly podmínky jeho pobytu ve věznici, zejména nemožnost pohybovat se po věznici bez cizí pomoci a absence jakékoliv pomoci ze strany státu s jeho pohybem po věznici či každodenními činnostmi, nelidské a ponižující zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy. Stěžovatel navíc neměl k dispozici žádný účinný preventivní ani kompenzační prostředek nápravy namítaného porušení článku 3 Úmluvy. Došlo proto k porušení článku 3 Úmluvy samostatně i ve spojení s článkem 13 Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel byl odsouzen v roce 2001 k trestu odnětí svobody v délce třináct a půl roku. V lednu 2010 byl přemístěn do věznice IK-11, kde setrval až do svého propuštění v lednu 2013. V době svého umístění do věznice IK-11 byl upoután na kolečkové křeslo, trpěl silnou slabozrakostí a močovou a fekální inkontinencí. Věznice IK-11 nebyla přizpůsobena pro výkon trestu osob se zdravotním postižením. Aby mohl opustit vězeňskou ubikaci a využívat další zařízení věznice (toaletu, umývárnu, jídelnu, knihovnu, obchod a zdravotní středisko), musel žádat o pomoc své spoluvězně, neboť k nim nebyl zajištěn bezbariérový přístup. Toaleta ani umývárna nebyly přizpůsobeny potřebám osob se zdravotním postižením. Stěžovatel nemohl z důvodu své imobility konzumovat stravu v jídelně spolu s ostatními odsouzenými, ale musela mu být donášena do ubikace.

Stěžovatel upozorňoval na nevyhovující podmínky ve věznici různé vnitrostátní orgány v celé řadě stížností. V reakci na svoje stížnosti obdržel stěžovatel odpověď dozorového státního zástupce, podle něhož právní předpisy upravující podmínky výkonu trestu odnětí svobody neobsahují ustanovení týkající se rampy pro vozíčkáře (na pokyn státního zástupce byla nicméně instalována rampa u vchodu do ubytovacího zařízení věznice). Podobné reakce na svoje stížnosti obdržel stěžovatel v letech 2010 a 2011 i od dalších vnitrostátních orgánů. Prostřednictvím nevládní organizace se stěžovatel před příslušným vnitrostátním soudem rovněž neúspěšně domáhal předčasného propuštění na svobodu ze zdravotních důvodů.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatel ve své stížnosti k Soudu namítal, že podmínky výkonu trestu odnětí svobody ve věznici IK-11, která nebyla přizpůsobena pro pobyt osoby upoutané na vozíček, byly nelidským a ponižujícím zacházením ve smyslu článku 3 Úmluvy. Stěžovatel dále namítal, že v rozporu s článkem 13 ve spojení s článkem 3 Úmluvy neměl k dispozici účinný právní prostředek nápravy.

a) K torzenému porušení článku 13 ve spojení s článkem 3 Úmluvy

K námitce vlády, podle které stěžovatel řádně nevyčerpal vnitrostátní prostředky nápravy, a jeho stížnost by tudíž měla být odmítnuta, Soud nejprve poznamenal, že tato otázka je úzce spjata s námitkou neexistence účinného prostředku nápravy ve smyslu článku 13 Úmluvy, a obě otázky proto spojil. Připomněl, že závazek smluvních států vyplývající z článku 13 se liší v závislosti na povaze stížnosti. Účinnost právního prostředku nápravy však není závislá na jistotě příznivého výsledku pro stěžovatele. Současně musí být prostředek nápravy účinný nejen podle svého formálního vymezení v právním předpisu, ale i v praxi. Aby bylo možné považovat prostředky nápravy v přípa-

dech týkajících se zákazu mučení, nelidského a ponižujícího zacházení za „účinné“ ve smyslu článku 13 Úmluvy, musí se vzájemně doplňovat a mít preventivní i reparační účinek. S ohledem na důležitost, která je přikládána článku 3 Úmluvy, musí smluvní státy vytvořit účinný preventivní mechanismus, který dokáže rychle zabránit dalšímu porušování v tomto článku zakotveného práva (srov. např. *Vladimir Romanov proti Rusku*, č. 41461/02, rozsudek ze dne 24. července 2008, § 78).

V projednávané věci se Soud neztotožnil s námitkou žalované vlády, že stěžovatel nevyužil prostředků nápravy, které měl k dispozici, neboť doložil řadu odpovědí od vnitrostátních orgánů, které svědčí o opaku. Za důležité Soud považoval v daném případě zejména posouzení otázky, zda lze prostředky nápravy, na jejichž existenci poukazovala žalovaná vláda, považovat za účinné. Obdobnou otázkou se přitom Soud zabýval v mnoha předchozích případech, kdy za neúčinný označil například prostředek nápravy spočívající ve stížnosti k vězeňské službě, jelikož tato neskýtá záruky nezávislosti (srov. např. *Ananyev a ostatní proti Rusku*, č. 42525/07 a 60800/08, rozsudek ze dne 10 ledna 2012, § 101). Ani příkazy dozorového zástupce nepovažoval Soud za účinný prostředek nápravy, neboť v jejich případě se jedná primárně o vztah mezi dozovujícím a dozorovaným orgánem a nemohou poskytnout jednotlivci nápravu ani preventivně, ani prostřednictvím následné kompenzace. Poskytnutí přiměřeného zadostiučinění podle občanskoprávních předpisů Soud samo o sobě za účinný prostředek nápravy nepovažoval, neboť zmíněný prostředek měl pouze reparační funkci; zadostiučinění přiznávané v praxi vnitrostátními soudy je navíc ve srovnání se zadostiučiněními poskytovanými Soudem nepřiměřeně nízké (srov. *Ananyev a ostatní proti Rusku*, cit. výše, § 113-118). Ani stížnost na porušení práv a svobod podle ruského občanského soudního řádu, případně žádost o předčasné propuštění, nebyla účinným prostředkem, jelikož ruská vláda nedoložila prostřednictvím judikatury vnitrostátních soudů důkazy o účinném fungování těchto prostředků nápravy v praxi. Neúčinná byla podle Soudu rovněž stížnost k veřejnému ochránci práv, když tento nemohl vydávat závazná rozhodnutí k nápravě situace stěžovatele nebo založit nárok stěžovatele na následnou finanční kompenzaci.

Soud proto rozhodl, že žádný ze způsobů řešení, které uváděla žalovaná vláda, nebylo možné považovat za účinný prostředek, který by mohl předejít či ukončit namítané porušování práva a stěžovateli by poskytoval odškodnění v dostatečné výši. Došlo proto k porušení k článku 13 ve spojení s článkem 3 Úmluvy.

b) K torzenému porušení článku 3 Úmluvy

Soud nejprve připomněl, že článek 3 Úmluvy nelze vykládat tak, že by zdravotní stav vězně měl vést k jeho propuštění z věznice či jeho přemístění do běžné nemocnice, a to ani tehdy, pokud vězeň trpí obtížně

léčitelnou nemocí. Článek 3 Úmluvy nicméně smluvním státům ukládá, aby zajistily vězňům ve věznicích lidsky důstojné podmínky a aby během výkonu trestu netrpěli a nestrádali nad míru, která je nevyhnutelně spojená s pobytem ve věznici, a byla jim, s přihlédnutím k praktickým požadavkům výkonu trestu, zajištěna zdravotní péče a příznivé životní podmínky. Pokud vnitrostátní orgány hodlají dlouhodobě věznit osobu se zdravotním postižením, musí zajištění odpovídajících podmínek pro pobyt takové osoby věnovat zvláštní péči (srov. např. *Farbutuhs proti Lotyšsku*, č. 4672/02, rozsudek ze dne 2. prosince 2002, § 56; *Jasin-skis proti Lotyšsku*, č. 45744/08, rozsudek ze dne 21. prosince 2010, § 59; *Z. H. proti Maďarsku*, č. 28973/11, rozsudek ze dne 8. listopadu 2012, § 29). Z výše uvedených závazků se smluvní stát nemůže vyvázat tím, že přeneše odpovědnost za jeho splnění na další vězně.

V projednávané věci byl stěžovatel zcela upoután na invalidní vozík a ve věznici IK-11, která jeho zdravotnímu postižení nebyla přizpůsobena, strávil téměř tři roky. Pověřením konkrétních vězňů, bez jejichž pomoci se stěžovatel po věznici prakticky nemohl pohybovat, poskytováním péče stěžovateli stát neprovedl potřebná opatření k odstranění překážek pohybu. Ty přitom stěžovateli znemožňovaly, aby se účastnil denních aktivit s ostatními spoluvězni, čímž byla znemožněna jeho integrace a došlo k jeho další stigmatizaci. Mnoho problémů s pohybem stěžovatele po věznici bylo možné vyřešit pomocí přiměřených opatření, která by nebyla nákladná ani složitá. Reakce úřadů se však omezila pouze na dočasnou instalaci přístupové rampy, poskytnutí toaletního křesla a určení spoluvězňů, kteří měli stěžovateli poskytovat péči. Tato opatření nemohla zajistit samostatnost stěžovatele a podpořit jeho fyzickou a psychickou integritu. Stěžovatelovo omezení v pohybu po věznici a absence přiměřených úprav po dobu tří let jeho pobytu ve věznici muselo mít na stěžovatele odlidšťující účinek. Vnitrostátní orgány nezacházely se stěžovatelem způsobem, který by odpovídal jeho zdravotnímu stavu.

Ve světle výše uvedených skutečností a s přihlédnutím ke kumulativnímu účinku jednotlivých nedostatků Soud konstatoval, že s ohledem na stěžovatelovo zdravotní postižení, podmínky stěžovatelova pobytu ve věznici, zejména jeho neschopnost se pohybovat po věznici bez cizí pomoci, a absenci náležité pomoci ze strany státu s jeho pohybem po věznici či s každodenními činnostmi stěžovatel zažíval zbytečné duševní a fyzické utrpení a byla snížena jeho lidská důstojnost. Z toho důvodu Soud dospěl k závěru, že stěžovatel byl vystaven nelidskému a ponižujícímu zacházení a došlo k porušení článku 3 Úmluvy.

Rozsudek ze dne 13. února 2014 ve věci č. 66393/10 – Tali proti Estonsku

Senát první sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že použití pepřového spreje příslušníky vězeňské

služby k překonání odporu stěžovatele a jeho následné několikahodinové připoutání na lůžko nebylo s ohledem na okolnosti případu nezbytné a v důsledku kumulativního účinku těchto opatření došlo k porušení s článkem 3 Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel byl pro trestný čin vraždy odsouzen k trestu odnětí svobody na doživotí. V průběhu výkonu trestu byl několikrát odsouzen za útoky směřující na příslušníky vězeňské služby a další odsouzené. Krom toho mu bylo ve výkonu trestu uloženo i velké množství kázeňských trestů za neuposlechnutí příkazů a vyhrožování příslušníkům vězeňské služby. Při přemístění stěžovatele do cely určené k výkonu kázeňského trestu (samovazby) ve věznici Tartu dne 3. července 2009 použili příslušníci vězeňské služby proti stěžovateli donucovací prostředky, aby překonali jím kladený odpor. Stěžovateli měly být nejprve zkrouceny ruce, následně byl povalen na zem, přičemž kvůli silnému stisknutí krku údajně nemohl dýchat. Zatímco byl stěžovatel položen na podlahu, byla mu nasazena pouta a podle jeho tvrzení měl být několikrát kopnut do žeber tak silně, až se jedno z nich zlomilo (následné vyšetření lékařem však zlomeninu nepotvrdilo). Poté byl přemístěn do cely určené k výkonu kázeňských trestů.

Dne 4. července 2014 stěžovatel odmítl odevzdat příslušníkům vězeňské služby matraci. Podle tvrzení stěžovatele mu měli příslušníci vězeňské služby bez předchozího varování nastříkat do obličeje pepřový sprej. Poté, co byl přinucen lehnout si na zem a byla mu přiložena pouta, měl být opakovaně udeřen teleskopickým obuškem přes záda. Následně byl přes tři a půl hodiny připoután k lůžku.

V rámci trestního vyšetřování byl opakovaně vyslechnut stěžovatel i příslušníci vězeňské služby jakožto svědci či podezřelí z trestné činnosti, zajištěny znalecké posudky a shromážděny další písemné podklady (zdravotní dokumentace stěžovatele, záznamy o použití donucovacích prostředků). Bylo zjištěno použití donucovacích prostředků, nicméně pouze k překonání odporu stěžovatele, nikoli se záměrem způsobit stěžovateli zranění, přičemž jejich použití nebylo nepřiměřené. V rámci vyšetřování se nepodařilo zjistit, zda byl stěžovatel dne 4. července 2009 udeřen obuškem před nebo až po nasazení pout. Trestní řízení policejní orgán zastavil, neboť dospěl k závěru, že použití donucovacích prostředků bylo v daném případě v souladu se zákonem. Stěžovatelova stížnost proti zastavení trestního řízení byla vnitrostátním soudem zamítnuta a stěžovatel neuspěl ani v soudním řízení správním o přiznání přiměřeného zadostiučnění.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 3 Úmluvy

Stěžovatel namítal, že zacházení, kterému byl ze strany příslušníků vězeňské služby podroben ve dnech 3. a 4. července 2009, bylo v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Tvrdil konkrétně, že byl bit, kopán, paralyzován pepřovým sprejem a přikurtován k posteli, což bylo zcela nepřiměřené jeho jednání. V důsledku zranění způsobených zákrokem ze dne 4. července 2009 trpěl po několik dní silnou bolestí. Stěžovatel měl být v návaznosti na tento incident rovněž traumatizován a zažívat pocity bezmoci a nejistoty. Donucovací prostředky použité příslušníky vězeňské služby považoval s ohledem na okolnosti za neadekvátní.

Soud připomněl, že článkem 3 Úmluvy je chráněna jedna z nezákladnějších hodnot demokratické společnosti. Špatné zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy je zakázáno, bez ohledu na okolnosti a chování oběti (srov. např. *Labita proti Itálii*, č. 26772/95, rozsudek velkého senátu ze dne 6. prosince 2000, § 119; *Chahal proti Spojenému království*, č. 22414/93, rozsudek velkého senátu ze dne 15. listopadu 1996, § 79). Aby bylo možné špatné zacházení považovat za zakázané článkem 3 Úmluvy, musí dosáhnout určité minimální intenzity, která se bude v jednotlivých případech lišit v závislosti na dalších okolnostech. Má-li být určitý trest či zákrok považován za „nelidský“ či „ponižující“ musí utrpení či zákrok překročit nevyhnutelnou míru utrpení či ponížení, které je legitimnímu zacházení nebo trestu vlastní (srov. např. *V. proti Spojenému království*, č. 24888/94, rozsudek velkého senátu ze dne 16. prosince 1999, § 71). Použití pout nebo jiných omezovacích prostředků v rámci zákonného zbavení svobody není ve světle článku 3 Úmluvy problematické, pakliže s ním není nad nezbytnou míru spojeno použití síly či vystavení na veřejnosti. V tomto ohledu je zejména třeba přihlídnout k nebezpečí útěku daného jedince či k riziku zranění nebo škody na majetku (srov. např. *Kuzmenko proti Rusku*, č. 18541/04, rozsudek ze dne 21. prosince 2010, § 56). Soud si je vědom hrozby násilí, která je přítomna ve věznicích, a skutečnosti, že neposlušnost vězňů může v těchto zařízeních vést k rychlému zhoršení situace. Je také srozuměno s tím, že užití síly může být nezbytné pro udržení bezpečnosti, zachování pořádku a prevenci kriminality ve věznicích. I v těchto případech však musí být užití síly nevyhnutelné a přiměřené (srov. např. *Ivan Vasilev proti Bulharsku*, č. 48130/99, rozsudek ze dne 12. dubna 2017, § 63). Soud zopakoval, že tvrzení o špatném zacházení by mělo být podloženo příslušnými důkazy, přičemž při hodnocení těchto důkazů používá standard „nade vši rozumnou pochybnost“. Takový důkaz může vyplynout i ze souhrnu indicií a nevyvrácených domněnek, které jsou dostatečně silné, jasné a souladné. V případech, kdy průběh sporných událostí mají zcela nebo z velké části pod kontrolou úřady, jako je tomu u zadržených osob, uplatní se ve vztahu k zra-

něním vzniklým v průběhu zadržení silná skutková domněnka, že k nim došlo způsobem uváděným zadržanou osobou. Důkazní břemeno v takovém případě spočívá na státních orgánech, které musí předložit dostatečné a uspokojující vysvětlení (srov. např. *Salman proti Turecku*, č. 21986/93, rozsudek velkého senátu ze dne 27. června 2000, § 100).

Ve vztahu k událostem dne 3. července 2009 Soud nejprve poznamenal, že k použití síly došlo v daném případě v návaznosti na neuposlechnutí příkazu ze strany stěžovatele. Stěžovatel přitom nepopřel, že příslušníkům vězeňské služby vyhrožoval nebo se alespoň odmítl příkazu podrobit. Použití donucovacích prostředků (plastový štít, neprůstřelné vesty a přilby) bylo z jejich podstaty pasivní obranou. Stěžovatelův popis skutkového stavu navíc poukazoval spíše než na nevážené bití ze strany vězeňské služby na použití technik za účelem znehybnění stěžovatele. Zlomenina žebra stěžovatele nebyla potvrzena a k žádným jiným zraněním nedošlo. Příslušnou námitku proto Soud prohlásil za nepřijatelnou pro zjevnou neopodstatněnost.

U události dne 4. července 2009 vzal Soud v úvahu důkazy žalované vlády o nebezpečnosti stěžovatele (jeho předchozím trestním odsouzením, kárných proviněních a jeho osobní charakteristice) a přisvědčil, že stěžovatelovo předchozí chování bylo důvodem pro ostražitost příslušníků vězeňské služby a v případě projevu neposlušnosti, vyhrožování nebo agrese rovněž k přijetí okamžitých opatření. Soud rovněž konstatoval, že v rámci dvou vnitrostátních řízení se po důkladném vyšetřování prokázalo, že stěžovatel se choval agresivně a z toho důvodu bylo použito různých donucovacích prostředků oprávněně. Zatímco zranění stěžovatele svědčí o tom, že proti němu byla použita fyzická síla určité intenzity, nebylo možné s určitostí uzavřít, zda úder teleskopickým obuškem byly stěžovateli zasazeny před nebo až po nasazení pout; Soud se proto k použití obušku blíže nevyjádřil.

Pokud jde o použití pepřového spreje, Soud v této souvislosti odkázal na zprávu Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT) z návštěvy Bosny a Hercegoviny [CPT/Inf (2009) 25]. S ohledem na potenciální zdravotní rizika by podle názoru CPT neměl být pepřový sprej používán v uzavřených prostorách. Pokud je jeho použití nutné v otevřených prostorách, musí být jasné stanoveny bezpečnostní opatření. Pepřový sprej by neměl být nikdy používán proti vězni, jehož odpor byl již překonán (srov. *Izci proti Turecku*, č. 42606/05, rozsudek ze dne 23. července 2013, 40-41). Použití pepřového spreje může mít navíc za následek vážné zdravotní následky, jako jsou dýchací potíže, nevolnost, zvracení nebo podráždění dýchacího ústrojí. S ohledem na výše uvedená rizika použití pepřového spreje v uzavřených prostorách a dostupnost alternativních donucovacích prostředků Soud konstatoval,

že okolnosti případu použití pepřového spreje proti stěžovateli neodůvodňovaly.

Soud dále připomněl, že v případě jiné stížnosti proti Estonsku se již zabýval připoutáním vězně na lůžku na dobu téměř devíti hodin, přičemž dospěl k závěru, že takové zacházení bylo v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Jakkoliv byl stěžovatel v projednávané věci přikurtován po kratší dobu (přes tři a půl hodiny), přičemž důvodem tohoto opatření měla být jeho agresivita a nezbytnost tohoto opatření měla být vyhodnocována každou hodinu, Soud nepovažoval užití tohoto opatření za opodstatněné. Zdůraznil, že tohoto opatření nesmí být používáno k trestání vězňů, ale k ochraně vězňů před jejich sebepoškozením, zabránění zranění dalších osob nebo zajištění bezpečnosti ve věznici (srov. *Julin proti Estonsku*, č. 16563/08 a další, rozsudek ze dne 29. května 2012, § 127). Soud nedospěl k přesvědčení, že po skončení zákroku stěžovatel (umístěný v samovazbě) ohrožoval sebe nebo ostatní způsobem, který by odůvodňoval jeho přikurtování k lůžku. Dobu, po kterou byl připoután k lůžku, nelze rozhodně považovat za nepatrnou a dané omezení muselo stěžovateli působit úzkost a fyzické nepohodlí. Ve světle výše uvedeného a s ohledem na kumulativní účinek opatření uplatněných vůči stěžovateli dne 4. července 2009 Soud dospěl k závěru, že stěžovatel byl v rozporu s článkem 3 Úmluvy vystaven nelidskému či ponižujícímu zacházení.

ZABEZPEČOVACÍ DETENCE

Rozsudek ze dne 18. února 2014 ve věci č. 8300/06 – Ruiz Rivera proti Švýcarsku

Senát druhé sekce Soudu čtyřmi hlasy proti třem rozhodl, že odmítnutím nařídit vypracování nového psychiatrického posudku v průběhu řízení o podmíněném propuštění ze zabezpečovací detence a nevyšlechnutím stěžovatele během tohoto řízení došlo k porušení práva stěžovatele na svobodu a osobní bezpečnost podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel, peruánský občan pobývajícím v Curychu, v lednu 1995 pod vlivem alkoholu a kokainu brutálně zavraždil svou manželku. Podle následně vypracovaného psychiatrického posudku stěžovatel trpěl chronickou paranoidní schizofrenií a zneužíval omamné látky, pročež nebyl za své jednání odpovědný. Kvůli možnému ohrožení veřejnosti ale psychiatr doporučil stěžovatelovo zajištění, což potvrdil svým rozsudkem z května 1996 Okresní soud v Curychu.

Stěžovatelova žádost o podmíněné propuštění na svobodu ze zabezpečovací detence byla na základě nového psychiatrického posudku v roce 2001 zamítnuta, stejně jako jeho další tři žádosti podané v průběhu let 2002 až 2004. Proti rozhodnutím se stěžovatel neú-

spěšně bránil u soudů. Nové psychiatrické vyšetření pak bylo nařízeno až v souvislosti s novelizací švýcarského trestního zákoníku a v dubnu 2008 dospěl soudem jmenovaný znalec k závěru, že stěžovatel byl v době spáchání trestného činu v psychotickém stavu, nebylo však možné identifikovat znaky onemocnění schizofrenní povahy. Orgán rozhodující ve věcech výkonu soudních rozhodnutí (*Office de l'exécution judiciaire*) zohlednil v červenci 2009 tento nový posudek a stěžovatele podmíněně propustil. Ten byl následně z důvodu neprodloužení povolení k pobytu vyhoštěn do Peru.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy

Soud rozhodl, že stěžovatelova tvrzení o tom, že příslušné orgány odmítly v roce 2004 provést nové psychiatrické vyšetření a že Správní soud v Curychu odmítl nařídit ústní jednání, na kterém by stěžovatel mohl předložit své argumenty a klást otázky ohledně psychiatrického posudku z roku 2001, je namístě posuzovat na poli čl. 5 odst. 1 a 4, který je ve vztahu speciality vůči článku 13 Úmluvy namítanému stěžovatelem.

Na úvod Soud připomněl, že jedinec může být považován za „duševně nemocného“ a zbaven svobody pouze za splnění alespoň následujících podmínek: zaprvé musí být spolehlivě prokázáno, že je duševně nemocný; zadruhé, duševní porucha musí být takového druhu a stupně, který vyžaduje zbavení svobody; a zatřetí, oprávněnost pokračování zbavení svobody je závislá na trvání dané poruchy (srov. zejm. *Winterwerp proti Nizozemsku*, č. 6301/73, rozsudek ze dne 24. října 1979, § 39; *Varbanov proti Bulharsku*, č. 31365/96, rozsudek ze dne 5. října 2000, § 45; *Shtukaturov proti Rusku*, č. 44009/05, rozsudek ze dne 27. března 2008, § 114). Zbavení svobody osoby považované za duševně nemocnou přitom nemůže být v souladu s článkem 5 Úmluvy, bylo-li o něm rozhodnuto bez vyžádání posudku odborného lékaře (viz *Filip proti Rumunsku*, č. 41124/02, rozsudek ze dne 14. prosince 2006, § 57; *Cristian Teodorescu proti Rumunsku*, č. 22883/05, rozsudek ze dne 19. června 2012, § 67). Znalecký posudek navíc musí být dostatečně aktuální, aby umožnil posouzení stavu dotčené osoby v době, kdy je žádost o propuštění projednávána. Kupříkladu ve věci *Herz proti Německu* (č. 44672/98, rozsudek ze dne 12. června 2003, § 50) Soud označil posudek starý jeden a půl roku sám o sobě za nedostačující.

V projednávané věci Soud konstatoval, že nemůže zpětně jen na základě posudku z roku 2008, který se od předchozích v hodnocení stěžovatele lišil, vytýkat vnitrostátním orgánům, že v roce 2004 při rozhodování o žádosti o propuštění nezpochybnily výsledky dvou předchozích posudků. Hodnocení jejich odborné kvality náleží vnitrostátním soudům (srov. *Herz proti Německu*, cit. výše, § 51; *Wassink proti Nizozemsku*,

č. 12535/86, rozsudek ze dne 27. září 1990, § 25; *Varbanov proti Bulharsku*, cit. výše, § 48). Soud nicméně zdůraznil, že žádost o propuštění byla zamítnuta na základě zprávy o terapii, která toliko potvrzovala předchozí závěry psychiatrů. Taková zpráva ovšem nedosahuje úrovně nezávislého posudku, jenž byl tudíž naposledy vyhotoven o více než tři roky dříve. Soud připustil, že v minulosti akceptoval ponechání osoby v zabezpečovací detenci na základě šest let starého posudku (srov. *Dörr proti Německu*, č. 2894/08, rozhodnutí ze dne 22. ledna 2013). V projednávané věci však stěžovatel odmítal naplánovanou terapii kvůli narušení důvěry vůči personálu zařízení a s tím souvisejícímu psychickému bloku (obdobně *H. W. proti Německu*, č. 17167/11, rozsudek ze dne 19. září 2013, byť tam se jednalo o posudek starý dokonce 12 let). Za daných okolností se proto měl příslušný orgán a soudce alespoň pokusit získat třetí nezávislé lékařské stanovisko, aby byl co možná nejpřesněji zjištěn duševní stav stěžovatele v okamžiku rozhodování o jeho žádosti. Soud proto dospěl k závěru, že v projednávané věci vnitrostátní orgány nedisponovaly dostatečnými podklady pro rozhodnutí a odmítnutím nařídit nový posudek došlo k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

Ohledně odmítnutí správního soudu nařídit ústní jednání Soud zdůraznil, že duševně nemocný, zbavený svobody na delší nebo neurčitou dobu, musí mít v případě neexistence automatického a pravidelného soudního přezkumu právo podat návrh na přezkum „zákonosti“ svého zbavení svobody ve smyslu Úmluvy (srov. *Luberti proti Itálii*, č. 9019/80, rozsudek ze dne 23. února 1984, § 31; *Rakevich proti Rusku*, č. 58973/00, rozsudek ze dne 28. října 2003, § 43 a následující). Jakkoli dané řízení nemusí skýtat záruky článku 6 Úmluvy, musí být soudní povahy a dát dotčené osobě záruky přizpůsobené povaze zbavení svobody, které napadá, zejména přístup k soudu a možnost být vyslechnuta, v případě potřeby v zastoupení (srov. *Megyeri proti Německu*, č. 13770/88, rozsudek ze dne 12. května 1992; *Stanev proti Bulharsku*, č. 36760/06, rozsudek velkého senátu ze dne 17. ledna 2012, § 171). Řízení musí být kontradiktorní a respektovat zásadu rovnosti zbraní, což předpokládá možnost být vyslechnut.

Ve světle uvedeného Soud zejména zdůraznil, že v projednávané věci vnitrostátní soud neměl k dispozici psychiatrický posudek a svá rozhodnutí založil pouze na výroční zprávě o léčbě z roku 2004, která na posudek, sám o sobě již nedostatečně aktuální, pouze odkazovala. Za daných podmínek se dle názoru Soudu nemohl Správní soud v Curychu bez provedení jednání za účelem osobního vyslechnutí stěžovatele

obejít. Došlo proto k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy i ve vztahu k této části stížnosti.

(iii) Oddělená stanoviska

K rozsudku připojil souhlasné stanovisko soudce Sajó. Poukázal na soulad závěrů Soudu s Úmluvou OSN o právech osob se zdravotním postižením, přičemž zdůraznil, že stěžovatel nebyl odsouzen, ale zbaven svobody v souladu s čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy.

Nesouhlasné stanovisko k věci přijala soudkyně Keller, ke které se připojil soudce Popović a soudce Lorenzen, který odkázal na důvody uvedené soudkyní Keller. Podle soudkyně rozhodnutí většiny zavedlo nový standard, který není v souladu se stávající judikaturou (*Dörr proti Německu*, cit. výše). Zdůraznila, že stěžovatel požádal o provedení nového jednání pouze 8 měsíců po tom, co byl vyslechnut, aniž předložil jakoukoli novou skutečnost. Nic proto nenapovídá, že by rozhodnutí vnitrostátních soudů bylo svévolné. Ve vztahu k neprovedení nového psychiatrického posudku soudkyně konstatovala, že vnitrostátní orgány měly k dispozici soubor podkladů, o které se při rozhodování opíraly (odborné stanovisko tří externích lékařů, interní odborná zpráva a výpověď stěžovatele před úřady), a tudíž doba uplynulá od posledního psychiatrického posudku v takových případech ztrácí na významu a není určující. Na rozdíl od většiny se domnívala, že Soud měl vyjít z již zmiňovaného rozhodnutí *Dörr proti Německu*, cit. výše, ve kterém pro zjevnou neopodstatněnost odmítl stížnost, v níž stěžovatel namítal, že vnitrostátní orgány vycházely z 6 let starého psychiatrického posudku. Dále vyjádřila pochybnosti o relevanci zpráv CPT, o které se Soud opřel, neboť se jedná pouze o doporučení a *soft law* vydané ve zvláštním kontextu opatrovnictví, nikoli trestněprávním. Zároveň zpochybnila požadavek vznesený Soudem na kvalitu psychiatrického posudku, který podle soudkyně nemusí být vždy externí s ohledem na prostor pro uvážení, který členské státy požívají, a na srovnání relevantních právních úprav v členských státech Rady Evropy. Konečně se podivila nad skutečností, že krátce po posledním psychiatrickém posudku byl stěžovatel propuštěn a vyhoštěn, přičemž by bylo bývalo namíste posoudit znovu případnou trestněprávní odpovědnost, jestliže nový posudek stěžovatelu nesvéprávnost v době činu zpochybňoval. Na okraj připomněla, že po propuštění stěžovatele měl žalovaný stát pozitivní povinnost zajistit bezpečnost druhých. Ve světle výše uvedeného soudkyně zpochybnila účelnost konstatování porušení Úmluvy Soudem.

SLOVO ZÁVĚREM

Závěrem jako obvykle pár slov o nejčerstvější judikatuře Soudu, kterou najdete v příštím čísle.

Pakliže jsme v minulém čísle psali, že v prvním čtvrtletí roku 2014 byl Soud ve vztahu k **České republice** extrémně skoupý, pak v druhém čtvrtletí tomu bylo jako ve známé písni skupiny Sto zvířat, nebylo nic... Obdobná situace, kdy by Soud ve vztahu k České republice nevydal za kalendářní čtvrtletí ani jedno rozhodnutí či rozsudek, nastala naposledy v druhém čtvrtletí roku 2001.

Ve vztahu k **jiným smluvním stranám Úmluvy** však Soud v jarním spánku nebyl a vydal naopak nemálo zajímavých a důležitých rozsudků.

Pro demokratický právní stát klíčové otázky zajištění **nezávislosti soudní moci** na moci výkonné Soud řešil ve věci *Baka proti Maďarsku* (č. 20261/12, rozsudek ze dne 27. května 2014), v níž odsoudil odstranění vládní většině nepohodlného předsedy nejvyššího soudu z funkce.

Soud se shodou okolností v tomto čtvrtletí zabýval několika případy nastolujícími nejen právní, ale i nelehké **etické otázky**. Ve věci *Marić proti Chorvatsku* (č. 50132/12, rozsudek ze dne 12. června 2014) stěžovatelé poukazovali na to, že s jejich dítětem, které se narodilo mrtvé, bylo následně nakládáno jako s klinickým odpadem. Ve věci *Petrova proti Lotyšsku* (č. 4605/05, rozsudek ze dne 24. června 2014) se Soud zabýval otázkou udělování souhlasu s dárcovstvím orgánů zemřelého dítěte. Ve věci *A. K. proti Lotyšsku* (č. 33011/08, rozsudek ze dne 24. června 2014) pak Soud řešil otázky spojené s právem na odškodnění za lékařskou nedbalost během těhotenství, v jejímž důsledku nebyly odhaleny vážné genetické vady dítěte. Konečně, ve věci *Mennesson proti Francii* (č. 65192/11, rozsudek ze dne 26. června 2014) stěžovatelé poukazovali na to, že francouzský právní řád neumožňuje právně uznat rodičovství k dítěti, které bylo počato v zahraničí umělým oplodněním za využití vajíček dárkyně a pomoci náhradní matky. Nutno dodat, že ani v jednom z těchto rozsudků tyto otázky Soud nepojednal v jejich celistvosti, ale toliko v určitých aspektech. I přes tento omezený dopad si však pozornost zaslouží.

Zabývat se budeme i kauzou *Buchs proti Švýcarsku* (č. 9929/12, rozsudek ze dne 27. května 2012), v níž

Soud neshledal porušení článku 8 Úmluvy za situace, kdy zákon **střídavou péčí** umožňuje jen se souhlasem obou rodičů a bývalá manželka stěžovatele s tímto řešením výchovy dětí po rozvodu nesouhlasila (srov. s nejnovější judikaturou našeho Ústavního soudu).

Zmíníme i rozsudek ve věci *McDonald proti Spojenému království* (č. 4241/12, rozsudek ze dne 20. května 2012), v níž Soud řešil otázku rozsahu **sociální péče**, který Úmluva státům ukládá poskytovat, konkrétně zda jsou státy povinny zajistit potřebným osobám nočního asistenta za účelem pomoci při vyměšování či svým závazkům dostojí i poskytnutím jiné pomoci, např. příspěvkem na pleny, jejichž používání však může narážet na důstojnost dané osoby.

V oblasti **sociálního zabezpečení** zůstaneme i ve věci *Dhahbi proti Itálii* (č. 17120/09, rozsudek ze dne 8. dubna 2014), v níž Soud vyslovil nepřipustnost nepřiznání sociálních dávek legálně usazenému a pracujícímu cizinci s dlouhodobým pobytem s odůvodněním, že není občanem státu Evropské unie. Soud zde též připomněl podmínky, za nichž vnitrostátní soud může odmítnout položit předběžnou otázku Soudnímu dvoru Evropské unie.

V neposlední řadě v dalším Zpravodaji naleznete anotaci rozsudku *Mustafa Erdoğan proti Turecku* (č. 346/04 a 39779/04, rozsudek ze dne 27. května 2014), v němž Soud na pozadí případu profesora ústavního práva odsouzeného k náhradě škody za pomluvu soudců ústavního soudu článkem v odborném časopise kritizujícím nález, jímž ústavní soud rozpustil politickou stranu, definoval zásady akademického projevu mimo zdi univerzity. **Svobody projevu** se přidržíme i ve věci *Mladina d. d. Ljubljana proti Slovinsku* (č. 20981/10, rozsudek ze dne 17. dubna 2014), v níž Soud řešil otázku míry přípustné kritiky poslance pronášejícího na půdě parlamentu homofobní výroky.

Jako vždy, výše uvedené je jen částí toho, o čem se dozvíte více v příštím čísle Zpravodaje.

Přejeme vám příjemné prožití léta.

Mgr. Petr Konůpka,
zástupce vládního zmocněnce

Zpravodaj vydává Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti, kterou tvoří: JUDr. Vít Alexander Schorm, Mgr. Petr Konůpka, Ota Hlinomaz, LL.M., Mgr. Taťána Jančárková, LL.M., Mgr. Viktor Kundrák, Mgr. Eva Petrová, Mgr. Vladimír Pysk.
Obsah Zpravodaje: Mgr. Petr Konůpka. **Úvodní fotografie:** © Vít Alexander Schorm.